

Fylgiskjal.**HEILDARSAMNINGUR UM EFNAHAGSLEGA SAMVINNU
MILLI
LÝÐVELDISINS INDÓNESÍU
OG
EFTA-RÍKJANNA****FORMÁLSORÐ**

Ísland, Furstadæmið Liechtenstein, Konungsríkið Noregur og Svissneska ríkjasambandið (hér á eftir nefnd „EFTA-ríkin“),

og

Lýðveldisins Indónesíu,

hér á eftir nefnd, hvert og eitt, „samningsaðili“ eða sameiginlega „samningsaðilar“,

SEM GERA SÉR GREIN FYRIR þeirri sameiginlegu ósk að efla tengsl milli EFTA-ríkjana og Indónesíu með því að koma á heildarsamningi um efnahagslega samvinnu (hér á eftir nefndur „samningurinn“) sem byggist á meginreglunum um jafnræði fullvalda ríkja og gagnkvæmri virðingu, í anda uppbyggingar og gagnkvæms ávinnings,

SEM HAGA Í HUGA mikilvægi samstarfs og uppbyggingar á getu, byggt á möguleikum samningsaðilanna, með það í huga að efla framkvæmd þessa samnings,

SEM ÁRÉTTA stuðning sinn við þær meginreglur og markmið sem eru sett fram í sáttmála Sameinuðu þjóðanna og almennu mannréttindafirlýsingunni, m.a. lýðræði, réttarreglur, mannréttindi og mannfrelsi,

SEM GERA SÉR GREIN FYRIR að efnahagsþróun, félagsleg þróun og umhverfisvernd eru víxltengdir þættir sjálfbærrar þróunar sem styðja hver annan,

SEM ÁRÉTTA þá skuldbindingu sína að styðja við og ýta undir þróun markmiða áætlunar Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun til ársins 2030, m.a. markmiðið um að útrýma fátækt í öllu formi og birtingarmyndum og að þörf er fyrir heildrænar og samþættar aðferðir til að ná fram hagvexti, félagslegri þróun og umhverfislegri sjálfbærni á lands-, svæðis- og heimsvísu og sem minnst í þessu samhengi réttinda sinna og skyldna samkvæmt samningum um umhverfismál og samningum sem leiðir af aðild að Alþjóðavinnuálagstofnuninni (ILO),

SEM ERU STAÐRÁÐIN Í að beita samningi þessum með það markmið að leiðarljósi að varðveita og vernda umhverfið með traustri umhverfisstjórnun og að tryggja hagkvæmustu nýtingu náttúruauðlinda heimsins í samræmi við markmið sjálfbærrar þróunar,

SEM STEFNA AÐ ÞVÍ að skapa ný atvinnutækifæri og bæta lífskjör, ásamt því að efla heilsuvernd og öryggi og umhverfisvernd,

SEM VILJA skapa hagstæð skilyrði fyrir þróun og fjölbreytni í viðskiptum sín í milli og fyrir aukna samvinnu í viðskiptum og efnahagsmálum á sviðum þar sem samningsaðilar eiga sameiginlegra hagsmuna að gæta, á grundvelli jafnréttis, gagnkvæms ávinnings, jafnræðis og þjóðaréttar,

SEM VIÐURKENNA mikilvægi viðskiptalíprunar með því að efla skilvirka og gagnsæja málsmeðferð til að draga úr kostnaði og tryggja fyrirsjáanleika fyrir viðskiptasamfélög samningsaðilanna,

SEM HAGA EINSETT SÉR að stuðla að og styrkja enn frekar marghliða viðskiptakerfi með því að byggja á réttindum og skyldum hvers samningsaðila um sig samkvæmt Marakess-samningnum um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar (hér á eftir nefndur „samningurinn um Alþjóðaviðskipta-

stofnunina“) og öðrum samningum sem gerðir hafa verið samkvæmt honum og stuðla þannig að samstilltri þróun og eflingu alþjóðaviðskipta,

SEM STAÐFESTA þá skuldbindingu sína að koma í veg fyrir og berjast gegn spillingu í alþjóðaviðskiptum og fjárfestingum og að halda á lofti meginreglunum um gagnsæi og góða opinbera stjórnunarhætti,

SEM HAFA Í HUGA mikilvægi Parísaryfirlýsinginnar um markvirkni í þróunarstarfi,

SEM GERA SÉR GREIN FYRIR mikilvægi góðra stjórnarháttar fyrirtækja og samfélagslegrar ábyrgðar þeirra á sviði sjálfbærrar þróunar og sem staðfesta það ætlunarverk sitt að hvetja fyrirtæki til að virða alþjóðlega viðurkenndar viðmiðunar- og meginreglur í þessu tilliti, t.d. viðmiðunarreglur Efnahags- og framfarastofnunarinnar fyrir fjölþjóðleg fyrirtæki, meginreglur Efnahags- og framfarastofnunarinnar um stjórnarhætti fyrirtækja og hnattrænt samkomulag SP um siðferði og ábyrgð í viðskiptum,

SEM ERU SANNFÆRÐIR UM að þessi samningur og það samstarf og uppbygging á getu sem ráðist er í í tengslum við hann muni efla samkeppnishæfni fyrirtækja þeirra, m.a. lítilla og meðalstórra fyrirtækja á heimsmörkuðum og skapa skilyrði fyrir því að efla tengsl þeirra á milli á sviði efnahagsmála, viðskipta og fjárfestinga,

SEM ERU STAÐRÁÐNIR Í að koma á lagaramma um víðtæka efnahagslega samvinnu milli samningsaðilanna,

SAMÞYKKJA HÉR MEÐ, með framangreint að leiðarljósi, að gera með sér eftirfarandi samning:

1. KAFLI

ALMENN ÁKVÆÐI

Gr. 1.1

Víðtækri efnahagslegri samvinnu komið á.

Samningsaðilarnir koma hér með á fót víðtækri efnahagslegri samvinnu, m.a. fríverslunarsvæði, á grundvelli þessa samnings, sem er byggð á viðskiptatengslum milli markaðshagkerfa, í því augnamiði að stuðla að samræmdri þróun og efla heimsviðskipti og að auka hagsæld og örva sjálfbæra þróun.

Gr. 1.2

Markmið.

Markmiðin með samningi þessum eru:

- a) að auka frelsi í vöruviðskiptum í samræmi við XXIV. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti (hér á eftir nefndur „GATT-samningurinn frá 1994“),
- b) að auka frelsi í þjónustuviðskiptum í samræmi við V. gr. hins almenna samnings um þjónustuviðskipti (hér á eftir nefndur „GATS-samningurinn“),
- c) að efla með gagnkvæmum hætti fjárfestingartækifæri,
- d) að tryggja næga og árangursríka vernd hugverkaréttinda í samræmi við alþjóðlega staðla,
- e) að efla samstarf og kanna möguleika á að auka frelsi á sviði opinberra innkaupa,
- f) að stuðla að aukinni samkeppni í atvinnulífi, einkum að því er varðar efnahagstengsl milli samningsaðilanna,
- g) að tryggja samstarf og uppbyggingu á getu til að efla og vikka út ávinning af þessum samningi og draga þannig úr fátækt og stuðla að samkeppnishæfni og sjálfbærri efnahagsþróun og
- h) að þróa alþjóðaviðskipti þannig að stuðlað verði að markmiði sjálfbærrar þróunar eins og það er fellt inn í viðskiptatengsl samningsaðilanna og endurspeglast í þeim.

Gr. 1.3

Landfræðilegt gildissvið.

1. Samningur þessi gildir um eftirfarandi nema kveðið sé á um annað í I. viðauka (Upprunareglur og samvinna á sviði stjórnsýslu):

- a) á landsvæði, innsævi og landhelgi samningsaðila og í loftrými yfir yfirráðasvæði samningsaðila í samræmi við reglur þjóðaréttar, m.a. hafréttarsamning Sameinuðu þjóðanna sem var gerður í Montego Bay 10. desember 1982 og
 - b) utan landhelginnar með tilliti til ráðstafana sem samningsaðili gerir í krafti fullveldisréttinda sinna og lögsögu í samræmi við reglur þjóðaréttar, m.a. hafréttarsamning Sameinuðu þjóðanna sem var gerður í Montego Bay 10. desember 1982.
2. Samningur þessi gildir ekki á norska yfirráðasvæðinu Svalbarða nema um viðskipti með vörur.

Gr. 1.4

Efnahagsleg samvinna sem fellur undir þennan samning.

1. Samningur þessi gildir um Indónesíu annars vegar og einstök EFTA-ríki hins vegar en ekki um viðskipta- og efnahagstengsl milli einstakra EFTA-ríkja nema kveðið sé á um annað í þessum samningi.
2. Í samræmi við tollasamninginn frá 29. mars 1923 milli Sviss og Liechtensteins skal Sviss koma fram fyrir hönd Liechtensteins í málefnum sem falla undir þann samning.

Gr. 1.5

Tengsl við aðra alþjóðasamninga.

1. Samningsaðilarnir staðfesta réttindi sín og skyldur samkvæmt samningnum um Alþjóðaviðskipta-stofnunina og öðrum samningum á grundvelli hans sem þeir eiga aðild að og samkvæmt öðrum alþjóðasamningum sem þeir eiga aðild að.
2. Telji samningsaðili að viðhald eða stofnun tollabandalags, fríverslunarsvæða, fyrirkomulags landamæraviðskipta eða annarra fríðindasamninga af hálfu annars samningsaðila hafi þau áhrif að breyta því viðskiptafyrirkomulagi, sem samningur þessi kveður á um, getur hann farið fram á samráð. Sá samningsaðili sem gerir slíkan samning skal gefa nægilegt svigrúm til samráðs við þann samningsaðila sem fer fram á það.
3. Ef gerðar eru breytingar á alþjóðasamningi, sem um getur í þessum samningi, geta samningsaðilarnir haft með sér samráð um hvort nauðsynlegt sé að breyta þessum samningi.

Gr. 1.6

Efndir skuldbindinga.

Samningsaðilarnir skulu gera almenningar eða sértækar ráðstafanir sem þörf eru á til að efna skuldbindingar sínar samkvæmt samningi þessum. Sérhver samningsaðili skal á yfirráðasvæði sínu tryggja að ríkisstjórn og svæðisbundin og staðbundin stjórnvöld og yfirvöld hvers um sig gegni öllum skyldum sínum og efni allar skuldbindingar sínar samkvæmt samningi þessum og að það sé gert af hálfu óopinberra stofnana þegar þær fara með opinbert vald sem þeim er falið.

Gr. 1.7

Gagnsæi og trúnaðarupplýsingar.

1. Samningsaðilarnir skulu birta eða veita almenningi aðgang með öðrum hætti að lögum sínum, reglum, ákvörðunum dómstóla, stjórnarsýsluúrskurðum sem hafa almennt gildi og alþjóðasamningum hvers um sig sem geta haft áhrif á rekstur samnings þessa.
2. Sérhver samningsaðili skal svara ákveðnum spurningum og veita öðrum samningsaðila tímanlega upplýsingar, að fram kominni beiðni, um þau málefni sem um getur í 1. mgr.
3. Ekkert í þessum kafla skal túlkað svo að þess sé krafist af samningsaðila að hann láti af hendi upplýsingar sem eru trúnaðarmál ef slíkt hindrar framkvæmd laga eða er á annan hátt andstætt hagsmunum almennings eða lögmætum viðskiptahagsmunum atvinnurekanda.
4. Sérhver samningsaðili skal gæta trúnaðar um þær upplýsingar sem annar samningsaðili sendir enda hafi sá samningsaðili sem þær sendir auðkennt þær sem trúnaðarmál.
5. Sé ósamræmi milli ákvæða þessarar greinar og ákvæða, sem varða gagnsæi í öðrum hlutum samnings þessa, skulu síðarnefndu ákvæðin gilda að því marki sem ósamræmis gætir.

Gr. 1.8

Undanþága frá skattlagningu.

1. Ekkert í samningi þessum gildir um ráðstafanir í skattamálum nema kveðið sé á um það í þessari grein.
2. Ekkert í samningi þessum hefur áhrif á réttindi og skyldur samningsaðila samkvæmt skattasamningi sem er í gildi milli viðkomandi EFTA-ríkis og Indónesíu. Ef samningur þessi stangast á við samning um skattamál ganga ákvæði hins síðarnefnda fram, að því marki sem ósamræmis gætir. Lögbær yfirvöld samkvæmt þeim skattasamningi skulu ein bera ábyrgð á því að ákvarða hvort ósamræmi sé fyrir hendi milli þessa samnings og fyrrnefnds skattasamnings.
3. Þrátt fyrir ákvæði 1. mgr. skulu þau ákvæði sem um getur hér á eftir gilda um ráðstafanir í skattamálum:
 - a) ákvæði gr. 2.9 (Skattar og reglur innanlands) og þau ákvæði önnur í þessum samningi sem eru nauðsynleg til að koma ákvæðum þeirrar greinar til framkvæmda í sama mæli og ákvæðum III. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 (GATT-samningsins) og
 - b) ákvæði gr. 3.16 (Almennar undantekningar) og gr. 4.11 (Almennar undantekningar) í sama mæli og ákvæði XIV. gr. hins almenna samnings um þjónustuviðskipti (GATS-samningsins).
4. Að því er þessa grein varðar skulu ráðstafanir í skattamálum ekki taka til innflutningsgjalda eins og þau eru skilgreind í gr. 2.2 (Innflutningsgjöld) né heldur útflutningsgjalda eins og þau eru skilgreind í gr. 2.3 (Útflutningsgjöld).

2. KAFLI

VÖRUVIÐSKIPTI

Gr. 2.1

Gildissvið.

Þessi kaflí gildir um vöruviðskipti milli samningsaðilanna.

Gr. 2.2

Innflutningsgjöld.

1. Hver samningsaðili skal veita tollaívilnanir vegna vara sem eru upprunnar hjá öðrum samningsaðila í samræmi við II.–V. viðauka (Skuldbindingaskrár varðandi tolla á vörur).
2. Ef ekki er kveðið á um annað í þessum samningi skal samningsaðili ekki hækka innflutningsgjöld eða leggja ný innflutningsgjöld á vörur sem eru upprunnar hjá öðrum samningsaðila og falla undir II.–V. viðauka (Skuldbindingaskrár varðandi tolla á vörur).
3. Í þessum samningi merkir „innflutningsgjöld“ hvers kyns tollar og gjöld, m.a. skattar og aukagjöld, sem eru lögð á í tengslum við innflutning vöru, þó ekki tollar og gjöld sem eru lögð á í samræmi við III. og VIII. viðauka við GATT-samninginn frá 1994 og gjöld vegna undirboða sem er beitt skv. VI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og í samræmi við gr. 2.15 (Ráðstafanir gegn undirboðum).

Gr. 2.3

Útflutningsgjöld.

Ef samningaðili gerir samkomulag við aðila sem stendur utan samningsins um að leggja niður eða takmarka útflutningstolla skal hann, að fram kominni beiðni annars samningsaðila, ekki veita þeim samningsaðila óhagstæðari meðferð.

Gr. 2.4

Upprunareglur og samvinna á sviði stjórnsýslu.

Upprunareglur og samvinna á sviði stjórnsýslu eru sett fram í I. viðauka (Upprunareglur og samvinna á sviði stjórnsýslu).

Gr. 2.5

Tollverðsákvörðun.¹

Ákvæði VII. gr. GATT-samningsins frá 1994 og I. hluti samningsins um framkvæmd VII. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.6

Veiting innflutningsleyfa.

1. Samningur Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um málsmeðferð við veitingu innflutningsleyfa skal gilda og er hér með felldur inn í samning þennan og verður hluti af honum, að breyttu breytanda.
2. Þegar samningsaðilarnir samþykkja eða viðhalda málsmeðferð við veitingu innflutningsleyfa skulu þeir beita málsmeðferð sem er í samræmi við þennan samning. Einkum skal hver samningsaðili sjá til þess að þessari málsmeðferð við veitingu innflutningsleyfa sé beitt án mismununar á gagnsæjan, réttlátan og sanngjarnan og fyrirsjáanlegan hátt sem leiðir til sem minnstra viðskiptahindrana.
3. Með fyrirvara um innlend lög og reglur innflutningssamningsaðilans skal greina umsækjanda, skriflega og án ástæðulausrar tafar, frá ástæðum fyrir því að umsókn um leyfi er ekki samþykkt og skal hann eiga rétt á að áfrýja á a.m.k. einu stjórnsýslu- eða dómsstigi og fá skriflegan rökstuðning án ástæðulausrar tafar ef synjað er áfram um samþykki eftir slíka áfrýjun.
4. Við gildistöku þessa samnings skal sérhver samningsaðili þegar í stað tilkynna hinum samningsaðilunum um gildandi málsmeðferð við veitingu innflutningsleyfa. Sérhver samningsaðili skal þegar í stað tilkynna um nýja málsmeðferð við veitingu innflutningsleyfa sem og um breytingar á fyrirliggjandi málsmeðferð við veitingu innflutningsleyfa. Í slíkri tilkynningu skulu koma fram upplýsingar um stjórnsýslulegan tilgang slíkrar málsmeðferðar við veitingu innflutningsleyfis og skal hún vera í samræmi við gr. 5.2 og gr. 5.3 í samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um málsmeðferð við veitingu innflutningsleyfa.
5. Sérhver samningsaðili skal þegar í stað bregðast við beiðnum um upplýsingar um þær kröfur sem annar samningsaðili gerir varðandi innflutningsleyfi.
6. Samningsaðilarnir skulu skiptast á upplýsingum um tengiliði, sem bera ábyrgð á útgáfu innflutningsleyfa, til þess að greiða fyrir samskiptum og upplýsingaskiptum með reglubundnum hætti.

Gr. 2.7

Magntakmarkanir.

1. Ákvæði XI. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda.
2. Engum samningsaðila er heimilt að samþykkja eða viðhalda banni eða takmörkun á innflutning vöru frá öðrum samningsaðila eða útflutning vöru til annars samningsaðila nema ráðstöfunum í samræmi við 2. mgr. XI. gr. GATT-samningsins frá 1994.
3. Samningsaðili, sem hyggst beita ráðstöfun í samræmi við 2. mgr. XI. gr. GATT-samningsins frá 1994, skal þegar í stað tilkynna það sameiginlegu nefndinni. Tilkynning samningsaðila í samræmi við XI. gr. GATT-samningsins frá 1994 skal teljast jafngild tilkynningu samkvæmt þessum samningi.
4. Ráðstöfun, sem er beitt í samræmi við þessa grein, skal vera til bráðabirgða og má ekki ganga lengra en nauðsynlegt er til að ráða við þær aðstæður sem er lýst í 2. mgr. Samningsaðilarnir skulu gera sitt ýtrasta til að hætta beitingu ráðstafana eigi síðar en þremur árum eftir að beiting þeirra hófst.
5. Sérhver samningsaðili skal sjá til þess að ráðstafanir hans séu gagnsæjar og þeim beitt án stjórnsýslulegrar mismununar í samræmi við 2. mgr. XI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og að slíkar ráðstafanir sé ekki mótaðar, samþykktar eða þeim beitt með það í huga eða hafi þau áhrif að skapa ónauðsynlegar viðskiptahindranir milli samningsaðilanna.

¹ Sviss leggur á tolla sem miðast við þyngd og magn fremur en verðtolla.

Gr. 2.8

Þóknanir og formsatriði.

Ákvæði VIII. gr. GATT-samningsins frá 1994 gilda og eru hér með felld inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda, með fyrirvara um 9. gr. (Þóknanir og gjöld) VI. viðauka (Viðskiptaliprun).

Gr. 2.9

Skattar og reglur innanlands.

Ákvæði III. gr. GATT-samningsins frá 1994 gilda og eru hér með felld inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.10

Útflutningsstyrkir til landbúnaðar.

Engum samningsaðila er heimilt að samþykkja eða viðhalda útflutningsstyrkjum eins og þeir eru skilgreindir í landbúnaðarsamningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar í tengslum við útflutning landbúnaðarafurða til annars samningsaðila.

Gr. 2.11

Staðlar, tæknilegar reglur og samræmismatsferli.

1. Ákvæði samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um tæknilegar viðskiptahindranir (hér á eftir nefndur „TBT-samningurinn“) gilda, nema kveðið sé á um annað í þessari grein, og eru hér með felld inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda.
2. Samningsaðilarnir skulu skiptast á nöfnum og heimilisföngum tengiliða með sérþekkingu á tæknilegum reglum í því skyni að auðvelda samskipti og upplýsingaskipti.
3. Samningsaðilarnir samþykkja að eiga samráð um tæknimál telji samningsaðili að annar samningsaðili hafi gert eða sé að íhuga ráðstöfun sem samrýmist ekki ákvæðum TBT-samningsins, í því skyni að finna viðeigandi lausn í samræmi við TBT-samninginn. Slíkt samráð, sem má eiga sér stað innan eða utan ramma sameiginlegu nefndarinnar, skal fara fram innan 40 daga frá því farið er fram á slíkt samráð. Fari samráð fram utan sameiginlegu nefndarinnar ætti að tilkynna henni um það. Samráðið getur farið fram með hverjum þeim hætti sem um semst.
4. Á grundvelli beiðni samningsaðila skulu samningsaðilarnir samþykkja, án ástæðulausrar tafar, fyrirkomulag við að veita hver öðrum jafngilda meðferð í tengslum við tæknilegar reglur, staðla og samræmismat sem hver samningsaðili og aðili, sem stendur utan samningsins, hafa náð gagnkvæmri sátt um.
5. Samningsaðilarnir geta gert breytingar á þessum samningi eða gert aðra samninga til að koma í veg fyrir, fella niður eða draga úr tæknilegum viðskiptahindrunum, m.a. samninga um gagnkvæma viðurkenningu sem eiga að koma í veg fyrir tvíverknað og óþarflega íþyngjandi samræmismatsferli á tilteknum vörusviðum.

Gr. 2.12

Ráðstafanir á sviði hollustuhátta og heilbrigðis dýra og plantna.

1. Samningur Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um beitingu ráðstafana um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna gildir nema kveðið sé á um annað í þessari grein og er hann hér með felldur inn í samning þennan og verður hluti af honum, að breyttu breytanda.
2. Innflutningssamningsaðili skal sjá til þess að frjálsir vöruflutningar fari fram í samræmi við viðeigandi kröfur varðandi hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna og viðeigandi innlend lög og reglur þegar vörurnar eru komnar á innlandan markað hans. Kröfur um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna og innlend lög og reglur skulu gilda á jafnréttisgrundvelli.
3. Samningsaðilarnir samþykkja að nota fyrst og fremst úttektir á kerfum sem matsaðferð. Samningsaðilarnir skulu rökstyðja og samþykkja nauðsyn þess að framkvæma skoðanir á staðnum.
4. Samningsaðilarnir samþykkja að lágmarka fjölda fyrirmynda að SPS-vottorðum, um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna, eins og kostur er. Sé gerð krafa um opinber vottorð skulu þau vera í samræmi við þær meginreglur sem mælt er fyrir um í alþjóðlegum stöðlum. Samningsaðili

skal, þegar hann innleiðir eða breytir vottorði, tilkynna á ensku um hið nýja eða breytta vottorð, sem tillaga er gerð um, með eins skjótum hætti og aðstæður leyfa. Samningsaðilarnir skulu útskýra og rökstyðja innleiðingu eða breytingu vottorðs. Útflutningssamningsaðilanum skal gefinn nægur tími til að laga sig að hinum nýju kröfum.

5. Innflutningseftirlit skal fara fram í samræmi við alþjóðlega staðla, leiðbeiningar og tilmæli sem viðeigandi alþjóðastofnanir hafa gefið út, t.d. Alþjóðamatvæslaskráráðið (CAC), m.a. nefnd þess um skoðunar- og vottunarkerfi vegna matvælainnflutnings og -útflutnings (CCFICS), alþjóðasamningurinn um plöntuvernd (IPP) og Alþjóðadýraheilbrigðisstofnunin (OIE).
6. Kröfur og eftirlit vegna innflutnings, sem er beitt gagnvart innfluttum vörum sem falla undir þessa grein, skulu byggð á þeirri áhættu sem fylgir slíkum vörum og skal þeim beitt á jafnréttisgrundvelli. Innflutningseftirlit og eftirlit á landamærum skal fara fram með eins skjótum hætti og frekast er unnt og þannig að það valdi ekki meiri viðskiptatakmarkunum en nauðsyn ber til.
7. Lögbær yfirvöld skulu skiptast á upplýsingum, að fenginni beiðni, um tíðni innflutningseftirlits eða breytingar á henni.
8. Sérhver samningsaðili skal ganga úr skugga að fyrir hendi séu fullnægjandi verklagsreglur til að heimila aðila eða einingu, sem er ábyrg fyrir vörusendingu sem sýni eru tekin úr og greind, að óska eftir öðru áliti sérfræðinga sem hluta af opinberri sýnatöku.
9. Vörur, sem sæta úrtakskönnun og venjubundnu eftirliti við innflutning, ætti að afgreiða á meðan beiðið er niðurstaðna prófana ef ekki er fyrir hendi ætluð eða staðfesta áhætta í tengslum við þessar vörur.
10. Sé vöru haldið eftir á landamærum vegna áhættu, sem talin er vera til staðar, skal taka ákvörðun um afgreiðslu eins fljótt og aðstæður leyfa. Allt kapp skal lagt á að komast hjá því að vörur, sem hætt er við skemmdum, spillist.²
11. Sé vöru hafnað í komuhöfn vegna alvarlegs máls er varðar hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna skal tilkynna lögbæru yfirvaldi útflutningssamningsaðilans um það eins fljótt og aðstæður leyfa. Lata skal útflutningssamningsaðilanum skriflega í té, að fram kominni beiðni, upplýsingar um þær staðreyndir sem liggja að baki og vísindalegan rökstuðning, eins fljótt og aðstæður leyfa og eigi síðar en innan 14 daga.
12. Haldi samningsaðili eftir í komuhöfn vöru, sem er flutt út frá öðrum samningsaðila, vegna þess að talið er að ekki hafi verið farið að ráðstöfunum um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna skal tilkynna þeim aðila eða einingu, sem ber ábyrgð á sendingunni, án tafar um þau rök, byggð á staðreyndum, sem liggja að baki haldlagningunni. Ef vöru er hafnað í komuhöfn skal sérhver samningsaðili tryggja að viðeigandi stjórnsýslu- eða lagameðferð sé fyrir hendi til að unnt sé að leggja fram kæru til að áfrýja ákvörðuninni í samræmi við lög hans og reglur.
13. Samráð skal fara fram að beiðni samningsaðila sem telur annan samningsaðila hafa gert ráðstöfun sem er líkleg til að leiða til, eða hefur leitt til, viðskiptahindrunar. Slíkt samráð skal fara fram innan 30 daga frá viðtökudegi beiðninnar með það að markmiði að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Fari samráð ekki fram í sameiginlegu nefndinni ætti að tilkynna henni um það. Þegar um er að ræða vörur, sem hætt er við skemmdum, skal samráð milli lögbærra yfirvalda samningsaðilanna fara fram án ástæðulausrar tafar. Samráðið getur farið fram með hverjum þeim hætti sem um semst.
14. Að fenginni beiðni samningsaðila skulu samningsaðilarnir samþykkja, án ástæðulausrar tafar, fyrirkomulag um að veita hver öðrum jafngilda³ meðferð í tengslum við ráðstafanir á sviði hollustuhátta og heilbrigðis dýra og plantna sem hver samningsaðili og aðili, sem stendur utan samningsins, hafa náð gagnkvæmri sátt um.
15. Samningsaðilarnir skulu skiptast á nöfnum og heimilisföngum tengiliða í því skyni að auðvelda samskipti og upplýsingaskipti. Þeir skulu tilkynna hver öðrum um hvers kyns verulegar breytingar á því hvernig ábyrgð lögbærra yfirvalda og tengiliða er komið fyrir, hún skipulögð og henni deilt.

² Í þessari grein merkir „vörur sem hætt er við skemmdum“ vörur sem hafa þann náttúrulega eiginleika að skemmast hratt, einkum þegar viðeigandi geymsluaðstæður eru ekki fyrir hendi.

³ Hugtakið „jafngildur“, sem er notað hér, skal ekki skilja með sama hætti og hugtakið „jafngildur“ í samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um beitingu ráðstafana um hollustuhætti og heilbrigði dýra og plantna.

Gr. 2.13
Viðskiptaliprun.

Réttindi og skyldur samningsaðilanna varðandi viðskiptaliprun eru sett fram í VI. viðauka (Viðskiptaliprun).

Gr. 2.14
Styrkir og jöfnunarráðstafanir.

1. Fara skal með réttindi og skyldur samningsaðilanna varðandi styrki og jöfnunarráðstafanir í samræmi við VI. og XVI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samning Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um styrki og jöfnunarráðstafanir.
2. Þegar samningsaðila, sem hyggst hefja rannsókn, berst tilhlýðilega skjalfest beiðni um jöfnunartoll vegna innflutnings annars samningsaðila, og áður en rannsókn hefst, skal hann tilkynna samningsaðilanum, sem vörurnar, sem rannsókninni er beint að, tilheyra, um það skriflega með a.m.k. 30 daga fyrirvara og bjóða þeim samningsaðila til samráðs til að finna lausn sem gagnkvæm sátt er um. Tilkynningaraðilinn skal veita 30 daga frest til samráðs. Samráðið getur farið fram í sameiginlegu nefndinni ef samningsaðilarnir samþykkja það og það ætti ekki að koma í veg fyrir að lögbær yfirvöld samningsaðilanna hefji rannsókn með skjótum hætti.

Gr. 2.15
Ráðstafanir gegn undirboðum.

1. Fara skal með réttindi og skyldur samningsaðilanna í tengslum við ráðstafanir gegn undirboðum í samræmi við VI. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samninginn um framkvæmd VI. gr. GATT-samningsins frá 1994, sbr. þó 2.–5. mgr.
2. Með fyrirvara um 1. mgr. og í ljósi þeirrar víðtæku efnahagslegu samvinnu sem komið er á fót með þessum samningi munu samningsaðilarnir íhuga að falla frá því að hefja málsmeðferð vegna undirboða eða beita ráðstöfunum gegn undirboðum hver gegn öðrum.
3. Þegar samningsaðila, sem hyggst hefja rannsókn, berst tilhlýðilega skjalfest beiðni um að hefja rannsókn á undirboðum vegna innflutnings annars samningsaðila, og áður en rannsókn hefst, skal hann tilkynna samningsaðilanum, sem vörurnar, sem rannsókninni er beint að, tilheyra, um það skriflega með a.m.k. 30 daga fyrirvara. Við afar óvenjulegar kringumstæður má stytta framangreindan 30 daga frest í allt að sjö daga. Að fram kominni beiðni samningsaðilans, sem vörurnar, sem rannsókninni er beint er, tilheyra, skal veita 30 daga frest til samráðs. Samráðið getur farið fram í sameiginlegu nefndinni ef samningsaðilarnir koma sér saman um það. Þetta samráð ætti ekki að koma í veg fyrir að lögbær yfirvöld samningsaðilanna hefji rannsókn með skjótum hætti.
4. Ef ekki hafa orðið breytingar á aðstæðum skal samningsaðili ekki hefja rannsókn á undirboðum að því er varðar sömu vöru frá sama samningsaðila eftir að tekin er ákvörðun sem leiddi til þess að engum ráðstöfunum gegn undirboðum var beitt eða að þær voru afturkallaðar eða eftir að ráðstöfun var hætt. Í því tilviki samþykkja samningsaðilarnir að gera sérstaka könnun á beitingu vegna rannsóknar á undirboðum.
5. Samningsaðilarnir skulu, að beiðni samningsaðila, skiptast á sjónarmiðum varðandi beitingu þessarar greinar og áhrif hennar á viðskipti milli samningsaðilanna á fundum sameiginlegu nefndarinnar.

Gr. 2.16
Verndarráðstafanir Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar.

1. Fara skal með réttindi og skyldur samningsaðilanna, að því er víðtækar verndarráðstafanir varðar, í samræmi við XIX. gr. GATT-samningsins frá 1994, samning Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um verndarráðstafanir og samning Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um landbúnað.
2. Samningsaðili skal, þegar hann gerir ráðstafanir skv. XIX. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um verndarráðstafanir, í samræmi við skyldur sínar samkvæmt samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, íhuga að undanskilja innflutning upprunavöru frá einum eða nokkrum samningsaðilum ef slíkur innflutningur veldur ekki eða honum fylgir ekki alvarlegt tjón eða líkur eru á því.

Gr. 2.17

Tvíhliða verndarráðstafanir.

1. Ef lækkun eða afnám tolla samkvæmt samningi þessum leiðir til þess að vara, upprunnin hjá samningsaðila, er flutt inn á yferráðasvæði annars samningsaðila í það auknum mæli, annaðhvort sem hrein aukning eða sem hlutfall af innlendri framleiðslu, og við þau skilyrði að það valdi eða kunni að valda alvarlegu tjóni eða líkum á því svo um munar á yferráðasvæði innflutnings-samningsaðilans fyrir innlenda framleiðslu sambærilegra vara eða vara í beinni samkeppni, er innflutningssamningsaðilanum heimilt að grípa til tvíhliða verndarráðstafana í eins litlum mæli og nauðsynlegt er til þess að bæta tjónið eða fyrirbyggja það, með fyrirvara um ákvæði 2.-11. mgr.
2. Ef skilyrðunum, sem sett eru fram í 1. mgr., er fullnægt er innflutningssamningsaðilanum heimilt að gera ráðstafanir sem felast í því:
 - a) að fresta frekari lækkun tolls á þá vöru sem kveðið er á um í samningi þessum eða
 - b) að hækka toll á vöruna upp að þeim tolli sem lægri er:
 - i. tolli sem er lagður á í bestukjarameðferð þegar tvíhliða verndarráðstöfunin er gerð eða
 - ii. tolli sem er lagður á í bestukjarameðferð daginn fyrir gildistöku samnings þessa.
3. Tvíhliða verndarráðstafanir skulu ekki vara lengur en í eitt ár. Við mjög sérstakar aðstæður, að loknu samráði skv. 7. mgr., er heimilt að gera ráðstafanir til þriggja ára að hámarki. Eftir þriggja ára tímabil án þess að beita ráðstöfunum og aðeins við neyðaraðstæður er samningsaðila heimilt að beita annarri tvíhliða verndarráðstöfun í samræmi við þessa grein.
4. Því aðeins má grípa til tvíhliða verndarráðstafana að óyggjandi sönnun sé fyrir því að aukinn innflutningur hafi valdið alvarlegu tjóni eða hættu á því samkvæmt rannsókn sem er gerð í samræmi við þá málsmeðferð sem mælt er fyrir um í samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um verndarráðstafanir.
5. Samningsaðili, sem hyggst grípa til tvíhliða verndarráðstöfunar samkvæmt þessari grein, skal þegar í stað og, hvað sem öðru líður áður en gripið er til hennar, tilkynna hinum samningsaðilunum um það. Í tilkynningunni skulu koma fram allar viðeigandi upplýsingar, þar á meðal sönnunargögn um alvarlegt tjón, eða hættu á því, af völdum aukins innflutnings, nákvæm lýsing á þeirri vöru er um ræðir og upplýsingar um fyrirhugaða ráðstöfun og frá hvaða degi og hversu lengi hún skal gilda, enn fremur um tímaáætlun um afnám hennar í áföngum.
6. Samningsaðili, sem tvíhliða verndarráðstöfun gæti haft áhrif á, getur farið fram á fullnægjandi bætur vegna viðskipta í formi viðskiptafrelsis, sem er jafngilt að verulegu leyti, í tengslum við innflutning hans.
7. Samningsaðili sem hyggst beita tvíhliða verndarráðstöfun eða framlengja hana skal veita nægilegt svigrúm til fyrirframsamráðs við samningsaðilann sem kann að verða fyrir áhrifum af ráðstöfuninni með það í huga að fara yfir þær upplýsingar sem fram koma í rannsókninni sem um getur í 4. mgr., skiptast á skoðunum um fyrirhugaða beitingu tvíhliða verndarráðstöfunar eða framlengingu hennar og komast að samkomulagi um bætur. Samráðið skal fara fram í sameiginlegu nefndinni ef samningsaðilarnir koma sér saman um það.
8. Ef ekki finnst lausn sem gagnkvæm sátt er um innan 30 daga frá fyrsta degi samráðs skv. 7. mgr. er innflutningssamningsaðilanum heimilt að samþykkja tvíhliða verndarráðstöfun skv. 2. mgr. til að ráða bót á vandanum og er samningsaðilanum, sem varan, sem ráðstöfunin beinist gegn, tilheyrir, heimilt að grípa til jöfnunaraðgerðar ef ekki næst gagnkvæmt samkomulag um bætur. Tilkynna skal hinum samningsaðilunum þegar í stað um slíka tvíhliða verndarráðstöfun og jöfnunaraðgerðina. Val á tvíhliða verndarráðstöfun og jöfnunaraðgerð skal miðast við að raska sem minnst framkvæmd samnings þessa. Samningsaðilinn, sem grípur til jöfnunaraðgerðar, skal gera það í eins stuttan tíma og mögulegt er til að ná fram, í meginatriðum, jafngildum áhrifum í viðskiptum og, hvað sem öðru líður, einungis á meðan ráðstöfunin skv. 2. mgr. varir.
9. Þegar ráðstöfuninni lýkur skal leggja á þann toll sem í reynd hefði verið lagður á ef tvíhliða verndarráðstöfunin hefði ekki verið gerð.
10. Ef aðstæður eru tvísýnar og tafir myndu valda skaða sem erfitt yrði að bæta er samningsaðila heimilt að grípa til tvíhliða verndarráðstöfunar til bráðabirgða í samræmi við 2. mgr., samkvæmt bráðabirgðaniðurstöðu þess efnis að óyggjandi sönnun sé fyrir því að aukinn innflutningur sé

veigamikil orsök alvarlegs tjóns eða hættu á því fyrir viðkomandi innlenda atvinnugrein. Samningsaðilinn, sem hyggst grípa til slíkrar ráðstöfunar, skal þegar í stað tilkynna hinum samningsaðilunum um það. Hefja skal þær ráðstafanir sem eru settar fram í þessari grein innan 30 daga frá viðtökudegi tilkynningarinnar. Bætur skulu miðast við samanlagðan gildistíma tvíhliða verndarráðstöfunarinnar sem gerð er til bráðabirgða og tvíhliða verndarráðstöfunarinnar.

11. Öllum tvíhliða verndarráðstöfunum til bráðabirgða skal hætt í síðasta lagi innan 200 daga. Gildistími slíkrar tvíhliða verndarráðstöfunar til bráðabirgða skal talinn hluti tímalengdar þeirrar tvíhliða verndarráðstöfunar og framlengingar hennar sem settar eru fram í 3. og 7. mgr., eftir því sem við á. Endurgreiða skal tollahækkunar þegar í stað ef rannsóknin, sem er lýst í 4. mgr., leiðir ekki í ljós að skilyrðum 1. mgr. hafi verið fullnægt.
12. Samningsaðilarnir skulu, að beiðni samningsaðila, skiptast á sjónarmiðum varðandi beitingu þessarar greinar og áhrif hennar á viðskipti milli samningsaðilanna á fundum sameiginlegu nefndarinnar.

Gr. 2.18

Ríkisrekin viðskiptafyrirtæki.

Ákvæði XVII. gr. GATT-samningsins frá 1994 og samkomulagið um túlkun XVII. gr. hins almenna samnings um tolla og viðskipti frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.19

Almennar undantekningar.

Ákvæði XX. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.20

Undanþágur af öryggisástæðum.

Ákvæði XXI. gr. GATT-samningsins frá 1994 skulu gilda og eru hér með felld inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda.

Gr. 2.21

Greiðslujöfnuður.

1. Ekkert í þessum kafla skal túlka á þann veg að hindra megi samningsaðila, sem á í verulegum erfiðleikum vegna greiðslujafnaðar og ytri fjárhagsskilyrða eða ef hætta er á að slíkir erfiðleikar skapist, í því að gera ráðstafanir vegna greiðslujafnaðar. Samningsaðili sem gerir slíka ráðstöfun skal gera það í samræmi við þau skilyrði sem sett eru fram samkvæmt GATT-samningnum frá 1994 og samkomulagi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um greiðslujöfnuðarákvæðin í hinum almenna samningi um tolla og viðskipti frá 1994 í viðauka 1A við samninginn um Alþjóðaviðskiptastofnunina.
2. Ráðstafanir til takmörkunar á viðskiptum sem eru gerðar vegna greiðslujafnaðar skulu vera til bráðabirgða og án mismununar og mega ekki ganga lengra en nauðsynlegt er til að ráða við þær aðstæður sem er lýst í 1. mgr.
3. Ekkert í þessum kafla skal vera túlkað þannig að það komi í veg fyrir að samningsaðili noti gjaldeyriseftirlit eða gjaldeyristakmarkanir í samræmi við samkomulag um samþykktir Alþjóðagjaldeyrissjóðsins.
4. Samningsaðili, sem gerir ráðstöfun skv. 1. mgr., skal þegar í stað tilkynna hinum samningsaðilunum um það. Tilkynning samningsaðila í samræmi við alþjóðlegar skuldbindingar sínar eins og fram kemur í 1. mgr. skal teljast jafngild tilkynningu samkvæmt þessum samningi.

Gr. 2.22

Skipti á upplýsingum.

1. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir gildi viðskiptaupplýsinga við ítarlega greiningu á áhrifum þessa samnings á viðskipti milli samningsaðilanna. Samningsaðilarnir skulu skiptast reglubundið

á upplýsingum um vöruviðskipti sín á milli. Meðal slíkra upplýsinga skulu einkum vera tölfræðilegar upplýsingar um tollskrártaxta bestukjarameðferðar og innflutning, m.a. sérstakar tölfræðilegar upplýsingar vegna innflutningsfríðinda ef þær liggja fyrir frá öllum samningsaðilum. Undirnefndin um vöruviðskipti skal ákveða málsmeðferðarreglur, eftir því sem við á, vegna skipta á upplýsingum samkvæmt þessari málsgrein.

2. Samningsaðili skal íhuga beiðni um tæknisamvinnu með hliðsjón af skiptum á upplýsingum skv. 1. mgr. frá öðrum samningsaðila.

Gr. 2.23

Undirnefnd um vöruviðskipti.

1. Undirnefnd um vöruviðskipti (hér á eftir nefnd „undirnefnd“) er hér með komið á fót.
2. Umboð undirnefndarinnar er sett fram í VII. viðauka (Umboð undirnefndarinnar um vöruviðskipti).

3. KAFLI

ÞJÓNUSTUVIÐSKIPTI

Gr. 3.1

Gildissvið og umfang.

1. Þessi kafli á við um þær ráðstafanir samningsaðila sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti sem ríkisstjórnir, svæðisbundin eða staðbundin stjórnvöld og yfirvöld gera, og einnig óopinberar stofnanir sem fara með vald í umboði ríkisstjórnar, svæðisbundinna eða staðbundinna stjórnvalda eða yfirvalda.
2. Að því er varðar flutningaþjónustu í lofti, jafnt áætlunarflug sem annað flug, og viðbótarþjónustu, gildir þessi kafli ekki um ráðstafanir sem hafa áhrif á flugréttindi eða um ráðstafanir sem hafa áhrif á þjónustu sem tengist beint nýtingu flugréttinda, að því undanskildu sem kveðið er á um í 3. mgr. viðaukans við GATS-samninginn um flutningaþjónustu í lofti. Að því er þennan kafla varðar skulu skilgreiningarnar í 6. mgr. viðaukans við GATS-samninginn um flutningaþjónustu í lofti gilda og eru hér með felldar inn í samning þennan og verða hluti af honum.
3. Ekkert í þessum kafla skal túlkað á þann hátt að feli í sér skuldbindingar að því er varðar opinber innkaup.

Gr. 3.2

Skilgreiningar.

Í þessum kafla er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

- a) lögaðili er:
 - i. „í eigu“ aðila frá samningsaðila ef meira en 50% af eignarhlut í honum er raunverulega í eigu aðila frá þeim samningsaðila,
 - ii. „undir stjórn“ aðila frá samningsaðila ef þessir aðilar hafa vald til að tilnefna meirihluta stjórnenda eða stjórna starfsemi hans á annan hátt lögum samkvæmt,
 - iii. „tengdur“ öðrum aðila ef hann stjórnar eða honum er stjórnað af þeim aðila eða ef bæði honum og þeim aðila er stjórnað af sama aðila,
- b) „þjónusta sem stjórnvöld veita“: þjónusta sem hvorki er veitt á viðskiptalegum grundvelli né í samkeppni við einn eða fleiri þjónustuveitendur,
- c) „viðskiptanærvera“: hvers konar viðskipta- eða atvinnustarfsemi, þar á meðal:
 - i. stofnun, kaup á eða áframhaldandi rekstur lögaðila eða
 - ii. stofnun eða áframhaldandi rekstur útibús eða umboðsskrifstofu á yfirráðasvæði samningsaðila í því skyni að veita þjónustu,
- d) „beinir skattar“: allir skattar af heildartekjum, af heildarfjármagni eða af einstökum liðum tekna eða fjármagns, þ.m.t. skattar á hagnað vegna sölu eignar, fasteignaskattar, skattar á arf og gjafir, skattar af heildarupphæð launa, sem fyrirtæki greiða, svo og skattar af verðmætisaukningu fjármagns,
- e) „lögaðili“: lögaðili sem er, á viðeigandi hátt, stofnaður eða skipulagður með öðrum hætti samkvæmt gildandi lögum og reglum, í hagnaðarskyni eða í öðrum tilgangi, hvort sem hann er í

einkaeign eða í eigu hins opinbera, þ.m.t. hlutafélög, sjóðir, sameignarfélög, fyrirtæki um sameiginlegt verkefni, einstaklingsfyrirtæki eða samtök,

- f) „lögaðili annars samningsaðila“: lögaðili sem er annaðhvort:
- stofnaður eða skipulagður með öðrum hætti samkvæmt gildandi lögum og reglum fyrrnefnds annars samningsaðila og stundar umtalsverð viðskipti á yferráðasvæði samningsaðila eða
 - ef um ræðir þjónustu, sem er veitt með viðskiptanærveru, er í eigu eða undir stjórn:
 - einstaklinga frá þeim samningsaðila eða
 - lögaðila frá fyrrnefndum samningsaðila sem er tilgreindur skv. i. lið,
- g) „ráðstöfun“: sérhver ráðstöfun samningsaðila, hvort sem um er að ræða lög, reglugerð, reglu, málsmeðferð, ákvörðun, stjórnsýsluaðgerð eða annað,
- h) „ráðstafanir samningsaðila sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti“ taka til ráðstafana er varða:
- kaup á, greiðslu fyrir eða afnot af þjónustu,
 - aðgang að og afnot af þjónustu, í sambandi við veitingu þjónustu sem þessir samningsaðilar krefjast að almenningi standi almennt til boða,
 - nærveru, þ.m.t. viðskiptanærveru, aðila frá einum samningsaðila vegna þjónustuveitingar á yferráðasvæði annars samningsaðila,
 - „þjónustuveitandi með einkasöluaðstöðu“: hver sá einstaklingur eða lögaðili, í opinbera geiranum eða einkageiranum, sem hefur, á viðkomandi markaði á yferráðasvæði samningsaðila, leyfi hans eða er komið á fót af honum, formlega eða í reynd, til að starfa sem eini veitandi þessarar þjónustu,
- j) „einstaklingur frá öðrum samningsaðila“: einstaklingur sem er, samkvæmt gildandi lögum og reglum þess samningsaðila, ríkisborgari þess samningsaðila sem er búsettur á yferráðasvæði aðila að Alþjóðaviðskiptastofnuninni,
- k) „aðili“: einstaklingur eða lögaðili,
- l) „svið þjónustu“:
- að því er varðar sérstaka skuldbindingu, eina eða fleiri, eða öll undirsvið þeirrar þjónustu, eins og tilgreint er í skrá samningsaðila,
 - að öðrum kosti þjónustusviðið í heild, þar á meðal öll undirsvið þess,
- m) „þjónusta“: þjónusta á öllum sviðum nema þjónusta sem stjórnvöld veita,
- n) „þjónustuneytandi“: hver sá aðili sem fær eða notar þjónustu,
- o) „þjónusta samningsaðila“: þjónusta sem er veitt:
- frá eða á yferráðasvæði samningsaðila eða, ef um er að ræða sjóflutninga, af skipi sem er skráð samkvæmt lögum og reglum samningsaðila eða af einstaklingi frá samningsaðila, sem veitir þjónustuna með því að gera út skip og/eða nota það að öllu leyti eða að hluta eða
 - af þjónustuveitanda samningsaðila ef um er að ræða þjónustu sem er veitt með viðskiptanærveru eða nærveru einstaklinga,
- p) „þjónustuveitandi“: hver sá aðili sem veitir þjónustu,⁴
- q) „veiting þjónustu“: framleiðsla, dreifing, markaðssetning, sala og afhending þjónustu og
- r) „þjónustuviðskipti“: veiting þjónustu:
- frá yferráðasvæði samningsaðila inn á yferráðasvæði annars samningsaðila,
 - á yferráðasvæði eins samningsaðila til þjónustuneytanda annars samningsaðila,
 - af hálfu þjónustuveitanda samningsaðila með viðskiptanærveru á yferráðasvæði annars samningsaðila og
 - af hálfu þjónustuveitanda samningsaðila með nærveru einstaklinga frá þeim samningsaðila á yferráðasvæði annars samningsaðila.

⁴ Þessi skilgreining tekur til einstaklinga sem óska eftir að veita þjónustu. Ef lögaðili veitir ekki, eða sækist ekki eftir að veita, þjónustuna beint heldur á grundvelli annars konar viðskiptanærveru, eins og útibús eða umboðsskrifstofu, skal þjónustuveitandinn (þ.e. lögaðilinn) þó fá sömu meðferð vegna þessarar viðskiptanærveru og þjónustuveitendur fá samkvæmt þessum kafla. Slík meðferð skal ná til þeirrar viðskiptanærveru þar sem þjónustan er veitt, eða óskað er eftir að veita hana, og þarf ekki að taka til annarrar starfsemi þjónustuveitandans utan yferráðasvæðisins þar sem þjónustan er veitt eða óskað er eftir að veita hana,

Gr. 3.3

Bestukjarameðferð.

1. Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um ráðstafanir sem eru gerðar í samræmi við VII. gr. GATS-samningsins og að því undanskildu sem kveðið er á um í skrá hans yfir undanþágur vegna bestukjarameðferðar sem er að finna í VIII. viðauka (Skrár yfir undanþágur vegna bestukjarameðferðar), þegar í stað og án skilyrða, að því er varðar allar ráðstafanir sem hafa áhrif á veitingu þjónustu, veita þjónustu og þjónustuveitendum annars samningsaðila meðferð sem er ekki óhagstæðari en sú sem hann veitir vegna sambærilegrar þjónustu og þjónustuveitendum aðila sem standa utan samningsins.
2. Meðferð, sem er veitt samkvæmt öðrum gildandi eða síðari samningum sem samningsaðili hefur eða mun ganga frá og tilkynna um skv. V. gr. eða V. gr. a í GATS-samningnum, fellur ekki undir 1. mgr.
3. Hafi samningsaðili gert samning af þeirri tegund sem um getur í 2. mgr. skal hann tilkynna hinum samningsaðilunum um það án tafar. Samningsaðili sem gerir slíkan samning skal, að fram kominni beiðni frá öðrum samningsaðila, veita nægt tækifæri til að semja um að inn í þennan samning verði felld ákvæði um að veita ekki óhagstæðari meðferð en veitt er samkvæmt þeim samningi.
4. Að því er þennan kafla varðar skulu ákvæði 3. mgr. II. gr. GATS-samningsins gilda með hliðsjón af réttindum og skyldum samningsaðila viðvíkjandi hagstæðari skilmálum, sem veittir eru aðliggjandi löndum, og eru hér með felld inn í þennan kafla og verða hluti af honum.

Gr. 3.4

Markaðsaðgangur.

1. Að því er varðar markaðsaðgang eftir þeim þjónustuleiðum sem tilgreindar eru í r-lið gr. 3.2 (Skilgreiningar) skal sérhver samningsaðili veita þjónustu og þjónustuveitendum annars samningsaðila eigi óhagstæðari meðferð en þá sem kveðið er á um samkvæmt skilmálum, takmörkunum og skilyrðum sem hafa verið samþykkt og tilgreind eru í skrá hans yfir sérstakar skuldbindingar.⁵
2. Á sviðum þar sem gengist hefur verið undir skuldbindingar um markaðsaðgang eru ráðstafanir, sem samningsaðili skal hvorki viðhalda eða samþykkja, hvort heldur er á tilteknum svæðum eða öllu yfirráðasvæði sínu, nema annað sé tilgreint í skrá hans, skilgreindar sem:
 - a) takmarkanir á fjölda þjónustuveitenda, hvort sem um er að ræða tölulega kvóta, einkasölu, þjónustuveitendur með einkarétt eða kröfur um könnun á efnahagslegum þörfum,
 - b) takmarkanir á heildarverðmæti þjónustuviðskipta eða eigna í formi tölulegra kvóta eða kröfu um könnun á efnahagslegum þörfum,
 - c) takmarkanir á samanlögðum fjölda tilvika veittrar þjónustu eða á heildarmagni veittrar þjónustu, táknað með úthlutuðum tölueiningum, í formi kvóta eða kröfu um könnun á efnahagslegum þörfum,⁶
 - d) takmarkanir á heildarfjölda einstaklinga sem heimilt er að ráða á sérstöku þjónustusviði eða sem þjónustuveitanda er heimilt að ráða og sem eru nauðsynlegir og beinlínis tengdir veitingu sérstakrar þjónustu í formi tölulegra kvóta eða kröfu um könnun á efnahagslegum þörfum,
 - e) ráðstafanir sem takmarka eða útheimta að þjónustuveitandinn hafi á sínum vegum sérstaka lögaðila eða sameiginlegt fyrirtæki sem getur veitt þjónustu fyrir hann og
 - f) takmarkanir á hlutdeild erlends fjármagns settar fram sem hámarkshundraðshluti sem má vera í eigu erlendra hluthafa eða heildarverðmæti einstakra eða samanlagðra, erlendra fjárfestinga.

⁵ Ef samningsaðili tekur á sig skuldbindingar varðandi markaðsaðgang í tengslum við veitingu þjónustu eftir þjónustuleiðum sem um getur í gr. 3.2 (Skilgreiningar) og ef flutningur fjármagns yfir landamæri er mikilvægur hluti af þjónustunni er hann þar með skuldbundinn til að leyfa slíka fjármagnsflutninga.

⁶ Þessi liður tekur ekki til ráðstafana samningsaðila sem takmarka aðföng sem eru notuð við veitingu þjónustu.

Gr. 3.5

Innlend meðferð.

1. Sérhver samningsaðili skal, á þeim sviðum sem eru tilgreind í skrá hans yfir sérstakar skuldbindingar og samkvæmt þeim skilyrðum og hæfiskröfum sem eru settar fram þar, veita þjónustu og þjónustuveitendum annarra samningsaðila eigi óhagstæðari meðferð, að því er varðar allar ráðstafanir sem hafa áhrif á veitingu þjónustunnar, en hann veitir þegar um er að ræða sambærilega þjónustu og þjónustuveitendur hans sjálfs.⁷
2. Samningsaðili getur uppfyllt kröfur skv. 1. mgr. með því að veita þjónustu og þjónustuveitendum annars samningsaðila meðferð sem er að formi til sams konar eða ólík þeirri sem hann veitir þegar um er að ræða sambærilega þjónustu og þjónustuveitendur hans sjálfs.
3. Meðferð, sem er að formi til sams konar eða ólík, skal talin óhagstæðari ef hún breytir samkeppnisskilyrðum til hagsbóta fyrir þjónustu eða þjónustuveitendur samningsaðilans miðað við sambærilega þjónustu eða þjónustuveitendur annars samningsaðila.

Gr. 3.6

Viðbótarskuldbindingar.

Samningsaðilum er heimilt að semja um skuldbindingar að því er varðar ráðstafanir sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti og eru ekki háðar skráningu skv. gr. 3.4 (Markaðsaðgangur) eða gr. 3.5 (Innlend meðferð), þ.m.t. þær ráðstafanir sem varða hæfi, staðla eða leyfisveitingar. Slíkar skuldbindingar skulu færðar í skrá samningsaðila.

Gr. 3.7

Innlendar reglur.

1. Á sviðum, þar sem gengist er undir sérstakar skuldbindingar, skal hver samningsaðili sjá til þess að ráðstöfunum, sem hafa almennt gildi og hafa áhrif á þjónustuviðskipti, sé beitt með eðlilegum, hlutlægum og óhlutdrægum hætti.
2. a) Sérhver samningsaðili skal hafa eða koma á fót, eins fljótt og aðstæður leyfa, dómstólum, gerðardómum, stjórnarsýsludómstólum eða málsmeðferð sem gera ráð fyrir, að beiðni þjónustuveitanda annars samningsaðila sem málið varðar, tafarlausri endurskoðun stjórnarsýsluákvæðana sem hafa áhrif á þjónustuviðskipti og, þar sem það er réttlæt看legt, að gripið verði til viðeigandi úrræða vegna slíkra stjórnarsýsluákvæðana. Ef slík málsmeðferð er ekki óháð stofnuninni sem tekur viðkomandi stjórnarsýsluákvörðun skal samningsaðilinn sjá til þess að málsmeðferðin feli í reynð í sér hlutlæga og óhlutdræga endurskoðun.
- b) Ekki skal túlka ákvæði a-liðar á þann veg að gerð sé krafa um að samningsaðili stofni til dómstóla eða málsmeðferðar af þessu tagi ef það fer í bága við stjórnskipulag eða eðli réttarkerfis hans.
3. Ef samningsaðili krefst leyfis fyrir veitingu þjónustu, sem sérstök skuldbinding gildir um, skulu lögbær yfirlögs samningsaðilans tilkynna umsækjandanum, innan hæfilegs tíma, þegar umsókn, sem telst uppfylla innlend lög og reglur samningsaðilans hefur verið lögð fram, hvaða ákvörðun hefur verið tekin um umsóknina. Lögbær yfirlögs samningsaðilans skulu, að beiðni umsækjandans, veita upplýsingar um stöðu umsóknarinnar án ástæðulausrar tafar.
4. Sérhver samningsaðili skal, á þeim sviðum þar sem gengist er undir sérstakar skuldbindingar, tryggja að ráðstafanir, sem varða kröfur og málsmeðferð vegna hæfis, tæknistaðla og kröfur og málsmeðferð vegna leyfisveitingar, séu byggðar á hlutlægum og gagnsæjum viðmiðunum, s.s. hæfni og getu til þess að veita þjónustuna.
5. Við lok marghliða viðræðna um verklagsreglur skv. gr. VI:4 í GATS-samningnum skulu samningsaðilarnir fara yfir málið í þeim tilgangi að ræða viðeigandi breytingar á þessum kafla sem byggjast á niðurstöðum slíkra marghliða viðræðna.
6. a) Á sviðum þar sem samningsaðili hefur gengist undir sérstakar skuldbindingar, á meðan þess er beðið að ákvörðun um upptöku verklagsreglna Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar öðlist gildi

⁷ Sérstakar skuldbindingar, sem gengið er út frá í þessari grein, skulu ekki túlkaðar þannig að þess verði krafist af samningsaðila að hann bæti upp verri samkeppnisstöðu sem stafar af því að um erlenda þjónustu eða þjónustuveitendur er að ræða.

að því er þessi svið varðar skv. 5. mgr., skal hann ekki beita kröfum og málsmeðferð vegna hæfis, tæknistöðlum og kröfum og málsmeðferð vegna leyfisveitingar sem gera að engu eða skerða slíkar sérstakar skuldbindingar með þeim hætti sem:

- i. er meira íþyngjandi en nauðsyn krefur til þess að tryggja megi gæði þjónustunnar eða
 - ii. þegar um er að ræða málsmeðferð vegna leyfisveitingar, takmarkar í sjálfu sér veitingu þeirrar þjónustu sem um ræðir.
- b) Þegar ákvarðað er hvort samningsaðili uppfylli skyldu sína samkvæmt a-lið skal taka tillit til þeirra alþjóðlegu staðla viðkomandi alþjóðastofnana⁸ sem sá samningsaðili beitir.
7. Sérhver samningsaðili skal kveða á um fullnægjandi málsmeðferð til að sannreyna hæfni fagmanna annarra samningsaðila.

Gr. 3.8

Viðurkenning.

1. Sérhver samningsaðili skal, í því skyni að uppfylla viðeigandi staðla sína eða viðmiðanir um heimildir, leyfi eða skírteini þjónustuveitenda, taka tilhlýðilegt tillit til beiðna annars samningsaðila þess efnis að viðurkenna menntun eða fengna reynslu, uppfylltar kröfur eða leyfi eða skírteini sem hafa verið gefin út í landi fyrrnefnds samningsaðila. Heimilt er að byggja slíka viðurkenningu á samningi eða samkomulagi við samningsaðilann sem leggur fram beiðnina eða veita hana einhliða.
2. Viðurkenni samningsaðili, með samningi eða samkomulagi, menntun eða fengna reynslu, uppfylltar kröfur eða leyfi eða skírteini sem hafa verið gefin út á yfirráðasvæði aðila sem stendur utan samningsins skal sá samningsaðili veita öðrum samningsaðila fullnægjandi tækifæri til að semja um sambærilegan samning eða samkomulag. Veiti samningsaðili viðurkenningu einhliða skal hann veita öðrum samningsaðila fullnægjandi tækifæri til að sýna fram á að viðurkenna beri einnig menntun eða fengna reynslu, uppfylltar kröfur eða leyfi eða skírteini sem hafa verið gefin út á yfirráðasvæði fyrrnefnds samningsaðila.
3. Allir slíkir samningar eða samkomulag eða einhliða viðurkenning skal eða skulu vera í samræmi við viðeigandi ákvæði samningsins um stofnun Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar, einkum 3. mgr. VII. gr. GATS-samningsins.

Gr. 3.9

För einstaklinga.

1. Þessi grein gildir um ráðstafanir sem hafa áhrif á einstaklinga sem eru þjónustuveitendur hjá samningsaðila og á einstaklinga hjá samningsaðila sem þjónustuveitandi hjá samningsaðila ræður til að veita þjónustu.
2. Þessi kafli gildir hvorki um ráðstafanir sem hafa áhrif á einstaklinga sem leita eftir aðgangi að vinnumarkaði samningsaðila né gildir hann um ráðstafanir varðandi ríkisfang, búsetu eða fasta atvinnu.
3. Einstaklingum, sem falla undir sérstaka skuldbindingu, skal heimilt að veita þá þjónustu sem um ræðir í samræmi við skilmála þeirrar skuldbindingar.
4. Þessi kafli skal ekki koma ekki í veg fyrir að samningsaðili geti beitt ráðstöfunum til að stýra komu einstaklinga frá öðrum samningsaðila inn á yfirráðasvæði sitt eða tímabundinni dvöl þeirra þar, meðal annars þeim ráðstöfunum sem eru nauðsynlegar til að vernda friðhelgi landamæra sinna og tryggja skipulag á för einstaklinga yfir þau, að því tilskildu að slíkum ráðstöfunum sé ekki beitt með þeim hætti að geri að engu eða skerði þann ávinning sem samningsaðilar hafa samkvæmt skilmálum sérstakrar skuldbindingar.⁹

⁸ Hugtakið „viðkomandi alþjóðastofnanir“ vísar til alþjóðastofnana sem viðkomandi stofnunum a.m.k. allra samningsaðila er frjálst að eiga aðild að.

⁹ Ekki skal litið svo á að það eitt að krefjast vegabréfsáritunar fyrir einstaklinga geri að engu eða skerði ávinning samkvæmt sérstakri skuldbindingu.

Gr. 3.10

Gagnsæi.

1. Sérhver samningsaðili skal birta þegar í stað og eigi síðar en við gildistöku, nema um neyðartilvik sé að ræða, allar viðeigandi ráðstafanir sem hafa almennt gildi og varða eða hafa áhrif á framkvæmd þessa kafla. Einnig skal birta alþjóðasamninga sem samningsaðili hefur undirritað og varða eða hafa áhrif á þjónustuviðskipti.
2. Ef birting, sem um getur í 1. mgr., er ekki framkvæmanleg skal gera slíkar upplýsingar aðgengilegar almenningi á annan hátt.
3. Ekkert í þessum kafla leggur samningsaðila þær skyldur á herðar að veita upplýsingar sem eru trúnaðarmál ef slíkt hindraði framkvæmd laga eða væri á annan hátt andstætt almannahagsmunum eða skaðaði lögmæta viðskiptahagsmuni tiltekinna opinberra eða einkarekinna fyrirtækja.
4. Sérhver samningsaðili skal gæta trúnaðar um þær upplýsingar sem annar samningsaðili sendir enda hafi sá samningsaðili sem þær sendir auðkennt þær sem trúnaðarmál.

Gr. 3.11

Einkasöluaðstaða og þjónustuveitendur með einkarétt.

1. Sérhver samningsaðili skal sjá til þess að þjónustuveitandi, sem hefur einkasöluaðstöðu til að veita þjónustu á yfirráðasvæði hans, starfi ekki, þegar hann veitir þjónustuna sem einkasöluaðstaðan gildir um á viðkomandi markaði, í ósamræmi við skuldbindingar þess samningsaðila skv. gr. 3.3 (Bestukjarameðferð) og sérstakar skuldbindingar hans.
2. Ef þjónustuveitandi samningsaðila sem hefur einkasöluaðstöðu keppir, annaðhvort beint eða í gegnum eignatengd fyrirtæki, um að veita þjónustu utan þess sviðs, sem hann hefur einkasöluaðstöðu á, og þjónustan fellur undir sérstakar skuldbindingar þess samningsaðila skal samningsaðilinn sjá til þess að slíkur þjónustuveitandi misnoti ekki einkasöluaðstöðu sína til þess að athafna sig á yfirráðasvæði samningsaðilans með þeim hætti að brjóti í bága við þær skuldbindingar.
3. Ákvæði þessarar greinar gilda einnig um þjónustuveitendur með einkarétt ef samningsaðili, að formi til eða í reynd:
 - a) veitir heimild fyrir eða setur á fót lítinn hóp þjónustuveitenda og
 - b) kemur raunverulega í veg fyrir samkeppni milli þessara þjónustuveitenda á yfirráðasvæði sínu.

Gr. 3.12

Viðskiptahættir.

1. Samningsaðilarnir viðurkenna að tilteknir viðskiptahættir þjónustuveitenda, aðrir en þeir sem falla undir gr. 3.11 (Einkasöluaðstaða og þjónustuveitendur með einkarétt), geta hindrað samkeppni og þannig takmarkað þjónustuviðskipti.
2. Sérhver samningsaðili skal, að beiðni einhvers annars samningsaðila, hefja samráð með það fyrir augum að koma í veg fyrir þá viðskiptahætti sem um getur í 1. mgr. Samningsaðilinn, sem beiðninni er beint til, skal taka slíka beiðni til gagn Gerrar og vinsamlegrar athugunar og hefja samstarf með því að veita opinberar upplýsingar sem eru ekki bundnar trúnaði og varða það málefni sem um ræðir. Sá samningsaðili sem beiðninni er beint til skal einnig veita þeim samningsaðila sem leitar eftir samráði aðrar tiltækar upplýsingar, með fyrirvara um landslög sín og reglur og um fullnægjandi samkomulag um tryggingu fyrir því að trúnaðar verði gætt um upplýsingarnar af hálfu þess samningsaðila sem leitar eftir samráði.

Gr. 3.13

Greiðslur og yfirfærslur.

1. Með fyrirvara um sérstakar skuldbindingar hans og að frátöldum þeim aðstæðum sem um getur í gr. 3.14 (Takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð) skal enginn samningsaðili setja takmarkanir á yfirfærslur og greiðslur milli ríkja í yfirstandandi viðskiptum við annan samningsaðila.
2. Ekkert í þessum kafla hefur áhrif á réttindi og skyldur samningsaðilanna samkvæmt samkomulaginu um samþykktir Alþjóðagjaldeyrissjóðsins, þar á meðal ráðstafanir í gjaldeyrismálum sem

eru í samræmi við samkomulagið um samþykktir Alþjóðagjaldeyrissjóðsins, að því tilskildu að samningsaðili setji engar takmarkanir á fjármagnsviðskipti sem samrýmast ekki sérstökum skuldbindingum hans nema skv. gr. 3.14 (Takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð) eða að beiðni Alþjóðagjaldeyrissjóðsins.

Gr. 3.14

Takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð.

Að því er þennan kafla varðar gilda 1.-3. mgr. XII. gr. GATS-samningsins og eru hér með felldar inn í samning þennan og verða hluti af honum.

Gr. 3.15

Samráð um framkvæmd.

Ef upp koma erfiðleikar í kjölfar gildistöku þessa samnings í þjónustugeira samningsaðila sem hefur gengist undir sérstaka skuldbindingu er honum heimilt að fara fram á samráð við aðra samningsaðila, óháð því hvort rekja megi þessa erfiðleika til aukins frelsis eða ekki, í þeim tilgangi að skiptast á upplýsingum, gögnum eða reynslu eða skiptast á skoðunum um mögulegar leiðir og aðferðir til að takast á við slíka erfiðleika, með hliðsjón af ríkjandi aðstæðum.

Gr. 3.16

Almennar undantekningar.

Með fyrirvara um þá kröfu að slíkum ráðstöfunum sé ekki beitt með þeim hætti að það hefði í för með sér geðþóttabundna eða óréttlætianlega mismunun milli samningsaðilanna þar sem aðstæður eru sambærilegar eða duldar takmarkanir í þjónustuviðskiptum skal ekkert í þessum kafla túlkað þannig að það komi í veg fyrir að samningsaðili samþykki eða beiti ráðstöfunum:

- a) sem eru nauðsynlegar til þess að vernda almennt siðgæði eða viðhalda allsherjarreglu¹⁰,
- b) sem eru nauðsynlegar til að vernda líf eða heilbrigði manna, dýra eða plantna,
- c) sem eru nauðsynlegar til að tryggja að farið verði að innlendum lögum og reglum sem eru ekki ósamrýmanleg ákvæðum þessa kafla, þ.m.t. ákvæðum sem tengjast:
 - i. því að koma í veg fyrir villandi og sviksamlega viðskiptahætti eða bregðast við vanefndum á þjónustusamningum,
 - ii. því að vernda friðhelgi einstaklingsins í tengslum við vinnslu og dreifingu persónuupplýsinga og fara með persónulegar skrár og reikninga sem trúnaðarmál,
 - iii. öryggi,
- d) sem eru ekki í samræmi við gr. 3.5 (Innlend meðferð), að því tilskildu að þegar ólíkri meðferð er beitt sé miðað að því að tryggja sanngjarnar eða skilvirkar¹¹ álögur eða innheimtu beinna skatta að því er varðar þjónustu eða þjónustuveitendur hinna samningsaðilanna,

¹⁰ Aðeins má beita undanþágu á grundvelli allsherjarreglu ef um er að ræða raunverulega og nægilega alvarlega ógnun við grundvallarhagsmuni þjóðfélagsins.

¹¹ Ráðstafanir, sem miða að því að tryggja sanngjarnar eða skilvirkar álögur eða innheimtu beinna skatta, taka til ráðstafana sem samningsaðili gerir samkvæmt skattakerfi sínu og:

- i. gilda um þjónustuveitendur, sem eru ekki búsettir í landinu, til viðurkenningar á því að skattskylda þeirra sem eru ekki búsettir í landinu er ákvörðuð í tengslum við skattskylda þætti sem eiga uppruna sinn að rekja til eða eru notaðir á yfirráðasvæði samningsaðila eða
- ii. gilda um þá sem ekki eru búsettir í landinu til að tryggja álagningu eða innheimtu skatta á yfirráðasvæði samningsaðila eða
- iii. gilda um þá sem eru ekki búsettir í landinu eða þá sem þar eru búsettir til að koma í veg fyrir skattundanskot eða skattsvik, þ.m.t. ráðstafanir um að skyldur séu uppfylltar, eða
- iv. gilda um neytendur þjónustu, sem er veitt á eða frá yfirráðasvæði annars samningsaðila, til að tryggja að skattar af starfsemi, sem er upprunnin á yfirráðasvæði samningsaðila, verði lagðir á eða innheimtir af slíkum neytendum eða
- v. greina þjónustuveitendur, sem greiða skatt af þáttum sem eru skattskyldir á alþjóðavettvangi, frá öðrum þjónustuveitendum með því að viðurkenna eðlismun á skattstofni þeirra eða
- vi. ákvarða, úthluta eða skipta tekjum, hagnaði, ágóða, tapi, frádrætti eða inneign einstaklinga eða útibúa í landinu eða milli tengdra einstaklinga eða útibúa sama einstaklings, til að vernda skattstofn samningsaðilans.

- e) sem eru ekki í samræmi við gr. 3.3 (Bestukjarameðferð), að því tilskildu að ólík meðferð sé til komin vegna samnings til að komast hjá tvísköttun eða ákvæða til að komast hjá tvísköttun í öðrum alþjóðlegum samningi eða fyrirkomulagi sem samningsaðilinn er bundinn af.

Gr. 3.17

Undanþágur af öryggisástæðum.

Ekkert í þessum samningi ber að túlka á þann hátt:

- a) að þess sé krafist af samningsaðila að hann láti í té upplýsingar ef hann telur það andstætt grundvallaröryggishagsmunum sínum að láta þær af hendi,
- b) að komið sé í veg fyrir að samningsaðili geri ráðstafanir sem hann telur nauðsynlegar til að vernda grundvallaröryggishagsmuni sína:
 - i. varðandi þjónustu sem er veitt, beint eða óbeint, í þeim tilgangi að birgja upp herstöðvar,
 - ii. varðandi kjarnakleyf efni og kjarnasamrunaefni eða efni sem þau eru unnin úr,
 - iii. á stríðstímum eða þegar neyðarástand ríkir í alþjóðasamskiptum eða
- c) að komið sé í veg fyrir að samningsaðili grípi til ráðstafana í samræmi við skyldur sínar samkvæmt sáttmála Sameinuðu þjóðanna til að viðhalda friði og öryggi á alþjóðavettvangi.

Gr. 3.18

Skrár yfir sérstakar skuldbindingar.

1. Sérhver samningsaðili skal færa í skrá þær sérstöku skuldbindingar sem hann gengst undir skv. gr. 3.4 (Markaðsaðgangur), gr. 3.5 (Innlend meðferð) og gr. 3.6 (Viðbótarskuldbindingar). Tilgreina skal eftirfarandi í sérhverri skrá að því er varðar svið þar sem gengist er undir fyrirnefndar skuldbindingar:
 - a) skilmála, takmarkanir og skilyrði fyrir markaðsaðgangi,
 - b) skilyrði og hæfiskröfur vegna innlendra meðferðar,
 - c) samþykktir varðandi viðbótarskuldbindingar sem um getur í gr. 3.6 (Viðbótarskuldbindingar) og
 - d) tímamörk fyrir framkvæmd slíkra skuldbindinga og gildistökudag slíkra skuldbindinga, eftir því sem við á.
2. Ráðstafanir, sem eru ósamrýmanlegar gr. 3.4 (Markaðsaðgangur) og gr. 3.5 (Innlend meðferð), skulu skráðar í dálkinn sem á við gr. 3.4 (Markaðsaðgangur). Litið verður svo á að skráningin merki einnig skilyrði eða forsendu sem á við gr. 3.5 (Innlend meðferð).
3. Skrár samningsaðilanna yfir sérstakar skuldbindingar eru settar fram í XII. viðauka (Skrár yfir sérstakar skuldbindingar).

Gr. 3.19

Breytingar á skrá.

1. Samningsaðilarnir skulu, að fenginni skriflegri beiðni samningsaðila, hafa með sér samráð til að fjalla um breytingar á sérstakri skuldbindingu eða afturköllun hennar í skrá samningsaðilans, sem leggur fram beiðni, yfir sérstakar skuldbindingar. Samráðið skal fara fram innan þriggja mánaða frá viðtökudegi beiðninnar.
2. Þegar slíkt samráð fer fram skulu samningsaðilarnir stefna að því að tryggja að viðhaldið verði almennu stigi skuldbindinga sem aðilar hafa gagnkvæman hag af og eru ekki óhagstæðari fyrir viðskipti en þær sem kveðið var á um í skránni yfir sérstakar skuldbindingar áður en samráðið hófst. Breytingar á skrá yfir sérstakar skuldbindingar eru með fyrirvara um þá málsmæðferð sem fjallað er um í gr. 10.1 (Sameiginlega nefndin) og gr. 12.2 (Breytingar).

Gr. 3.20

Endurskoðun.

Í því skyni að auka enn frekar frelsi í þjónustuviðskiptum sín á milli skulu samningsaðilar endurskoða á a.m.k. þriggja ára fresti, eða oftár ef samkomulag næst um það, skrár sínar yfir sérstakar skuldbindingar og skrár yfir undanþágur vegna bestukjarameðferðar, einkum með tilliti til sjálfstæðra ráðstafana til að auka frelsi og til yfirstandandi starfs á vegum Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar. Fyrsta endurskoðun af því tagi skal fara fram eigi síðar en fimm árum eftir að samningur þessi öðlast gildi.

Gr. 3.21

Viðaukar.

Eftirfarandi viðaukar eru óaðskiljanlegur hluti þessa kafla:

- VIII. viðauki (Skrár yfir undanþágur vegna bestukjarameðferðar),
- IX. viðauki (För einstaklinga sem veita þjónustu),
- X. viðauki (Viðurkenning á menntun og hæfi þjónustuveitenda),
- XI. viðauki (Viðurkenning á útgáfu skirteina sem votta hæfni og þjálfun farmanna til þjónustu um borð í skipum sem eru skráð í Sviss),
- XII. viðauki (Skrár yfir sérstakar skuldbindingar),
- XIII. viðauki (Fjarskiptaþjónusta),
- XIV. viðauki (Fjármálaþjónusta) og
- XV. viðauki (Ferðaþjónusta og ferðatengd þjónusta).

4. KAFLI

FJÁRFESTINGAR

Gr. 4.1

Gildissvið og umfang.

1. Þessi kafli gildir um viðskiptanærveru á öllum sviðum, að undanskildum þjónustusviðum eins og fram kemur í gr. 3.1 (Gildissvið og umfang).¹²
2. Þessi kafli felur ekki í sér fjárfestingarvernd og skal vera með fyrirvara um túlkun eða beitingu annarra milliríkjasamninga sem varða fjárfestingar eða skattlagningu og eitt eða fleiri EFTA-ríki og Indónesía eru aðilar að.
3. Ekkert í þessum kafla skal túlkað á þann hátt að það feli í sér skuldbindingar að því er varðar opinber innkaup.

Gr. 4.2

Skilgreiningar.

Í þessum kafla er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

- a) „lögaðili“ merkir lögaðili sem er stofnaður eða skipulagður með öðrum hætti samkvæmt gildandi lögum og reglum, í hagnaðarskyni eða í öðrum tilgangi, hvort sem hann er í einkaeign eða í eigu hins opinbera, þ.m.t. hlutafélag, sameignarfélag, fyrirtæki um sameiginlegt verk-efni, einstaklingsfyrirtæki eða samtök,
- b) „lögaðili samningsaðila“: lögaðili sem er stofnaður eða skipulagður með öðrum hætti samkvæmt viðeigandi lögum og reglum samningsaðila og stundar umtalsverð viðskipti hjá þeim samningsaðila,
- c) „einstaklingur“: einstaklingur sem er ríkisborgari hjá samningsaðila í samræmi við gildandi lög og reglur,
- d) „viðskiptanærvera“ merkir hvers konar viðskiptastarfsemi, meðal annars með:
 - i. stofnun, kaupum á eða áframhaldandi rekstri lögaðila eða
 - ii. stofnun eða áframhaldandi rekstri útibús eða umboðsskrifstofu á yfirráðasvæði annars samningsaðila í því skyni að stunda atvinnustarfsemi.

¹² Litið er svo á að þjónusta, sem er sérstaklega undanþegin gildissviði 3. kafla (Þjónustuviðskipti), falli ekki undir gildissvið þessa kafla.

Gr. 4.3

Efling fjárfestinga.

1. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir mikilvægi samstarfs til að efla flæði fjárfestinga og tækni í því skyni að auka hagvöxt og þróun með skilvirkum leiðum sem byggjast á sameiginlegum hagsmunum og gagnkvæmum ávinningi.
2. Samstarfið, sem um getur í 1. mgr., getur falið í sér:
 - a) greiningu fjárfestingatækifæra og starfsemi til að efla fjárfestingar erlendis, einkum samvinnu milli lítilla og meðalstórra fyrirtækja,
 - b) skipti á upplýsingum um fjárfestingarreglur og
 - c) þróun fjárfestingarumhverfis sem stuðlar að auknu flæði fjárfestinga.

Gr. 4.4

Innlend meðferð.

Sérhver samningsaðili skal, á þeim sviðum sem eru tilgreind í XVI. viðauka (Skrár yfir sérstakar skuldbindingar) og með fyrirvara um skilyrði og hæfiskröfur sem eru settar fram þar, veita lögaðilum og einstaklingum annars samningsaðila og viðskiptanærveru þeirra meðferð sem er ekki óhagstæðari en sú meðferð sem hann veitir, í sambærilegum tilvikum, eigin lögaðilum, einstaklingum og viðskiptanærveru þeirra á yferráðasvæði sínu.

Gr. 4.5

Skrár yfir sérstakar skuldbindingar.

Þau svið, sem fá aukið frelsi hjá hverjum samningsaðila samkvæmt þessum kafla, og þau skilyrði og þær hæfiskröfur, sem um getur í gr. 4.4 (Innlend meðferð), eru sett fram í skrá yfir sérstakar skuldbindingar í XVI. viðauka (Skrár yfir sérstakar skuldbindingar).

Gr. 4.6

Breytingar á skrá.

1. Samningsaðilarnir skulu, að fenginni skriflegri beiðni samningsaðila, hafa með sér samráð til að fjalla um breytingar á sérstakri skuldbindingu eða afturköllun hennar í skrá samningsaðilans, sem leggur fram beiðni, yfir sérstakar skuldbindingar. Samráðið skal fara fram innan þriggja mánaða frá viðtökudegi beiðninnar.
2. Þegar slíkt samráð fer fram skulu samningsaðilarnir stefna að því að tryggja að viðhaldið verði almennu stigi skuldbindinga sem aðilar hafa gagnkvæman hag af og eru ekki óhagstæðari fyrir viðskipti en þær sem kveðið var á um í skránni yfir sérstakar skuldbindingar áður en samráðið hófst. Breytingar á skrá yfir sérstakar skuldbindingar eru með fyrirvara um þá málsmeðferð sem fjallað er um í gr. 10.1 (Sameiginlega nefndin) og gr. 12.2 (Breytingar).

Gr. 4.7

Lykilstarfsmenn.

1. Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um eigin lög og reglur, veita einstaklingum annars samningsaðila og lykilstarfsmönnum, sem starfa hjá einstaklingum eða lögaðilum annars samningsaðila, leyfi til komu og tímabundinnar dvalar á yferráðasvæði sínu í því skyni að stunda starfsemi sem tengist viðskiptanærveru, m.a. veita ráðgjöf eða mikilvæga tækniþjónustu.
2. Sérhver samningsaðili skal, með fyrirvara um eigin lög og reglur, heimila einstaklingum eða lögaðilum annars samningsaðila, ásamt viðskiptanærveru þeirra, að ráða til sín, í tengslum við viðskiptanærveruna og að eigin vali þess einstaklings eða lögaðila, lykilstarfsmenn óháð þjóðerni og ríkisfangi, að því tilskildu að þessum lykilstarfsmönnum hafi verið heimiluð koma, dvöl og atvinna á yferráðasvæði hans og að viðkomandi starf sé í samræmi við þá skilmála, skilyrði og tímamörk sem felast í þeirri heimild sem er veitt fyrrnefndum lykilstarfsmönnum.
3. Samningsaðilarnir skulu, með fyrirvara um lög sín og reglur, veita tímabundið leyfi til komu og dvalar og útvega nauðsynleg skjöl fyrir maka og ólöggráða börn lykilstarfsmanna.

Gr. 4.8

Réttur til reglusetningar.

1. Samningsaðila er heimilt, með fyrirvara um ákvæði þessa kafla, að samþykkja, viðhalda eða framfylgja, án mismununar, hverri þeirri ráðstöfun sem þjónar almannahagsmunum, m.a. ráðstöfunum til að koma til móts við heilsufars-, öryggis- eða umhverfissjónarmið eða eðlilegum varúðar-ráðstöfunum.
2. Samningsaðili ætti hvorki að falla eða víkja að öðru leyti frá, né bjóðast til að falla eða víkja að öðru leyti frá, ráðstöfunum til að koma til móts við heilsufars-, öryggis- eða umhverfissjónarmið í því skyni að hvetja til þess að stofnað verði til viðskiptanærveru aðila frá öðrum samningsaðila eða aðila sem standur utan samningsins, að hennar sé aflað, hún færð út eða henni viðhaldið á yfirráðasvæði hans.

Gr. 4.9

Greiðslur og yfirfærslur.

1. Að frátöldum þeim aðstæðum sem um getur í gr. 4.10 (Takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð) skal enginn samningsaðili setja takmarkanir á gengar greiðslur og fjármagnsflutninga í tengslum við viðskiptanærveru sem ekki er á þjónustusviði.
2. Ekkert í þessum kafla skal hafa áhrif á réttindi og skyldur samningsaðilanna samkvæmt greinum samningsins um Alþjóðagjaldeyrissjóðinn, m.a. ráðstafanir í gjaldeyrismálum sem eru í samræmi við það greinar þess samnings, að því tilskildu að samningsaðili setji engar takmarkanir á fjármagnsviðskipti sem samrýmast ekki skyldum hans samkvæmt þessum kafla.

Gr. 4.10

Takmarkanir til að tryggja greiðslujöfnuð.

Að því er þennan kafla varðar gilda 1.–3. mgr. XII. gr. GATS-samningsins og eru hér með felldar inn í samning þennan og verða hluti af honum, að breyttu breytanda.

Gr. 4.11

Almennar undantekningar.

Að því er þennan kafla varðar gildir XIV. gr. GATS-samningsins og er hér með felld inn í samning þennan og verður hluti af honum, að breyttu breytanda.

Gr. 4.12

Undanþágur af öryggisástæðum.

Að því er þennan kafla varðar gildir 1. mgr. XIV. gr. a í GATS-samningnum og er hér með felld inn í samning þennan og verður hluti af honum, að breyttu breytanda.

Gr. 4.13

Endurskoðun.

Þennan kafla skal endurskoða reglulega innan sameiginlegu nefndarinnar með tilliti til möguleika á að þróa enn frekar skuldbindingar samningsaðilanna.

5. KAFLI

VERND HUGVERKA

Gr. 5

Vernd hugverka.

1. Samningsaðilarnir skulu veita og tryggja fullnægjandi og árangursríka vernd hugverkaréttinda án mismununar og gera ráð fyrir ráðstöfunum til að framfylgja þeim réttindum gegn brotum á þeim, m.a. fölsun og ólöglegri nýtingu, í samræmi við ákvæði þessa kafla, XVII. viðauka (Vernd hugverka) og bókun um samkomulag varðandi einkaleyfi og þá alþjóðasamninga sem þar er getið.
2. Samningsaðilarnir skulu ekki veita ríkisborgurum hver annars óhagstæðari meðferð en þeir veita eigin ríkisborgurum. Undanþágur frá þessari skyldu skulu vera í samræmi við efnisákvæði 3. og

5. gr. samnings Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um hugverkarétt í viðskiptum (hér á eftir nefndur „TRIPS-samningurinn“).
3. Samningsaðilarnir skulu ekki veita ríkisborgurum hver annars óhagstæðari meðferð en veitt er ríkisborgurum aðila sem stendur utan samningsins. Undanþágur frá þessari skyldu skulu vera í samræmi við efnisákvæði TRIPS-samningsins.
4. Ef samningsaðili gerir viðskiptasamning, sem felur í sér ákvæði um vernd hugverkaréttinda, við aðila sem stendur utan þessa samnings, sem tilkynna verður um skv. XXIV. gr. GATT-samningsins frá 1994, skal hann einnig tilkynna hinum samningsaðilunum um það og ekki veita þeim óhagstæðari meðferð en hann veitir samkvæmt slíkum samningi. Samningsaðili sem gerir slíkan samning skal, að fram kominni beiðni frá öðrum samningsaðila, semja um að fella inn í þennan samning ákvæði um að veita ekki óhagstæðari meðferð en veitt er samkvæmt þeim samningi.
5. Samningsaðilarnir skulu, að fram kominni beiðni samningsaðila til sameiginlegu nefndarinnar, endurskoða ákvæði þessa kafla og XVII. viðauka (Vernd hugverka), með það í huga m.a. að þróa enn frekar fullnægjandi vernd og framkvæmd.

6. KAFLI OPINBER INNKAUP

Gr. 6.1

Gagnsæi.

1. Samningsaðilarnir skulu efla sameiginlegan skilning sinn á lögum hver annars og reglum um opinber innkaup í tengslum við innkaupamarkaði þeirra hvers um sig.
2. Sérhver samningsaðili skal birta lög sín eða veita almenningi með öðrum hætti aðgang að lögum sínum, reglum og stjórnsýsluúrskurðum, sem hafa almennt gildi, einnig að viðkomandi alþjóða-samningum sem hann á aðild að og haft gætu áhrif á markaði hans fyrir opinber innkaup.
3. Sérhver samningsaðili skal þegar í stað svara sértækum spurningum og veita öðrum samningsaðila umbeðnar upplýsingar um þau málefni sem um getur í 2. mgr.

Gr. 6.2

Frekari samningaviðræður.

Samningsaðilarnir skulu þegar í stað tilkynna hver öðrum um það ef þeir ganga til samninga við aðila sem stendur utan samnings um að veita aðgang að markaði fyrir opinber innkaup og skulu, að fram kominni beiðni frá öðrum samningsaðila, hefja viðræður um aðgang að markaði fyrir opinber innkaup.

Gr. 6.3

Tengiliðir.

1. Greiða skal fyrir upplýsingaskiptum og samstarfi fyrir milligöngu eftirtalinna tengiliða:
 - a) að því er EFTA varðar, skrifstofu EFTA og
 - b) að því er Indónesíu varðar, landsstofnunar opinberra innkaupa (NPPA).
2. Sérhver samningsaðili skal tilkynna hinum samningsaðilunum um breytingar varðandi tengiliði sína.

Gr. 6.4

Lausn deilumála.

1. Samningsaðilarnir geta ekki nýtt sér málsmeðferð við lausn deilumála skv. 11. kafla (Lausn deilumála) vegna mála sem rísa samkvæmt þessum kafla.
2. Samningsaðilarnir samþykkja að ganga til viðræðna um beitingu 11. kafla (Lausn deilumála) gagnvart nýjum greinum í tengslum við gr. 6.2 (Frekari samningaviðræður).

7. KAFLI SAMKEPPNI

Gr. 7.1

Reglur um samkeppni fyrirtækja.

1. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir að samkeppnishamlandi starfshættir gætu grafið undan ávinningi af efnahagslegri samvinnu sem leiðir af þessum samningi. Eftirfarandi starfshættir fyrirtækja samrýmast ekki rétttri framkvæmd samnings þessa að svo miklu leyti sem þeir kunna að hafa áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna:
 - a) samningar milli fyrirtækja, ákvarðanir samtaka fyrirtækja og samstilltar aðgerðir milli fyrirtækja sem miða að því eða verða þess valdandi að koma í veg fyrir, takmarka eða raska samkeppni og
 - b) misnotkun eins eða fleiri fyrirtækja á markaðsráðandi stöðu á yfirráðasvæði samningsaðila í heild eða á verulegum hluta þess.
2. Samningsaðilarnir skulu beita lögum sínum og reglum í því skyni að fordæma þá starfshætti sem lýst er í 1. mgr., í samræmi við meginreglur um gagnsæi, bann við mismunun og sanngjarna málsmeðferð.
3. Réttindi og skyldur samkvæmt þessum kafla skulu aðeins gilda milli samningsaðilanna.

Gr. 7.2

Ríkisfyrirtæki, fyrirtæki sem njóta sér- og einkaréttar og tilnefndir aðilar með einkasöluaðstöðu.

1. Ekkert í þessum kafla skal túlkað á þann hátt að það komi í veg fyrir að samningsaðili geti komið á fót eða viðhaldið ríkisfyrirtækjum, fyrirtækjum sem njóta sér- eða einkaréttar eða tilnefndum aðilum með einkasöluaðstöðu.
2. Samningsaðilarnir skulu sjá til þess að ríkisfyrirtæki, fyrirtæki með sér- eða einkarétt og tilnefndir aðilar með einkasöluaðstöðu samþykki ekki eða viðhaldi samkeppnishamlandi starfsháttum sem hafa áhrif á viðskipti milli samningsaðilanna að því marki sem beiting þessa ákvæðis hindrar ekki, að lögum eða í reynd, framkvæmd opinberra verkefna sem þeim eru falin.

Gr. 7.3

Samstarf.

1. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir mikilvægi almenns samstarfs á sviði stefnu í samkeppnismálum. Samningsaðilarnir geta haft með sér samstarf um skipti á upplýsingum er varða mótun stefnu í samkeppnismálum, með fyrirvara um lög þeirra og reglur og fyrirliggjandi tilföng. Samningsaðilarnir geta haft með sér slíkt samstarf fyrir milligöngu lögbærri yfirvalda sinna.
2. Þeir samningsaðilar sem hlut eiga að máli skulu starfa saman þegar þeir fást við samkeppnishamlandi starfshætti eins og þeim er lýst í 1. mgr. í gr. 7.1 (Reglur um samkeppni fyrirtækja). Samstarf getur falist í skiptum á viðeigandi upplýsingum sem samningsaðilunum eru tiltækar. Þess er ekki krafist að samningsaðili veiti upplýsingar sem eru bundnar trúnaði samkvæmt lögum hans og reglum.

Gr. 7.4

Samráð.

Samningsaðilarnir geta haft með sér samráð um málefni sem varða samkeppnishamlandi starfshætti og skaðleg áhrif þeirra á viðskipti. Samráðið skal vera með fyrirvara um sjálfræði sérhvers samningsaðila til að þróa, viðhalda og framkvæma sín eigin samkeppnislög og -reglur.

Gr. 7.5

Lausn deilumála.

Samningsaðilarnir geta ekki nýtt sér málsmeðferð við lausn deilumála skv. 11. kafla (Lausn deilumála) vegna mála sem rísa samkvæmt þessum kafla.

8. KAFLI VIÐSKIPTI OG SJÁLFBÆR ÞRÓUN

Gr. 8.1

Samhengi, markmið og gildissvið.

1. Samningsaðilarnir minnst yfirlýsingar ráðstefnu Sameinuðu þjóðanna um umhverfi mannsins frá 1972, Ríóyfirlýsingarinnar um umhverfi og þróun frá 1992, framkvæmdaáætlunar 21 um umhverfi og þróun frá 1992, Jóhannesborgaráætlunarinnar um sjálfbæra þróun frá 2002, niðurstöðuskýrslu Ríó+20-ráðstefnunnar „Sú framtíð sem við óskum okkur“ frá 2012, niðurstöðuskýrslu leiðtogafundar Sameinuðu þjóðanna um sjálfbæra þróun „Umbreyting heimsins: Áætlun um sjálfbæra þróun til ársins 2030“ frá 2015, Monterrey-samkomulags alþjóðaráðstefnunnar um fjármögnun þróunar frá 2002, Doha-yfirlýsingarinnar um fjármögnun þróunar frá 2008 og Addis Ababa-aðgerðaráætlunarinnar frá 2015, yfirlýsingar Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um grundvallarreglur og -réttindi við vinnu og eftirfylgni hennar frá 1998, ráðherra-yfirlýsingar Efnahags- og félagsmálaráðs SP um atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störf frá 2006 og yfirlýsingar Alþjóðavinnumálastofnunarinnar um félagslegt réttlæti í þágu sanngjarnrar alþjóðavæðingar frá 2008.
2. Samningsaðilarnir áréttu þá skuldbindingu sína að stuðla að þróun alþjóðaviðskipta með markmið sjálfbærrar þróunar að leiðarljósi og að fella það markmið inn í viðskiptatengsl samningsaðilanna þannig að það endurspeglar í þeim.
3. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir að efnahagsþróun, félagsleg þróun og umhverfisvernd eru víxl tengdir þættir sjálfbærrar þróunar sem styðja hver við annan. Þeir leggja áherslu á þann ávinning sem felst í samstarfi um viðskiptatengd vinnu- og umhverfismál sem lið í heildrænni aðkomu að viðskiptum og sjálfbærri þróun. Þeir gera sér enn fremur grein fyrir því að útrýming fátæktar er ómissandi forsenda sjálfbærrar þróunar og að viðskipti geta verið þungamiðja í hagvexti og í því að draga úr fátækt í þágu allra.
4. Samningsaðilarnir eru því sammála að í þessum kafla felist samstarfsaðferð sem byggist á sameiginlegum gildum og hagsmunamálum, þar sem tekið er tillit til mismunandi þróunarstigs þeirra, eftir því sem við á.
5. Samningsaðilarnir eru sammála um að ekki skuli beita ákvæðum þessa kafla með þeim hætti að það hefði í för með sér geðþóttabundna eða óréttlætianlega mismunun eða duldar takmarkanir í viðskiptum milli samningsaðilanna.
6. Ef ekki er kveðið á um annað í þessum kafla á hann við um viðskipta- og fjárfestingatengda þætti sjálfbærrar þróunar í öllum sínum myndum.
7. Vísunin til vinnu í þessum kafla tekur til markmiðsins um að efla sjálfbæran hagvöxt fyrir alla, vinnu og mannsæmandi störf fyrir alla eins og kveðið er á um í markmiði 8 í áætluninni um sjálfbæra þróun til ársins 2030 og málefni er varða framkvæmdaráætlunina um mannsæmandi störf eins og hún var samþykkt innan Alþjóðavinnumálastofnunarinnar.

Gr. 8.2

Réttur til reglusetningar og umfang verndar.

1. Sérhver samningsaðili skal leitast við, þegar hann viðurkennir rétt sérhvers samningsaðila, með fyrirvara um ákvæði samnings þessa, til að ákveða eigin leiðir til sjálfbærrar þróunar, m.a. að ákveða umfang verndar á sviði vinnu og umhverfis og samþykkja eða breyta lögum sínum og stefnumiðum til samræmis við það, að tryggja að lög hans og stefnumið kveði á um og hvetji til umfangmikillar umhverfis- og vinnuverndar sem samrýmist stöðlum, meginreglum og samningum sem hann er bundinn af eða aðili að og skal leggja sig fram um að efla enn frekar þá vernd sem fyrrnefnd lög og stefnumið kveða á um.
2. Samningsaðilarnir viðurkenna mikilvægi vísindalegra upplýsinga, tækniupplýsinga og annarra upplýsinga og viðeigandi alþjóðlegra staðla, leiðbeininga og tilmæla við undirbúning og framkvæmd ráðstafana í tengslum við þau umhverfis- og atvinnuskilyrði sem hafa áhrif á viðskipti og fjárfestingar milli þeirra.

Gr. 8.3

Viðhald verndar við beitingu og framfylgd laga, reglna eða staðla.

1. Samningsaðilarnir skulu beita lögum, reglum eða stöðlum á sviði umhverfis- og vinnumála með skilvirkum hætti.
2. Samningsaðilarnir skulu ekki, með fyrirvara um gr. 8.2 (Réttur til reglusetningar og umfang verndar):
 - a) veikja eða draga úr þeirri umhverfis- eða vinnuvernd, sem landslög hans, reglur eða staðlar mæla fyrir um, í þeim eina tilgangi að hvetja til fjárfestinga frá öðrum samningsaðila eða að leita eftir eða auka samkeppnisforskot framleiðenda eða þjónustuveitenda sem stunda rekstur á yfirráðasvæði hans eða
 - b) fella úr gildi eða víkja frá með öðrum hætti eða bjóðast til að fella úr gildi eða víkja frá með öðrum hætti landslögum sínum, reglum eða stöðlum í þeim tilgangi að hvetja til fjárfestinga frá öðrum samningsaðila eða að leita eftir eða auka samkeppnisforskot framleiðenda eða þjónustuveitenda sem stunda rekstur á yfirráðasvæði hans.

Gr. 8.4

Sjálfbær efnahagsþróun.

1. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir að viðskipti eru þungamiðja í hagvexti fyrir alla og við að draga úr fátækt og stuðla að sjálfbærri þróun í öllum sínum myndum.
2. Samningsaðilarnir skulu kappkosta að greiða fyrir og ýta undir fjárfestingu, viðskipti með og útbreiðslu á vörum og þjónustu, sem stuðla að sjálfbærri þróun, m.a. umhverfistækni, sjálfbærri endurnýjanlegri orku og vörum og þjónustu sem eru orkunýtnar eða falla undir valfrjálsar áætlanir um sjálfbærni.
3. Samningsaðilarnir samþykkja að skiptast á skoðunum og kunna að taka til athugunar sameiginlega eða tvíhliða samvinnu á þessu sviði.

Gr. 8.5

Félagsleg þróun.

1. Samningsaðilarnir vísa til þeirra skuldbindinga sem leiðir af alþjóðlegum gerningum um mannréttindi sem þeir eiga aðild að.
2. Samningsaðilarnir leggja áherslu á að nauðsynlegt er að verja velferð og bæta lífsviðurværi viðkvæmra hópa, t.d. kvenna, barna, smábænda, bænda sem stunda sjálfsþurftarþúskap og sjómanna.
3. Samningsaðilarnir leggja áherslu á mikilvægi upplýsinga, menntunar og þjálfunar á sviði sjálfbærni á öllum stigum til þess að stuðla að sjálfbærri félagslegri þróun.

Gr. 8.6

Alþjóðlegar reglur og samningar á sviði vinnumála.

1. Samningsaðilarnir vísa til þeirra skyldna sem leiðir af aðild að Alþjóðavinnnumálastofnuninni og af yfirlýsingu Alþjóðavinnnumálastofnunarinnar um grundvallarviðmið og -réttindi við vinnu og eftirfylgni hennar sem var samþykkt á 86. Alþjóðavinnnumálaþinginu árið 1998, þ.e. að virða, halda fram og framkvæma meginreglur um grundvallarréttindi, nánar tiltekið um:
 - a) félagafrelsi og viðurkenningu í reynd á réttinum til að gera kjarasamninga,
 - b) að útrýma nauðungarvinnu í hvaða mynd sem er,
 - c) að afnema barnavinnu með virkum hætti og
 - d) að útrýma misrétti með tilliti til atvinnu og starfa.
2. Samningsaðilarnir árétta þá skuldbindingu sína, samkvæmt markmiði 8 um sjálfbæra þróun og í ráðherraýfirlýsingu efnahags- og félagsmálaráðs Sameinuðu þjóðanna frá 2006 um atvinnu fyrir alla og mannsæmandi störf, að viðurkenna mikilvægi arðbærrar atvinnu fyrir alla og mannsæmandi starfa fyrir alla sem meginþátt sjálfbærrar þróunar fyrir öll lönd og sem forgangsmarkmið samvinnu ríkja í milli og að ýta undir þróun alþjóðaviðskipta þannig að stuðli að arðbærri atvinnu og mannsæmandi störfum fyrir alla.
3. Samningsaðilarnir vísa til skuldbindinga, sem leiðir af aðild að Alþjóðavinnnumálastofnuninni, um að framkvæma með skilvirkum hætti þær samþykktir Alþjóðavinnnumálastofnunarinnar sem

þeir hafa fullgilt og um að vinna áfram að því að fullgilda grunnsamþykktir Alþjóðavinnnumála-stofnunarinnar og aðrar samþykktir sem hún hefur flokkað sem uppfærðar.

4. Samningsaðilarnir áréttu, eins og kemur fram í yfirlýsingu Alþjóðavinnnumálastofnunarinnar um félagslegt réttlæti í þágu sanngjarnrar alþjóðavæðingar, sem var samþykkt á 97. samkomu Alþjóðavinnnumálaþingsins árið 2008, að ekki skuli skírskota til brota á grundvallarreglum og -réttindum við vinnu eða notfæra sér slík brot með öðrum hætti sem réttmæta hlutfallslega yfirburði og að ekki skuli nota reglur á sviði vinnumála sem verndarstefnu í viðskiptum.

Gr. 8.7

Marghliða umhverfissamningar og meginreglur um umhverfismál.

1. Samningsaðilarnir áréttu þá skuldbindingu sína að innleiða með skilvirkum hætti í landslög sín, reglur og starfshætti þá marghliða samninga um umhverfismál sem þeir eru aðilar að.
2. Samningsaðilarnir áréttu að þeir fara að meginreglum um umhverfismál sem felast í þeim alþjóðlegu gerningum sem um getur í gr. 8.1 (Samhengi, markmið og gildissvið).

Gr. 8.8

Sjálfbær skógarstjórnun og tengd viðskipti.

1. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir mikilvægi skilvirkra laga og stjórnunarháttu til þess að tryggja sjálfbæra stjórnun skóga og mómýra og stuðla þannig að því að dregið verði úr losun gróðurhúsalofttegunda og tapi líffræðilegrar fjölbreytni sem leiðir af skógeyðingu og hnignun náttúrulegra skóga og mómýra, m.a. af völdum breyttrar landnotkunar.
2. Samningsaðilarnir skuldbinda sig, með það að markmiði að stuðla að sjálfbærri stjórnun skóga og mómýra, m.a. með því að efla viðskipti með afurðir úr skógum sem er stjórnað með sjálfbærum hætti, m.a. til þess að:
 - a) stuðla að því að skilvirkri notkun samningsins um alþjóðaverslun með tegundir villtra dýra og plantna sem eru í útrýmingarhættu (CITES),
 - b) stuðla að þróun og notkun vottunarkerfa vegna afurða úr skógum sem er stjórnað með sjálfbærum hætti,
 - c) stuðla að skilvirkri framkvæmd og notkun kerfis til að tryggja lögmæti timburs eins og krafist er í samstarfssamningnum um löggæslu, góða stjórnunarhætti og viðskipti á skógræktarsvæðum og samsvarandi kerfa með það að markmiði að berjast gegn ólöglegu skógarhöggi og koma í veg fyrir verslun með ólöglegar timburafurðir og
 - d) skiptast á upplýsingum um viðskiptatengd framtaksverkefni um skógarstjórnun, m.a. ráðstafanir til að berjast gegn ólöglegu skógarhöggi og ráðstafanir til að útiloka úr viðskiptaflæði timbur og timburafurðir sem er til komið með ólögmetum hætti.
3. Samningsaðilarnir samþykkja að starfa saman að málefnum er varða sjálfbæra stjórnun skóga og mómýra á grundvelli tvíhliða fyrirkomulags, ef við á, og á viðeigandi marghliða vettvangi sem þeir taka þátt í, einkum samstarfsverkefni Sameinuðu þjóðanna um að draga úr losun vegna skógeyðingar og hnignunar skóga (Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation (REDD+)), eins og áhersla er lögð á í Parísarsamningnum.

Gr. 8.9

Sjálfbær stjórnun fiskveiða og lagareldis og tengd viðskipti.

1. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir mikilvægi þess að tryggja varðveislu og sjálfbæra stjórnun lifandi sjávarauðlinda og vistkerfa sjávar og hlutverki viðskipta við að ná þessum markmiðum.
2. Að því er 1. mgr. varðar skuldbinda samningsaðilarnir sig, í samræmi við alþjóðlegar skuldbindingar sínar, til að:
 - a) stuðla að framkvæmd heildstæðra, árangursríkra og gagnsærra stefna og ráðstafana til að berjast gegn ólöglegum, ótilkynntum og eftirlitslausum veiðum (hér eftir nefndar „veiðar utan laga“ (e. IUU)) og fiskveiðibrotum og til að útiloka afurðir sem tengjast veiðum utan laga, fiskveiðibrotum, nauðungarvinnu eða mansali frá viðskiptaflæði, m.a. frá þriðju aðilum, inn á markaði þeirra,
 - b) stuðla að þróun sjálfbærs og ábyrgs lagareldis,

- c) stuðla að því að notaðar verði valfrjálsar viðmiðunarreglur Matvæla- og landbúnaðarstofnunar Sameinuðu þjóðanna um aflaskráningarkerfi og
 - d) leggja sitt af mörkum til að hægt verði að ná markmiðum áætlunarinnar um sjálfbæra þróun til ársins 2030 varðandi niðurgreiðslur í sjávarútvegi.
3. Samningsaðilarnir skuldbinda sig til að fara að ráðstöfunum til lengri tíma um varðveislu og stjórnun og að koma til framkvæmda með skilvirkum hætti í lögum sínum og reglum viðeigandi alþjóðagæringum um fiskveiðar og lagareldi sem þeir eiga aðild að.
4. Samningsaðilarnir samþykkja að starfa saman að málefnum er varða sjálfbæra stjórnun fiskveiða og lagareldis á grundvelli tvíhliða samkomulags, ef við á, og á viðeigandi alþjóðlegum vettvangi sem þeir taka þátt í, þ.m.t. svæðisbundnum samtökum um stjórnun fiskveiða, m.a. með því að greiða fyrir skiptum á upplýsingum um veiðar utan laga í því skyni að berjast gegn slíkri starfsemi.

Gr. 8.10

Sjálfbær stjórnun jurtaolíuðnaðarins og tengd viðskipti.

1. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir að nauðsynlegt er að taka tillit til efnahagslegra, umhverfislegra og félagslegra tækifæra og áskorana sem tengjast framleiðslu jurtaolíu og að viðskipti þeirra á milli geta gegnt þýðingarmiklu hlutverki í því að stuðla að sjálfbærri stjórnun og rekstri jurtaolíuðnaðarins.
2. Samningsaðilarnir skuldbinda sig m.a. til, með það að leiðarljósi að tryggja efnahagslega, umhverfislega og félagslega hagkvæma og trausta stjórnun og rekstur jurtaolíuðnaðar:
 - a) að beita með skilvirkum hætti lögum, stefnum og starfsvenjum sem miða að því að vernda gamalgróna skóga, mómýri og tengd vistkerfi, stöðva skógeyðingu, framræslu mólendis og undirbúningi landnýtingar með brennslu gróðurs, draga úr loft- og vatnsmengun og virða réttindi staðbundinna samfélaga og samfélaga frumbyggja og starfsmanna,
 - b) að styðja við miðlun og notkun staðla, starfsvenja og leiðbeininga um sjálfbærni vegna jurtaolíu sem er framleidd á sjálfbæran hátt,
 - c) að starfa með öðrum að því að bæta og efla opinbera staðla þar sem við á,
 - d) að tryggja gagnsæi í innlendum stefnum og ráðstöfunum sem varða jurtaolíuðnaðinn og
 - e) að tryggja að jurtaolíur og afleiður þeirra sem samningsaðilarnir eiga í viðskiptum með sín á milli séu framleiddar í samræmi við þau markmið um sjálfbærni sem um getur í a-lið.

Gr. 8.11

Samstarf á alþjóðavettvangi.

Samningsaðilarnir samþykkja að efla samstarf sín á milli um gagnkvæm málefni til að stuðla að sjálfbærri þróun, m.a. málefni er varða vinnu- og umhverfismál og þætti þeirra er varða viðskipti og fjárfestingar, á viðeigandi tvíhliða, svæðisbundnum og marghliða vettvangi, m.a. vettvangi Alþjóðavinnuáráðs landbúnaðarinnar og innan ramma marghliða umhverfissamninga sem þeir eru aðilar að.

Gr. 8.12

Framkvæmd og samráð.

1. Samningsaðilarnir skulu tilnefna þær stjórnsýslueiningar sem eiga að þjóna sem tengiliðir að því er varðar framkvæmd ákvæða þessa kafla.
2. Samningsaðili getur, fyrir milligöngu tengiliða sem um getur í 1. mgr., óskað eftir samráði við sérfræðinga eða samráði innan sameiginlegru nefndarinnar vegna mála sem rísa samkvæmt þessum kafla. Samningsaðilarnir skulu gera sitt ítrasta til að finna lausn á umræddum málum sem gagnkvæm sátt er um. Samningsaðilarnir geta leitað ráða hjá viðkomandi alþjóðastofnunum eða alþjóðlegum aðilum þar sem það á við og með fyrirvara um samkomulag sín á milli.
3. Samningsaðilarnir geta ekki nýtt sér gerðardómsmeðferð skv. 11. kafla (Lausn deilumála) vegna mála sem rísa samkvæmt þessum kafla.

Gr. 8.13

Endurskoðun.

Samningsaðilarnir skulu kanna reglulega, á vettvangi sameiginlegu nefndarinnar, hvernig hefur miðað að þeim markmiðum sem sett eru fram í þessum kafla og skoða alþjóðlega þróun, sem skiptir máli, til þess að greina þau svið þar sem frekari aðgerðir gætu stuðlað að því að ná fyrrnefndum markmiðum.

9. KAFLI

SAMSTARF OG UPPBYGGING Á GETU

Gr. 9.1

Markmið og gildissvið.

1. Í þessum kafla er settur fram rammi um samstarf og uppbyggingu á getu samkvæmt þessum samningi.
2. Samningsaðilarnir samþykkja að markmið samstarfs og uppbyggingar á getu er að hlúa að samkeppnishæfni vara og þjónustu, vinna að uppfyllingu viðeigandi alþjóðlegra staðla og ná fram sjálfbærri þróun, einkum með því að styrkja mannlega og stofnanalega getu.

Gr. 9.2

Meginreglur.

1. Samningsaðilarnir skulu stuðla að samvinnu og uppbyggingu á getu með það að markmiði að efla gagnkvæman ávinning af þessum samningi í samræmi við landsbundnar stefnuáætlanir þeirra og stefnumið og taka tillit til þess á hversu ólíkum stigum félagsleg og efnahagsleg þróun samningsaðilanna er.
2. Vinna skal að eftirfarandi markmiðum í samstarfi samkvæmt þessum kafla:
 - a) greiða fyrir því að heildarmarkmiðum þessa samnings verði náð, einkum til þess að efla gagnkvæm og hagkvæm viðskipti og fjárfestingartækifæri sem honum fylgja,
 - b) styðja viðleitni Indónesíu til að ná fram sjálfbærri efnahagslegri og félagslegri þróun, m.a. með því að styrkja mannlega og stofnanalega getu.
3. Í samstarfi og uppbyggingu á getu skal taka tillit til allra geira sem verða fyrir áhrifum af auknu frelsi og endurskipulagningu indónesísks hagkerfis, svo og geira sem kunna að njóta ávinnings af þessum samningi.

Gr. 9.3

Aðferðir og leiðir.

1. Samstarf og uppbygging á getu af hálfu EFTA-rikkanna gagnvart Indónesíu skal fara fram tvíhliða á grundvelli áætlana EFTA, marghliða eða blöndu af þessu.
2. Samningsaðilarnir skulu vinna saman að því markmiði að finna og nota bestu aðferðir og leiðir til að koma þessum kafla til framkvæma með því að byggja á fyrirliggjandi umgjörð tvíhliða samstarfs milli samningsaðilanna og, þar sem við á, taka tillit til þess starfs sem viðeigandi alþjóðastofnanir hafa innt af hendi til þess að tryggja árangur og samræmi.
3. Leiðir til samstarfs og uppbyggingar á getu geta m.a. verið:
 - a) skipti á upplýsingum, yfirfærsla og skipti á sérfræðipækkingu og þjálfun, m.a. með því að greiða fyrir skiptiheimsóknum vísindamanna, sérfræðinga og fulltrúa einkageirans,
 - b) styrkir, þróunarsjóðir eða aðrar fjármögnunarleiðir,
 - c) sameiginleg starfsemi á borð við sameiginleg náms- og rannsóknarverkefni er varðar málefni sem tengjast þessum samningi,
 - d) að greiða fyrir miðlun tækni, færni og starfsvenja,
 - e) aðstoð og uppbygging á getu innan stofnana, m.a. með þjálfunarnámskeiðum, málstofum, ráðstefnum og starfsnámi,
 - f) stuðningur við þátttöku í alþjóðlegri starfsemi, m.a. staðlasetningu,
 - g) áhættumatsgreining í viðskiptum og
 - h) önnur samstarfssvið sem samningsaðilarnir hafa komið sér saman um.

4. Samningsaðilarnir geta komið á samstarfi og unnið að uppbyggingu á getu með þátttöku innlendra og erlendra sérfræðinga, stofnana, samtaka og fulltrúa einkageirans, eftir því sem við á.

Gr. 9.4

Samkomulag.

Koma skal þessum kafla til framkvæmda á grundvelli samkomulags um samvinnu og uppbyggingu á getu milli EFTA-ríkjanna og Indónesíu (hér á eftir nefnt „samkomulagið“). Það skal undirritað ásamt þessum samningi og byggja á og koma til viðbótar fyrirbyggjandi eða skipulögðu frumkvæði og starfi innan tvíhliða samstarfs.

Gr. 9.5

Samstarfssvið og uppbygging á getu.

1. Samvinna og uppbygging á getu getur náð til sviða sem samningsaðilar hafa komist að sameiginlegri niðurstöðu um að geti aukið möguleika Indónesíu til að njóta ávinnings af auknum viðskiptum og fjárfestingum á alþjóðavettvangi, m.a.:
 - a) tolla, upprunamála og viðskiptaliprunar,
 - b) sjálfbærrar þróunar,
 - c) fiskveiða, lagareldis og sjávarafurða,
 - d) staðla, tæknilegra reglna og samræmismatsferlis,
 - e) ráðstafana á sviði hollustuhátta og heilbrigðis dýra og plantna,
 - f) hugverkaréttaréttinda,
 - g) hagskýrslna um viðskipti,
 - h) eflingar og þróunar á viðskiptum innan framleiðsluiðngreina, þ.m.t. starfsmenntunar og þjálfunar,
 - i) þróunar lítilla og meðalstórra fyrirtækja,
 - j) sjóflutninga,
 - k) ferðaþjónustu,
 - l) vinnu og atvinnumála og
 - m) annarra samstarfssviða sem samningsaðilarnir hafa komist sér saman um.
2. Samningsaðilarnir gera sér grein fyrir mikilvægi þess að efla samstarf og uppbyggingu á getu til að stuðla að sjálfbærri þróun.

Gr. 9.6

Fjárhagsákvæði.

1. Samningsaðilarnir skulu vinna saman að því að nota árangursríkar leiðir til að koma þessum kafla til framkvæmda.
2. Sérhver samningsaðili skal bera þann kostnað og viðeigandi útgjöld sem leiðir af skuldbindingum hans vegna framkvæmdar þessa kafla og samkomulagsins í samræmi við eigin lög og reglur.

Gr. 9.7

Undirnefnd um samstarf og uppbyggingu á getu.

1. Til þess að tryggja viðeigandi framkvæmd þessa kafla koma samningsaðilarnir hér með á fót undirnefnd um samstarf og uppbyggingu á getu (hér á eftir nefnd „undirnefnd um samstarf“) þar sem sæti eiga fulltrúar allra samningsaðilanna.
2. Starfssvið undirnefndarinnar um samstarf skal ná til þess:
 - a) að fjalla um framkvæmd þessa kafla og samkomulagið,
 - b) að greina, móta og samþykkja ítarlegar tillögur að framkvæmd þessa kafla og samkomulagsins,
 - c) að skiptast á upplýsingum um framvindu samstarfs og uppbyggingar á getu eins og fyrirhugað er í þessum samningi,
 - d) að starfa með öðrum undirnefndum, sem komið er á fót samkvæmt þessum samningi, að því að kanna stöðu, fylgjast með og setja viðmiðanir varðandi málefni er tengjast framkvæmd þessa samnings,

- e) að framkvæma reglubundna endurskoðun, eftirlit með framkvæmd og rekstri þessa kafla og samkomulagsins, þar sem lagt er mat á árangur af framkvæmd og mótun nýrra áætlana um möguleg sameiginleg verkefni og samstarf og uppbyggingu á getu í framtíðinni. Endurskoðunin getur farið fram með bréfaskiptum,
 - f) að greina hindranir og tækifæri í frekara samstarfi. Undirnefndin um samstarf skal meta skýrslur samstarfsaðilanna og ræða þau málefni sem aðrar undirnefndir, sem komið er á fót með þessum samningi, taka upp í tengslum við samstarf og uppbyggingu á getu,
 - g) að gefa sameiginlegu nefndinni skýrslu og hafa samráð við hana.
3. Samningsaðilarnir skulu upplýsa undirnefndina um samstarf um yfirstandandi tvíhliða verkefni sem varða þennan samning með beinum hætti og undirnefndin um samstarf skal grípa til aðgerða samkvæmt hlutverki sínu í samræmi við 2. mgr.
 4. Ákvarðanir undirnefndarinnar um samstarf skulu teknar með samhljóða samþykki.
 5. Undirnefndin um samstarf skal koma saman eins oft og þörf krefur og allajafna á hverju ári, annaðhvort á einum stað eða með rafrænni ráðstefnu. Undirnefndin um samstarf skal halda fyrsta fund sinn innan sex mánaða frá gildistöku þessa samnings. Sameiginlegu nefndinni og formönnum undirnefndarinnar er heimilt að kalla hana saman að eigin frumkvæði eða að beiðni samningsaðila. Fundir skulu haldnir til skiptis hjá EFTA-ríki og í Indónesíu nema samningsaðilarnir komi sér saman um annað.
 6. Fundir undirnefndarinnar um samstarf skulu vera undir sameiginlegu forsæti eins EFTA-ríkis og Indónesíu.
 7. Formenn undirnefndarinnar skulu semja bráðabirgðadagskrá hvers fundar í samráði við samningsaðilanna og senda þeim hana allajafna eigi síðar en tveimur vikum fyrir fundinn.
 8. Undirnefndin skal taka saman skýrslu um niðurstöður hvers fundar og formennirnir skulu gefa skýrslu á fundi sameiginlegu nefndarinnar ef farið er fram á það.

Gr. 9.8

Lausn deilumála.

1. Samningsaðilarnir skulu ekki geta nýtt sér málsmeðferð við lausn deilumála skv. 11. kafla (Lausn deilumála) vegna mála sem rísa samkvæmt þessum kafla.
2. Leysa skal deilur milli samningsaðila varðandi túlkun og framkvæmd þessa kafla á vinsamlegum nótum.

10. KAFLI

STOFNANAÁKVÆÐI

Gr. 10.1

Sameiginlega nefndin.

1. Samningsaðilarnir koma hér með á fót sameiginlegri nefnd EFTA-ríkjanna og Indónesíu sem er skipuð fulltrúum frá hverjum samningsaðila. Fulltrúar samningsaðilanna skulu vera háttsettir embættismenn sem samningsaðilarnir tilnefna í þessu skyni.
2. Hlutverk sameiginlegu nefndarinnar skal vera:
 - a) að hafa eftirlit með og yfirfara framkvæmd þessa samnings, m.a. með því að kanna þann kost að afnema enn frekar viðskiptahindranir og aðrar takmarkandi ráðstafanir sem varða viðskipti milli EFTA-ríkjanna og Indónesíu,
 - b) að íhuga frekari þróun samnings þessa,
 - c) að hafa yfirumsjón með starfi allra undirnefnda og vinnuhópa sem komið er á fót samkvæmt samningi þessum,
 - d) að leitast við að leysa deilur sem kunna að rísa um túlkun eða beitingu samnings þessa og
 - e) að fjalla um hvert það mál annað sem kann að hafa áhrif á rekstur samnings þessa.
3. Sameiginlega nefndin getur ákveðið að koma á fót þeim undirnefndum og vinnuhópum sem hún telur þörf á sér til aðstoðar við störf sín. Undirnefndirnar og vinnuhóparnir skulu starfa í umboði sameiginlegu nefndarinnar nema kveðið sé á um annað í samningi þessum.
4. Sameiginlega nefndin getur tekið ákvarðanir eins og kveðið er á um í þessum samningi og lagt fram tilmæli um önnur mál sem eru samþykkt með samhljóða samþykki.

5. Sameiginlega nefndin skal koma saman innan eins árs frá gildistöku samnings þessa. Eftir það skal hún koma saman þegar nauðsyn krefur en allajafna annað hvert ár. Fundir sameiginlegu nefndarinnar skulu vera undir sameiginlegu forsæti eins EFTA-ríkjanna og Indónesíu. Sameiginlega nefndin setur sér starfsreglur.
6. Sérhver samningsaðili getur hvenær sem er farið fram á sérstakan fund í sameiginlegu nefndinni með skriflegri tilkynningu til hinna samningsaðilanna. Slíkur fundur skal haldinn innan 30 daga frá því að beiðni berst nema samningsaðilar komi sér saman um annað.
7. Hafi fulltrúi samningsaðila í sameiginlegu nefndinni samþykkt ákvörðun með fyrirvara um að innlend lagaskilyrði verði uppfyllt skal ákvörðunin öðlast gildi þann dag þegar síðasti samningsaðillinn tilkynnir að innlendum lagaskilyrðum hans hafi verið fullnægt nema síðari dagsetning sé tilgreind í sjálfri ákvörðuninni. Sameiginlega nefndin getur ákveðið að ákvörðunin skuli öðlast gildi að því er varðar þá samningsaðila sem hafa uppfyllt innlend lagaskilyrði sín, að því tilskildu að Indónesía sé einn þessara samningsaðila.

Gr. 10.2

Samskipti.

Sérhver samningsaðili skal tilnefna tengilið til að greiða fyrir samskiptum milli samningsaðilanna um hver þau málefni sem varða þennan samning.

11. KAFLI

LAUSN DEILUMÁLA

Gr. 11.1

Gildissvið og vettvangur.

1. Ef ekki er kveðið á um annað í þessum samningi skal þessi kafli gilda um lausn deilumála ef samningsaðili telur að ráðstöfun hins samningsaðilans brjóti gegn ákvæðum þessa samnings.
2. Heimilt er að leysa deilur vegna sama máls, sem rísa bæði samkvæmt samningi þessum og samningnum um Alþjóðaviðskiptastofnunina, á hvorum vettvanginum sem er, að ákvörðun umkvörtunaraðila¹³. Einungis skal nota þann vettvang sem valinn er.
3. Að því er varðar 2. mgr. telst málsmeðferð um lausn deilumála samkvæmt samningnum um Alþjóðaviðskiptastofnunina hafa verið valin leggi samningsaðili fram beiðni um stofnun gerðardóms skv. 6. gr. samkomulags Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar um reglur og málsmeðferð við lausn deilumála, en málsmeðferð um lausn deilumála samkvæmt samningi þessum telst hafa verið valin ef lögð er fram beiðni um gerðardómsmeðferð skv. 1. mgr. gr. 11.4. (Stofnun gerðardóms).
4. Áður en samningsaðili hefur málsmeðferð til lausnar deilumáli samkvæmt samningi Alþjóðaviðskiptastofnunarinnar gegn öðrum samningsaðila skal hann tilkynna hinum samningsaðilunum skriflega um fyrirætlan sína.

Gr. 11.2

Sáttaumleitanir.

1. Deiluaðilum er frjálst að nýta sér málsmeðferð sem felst í sáttaumleitunum ef þeir koma sér saman um það. Hvaða deiluaðili sem er getur farið fram á sáttaumleitanir hvenær sem er. Deiluaðilarnir geta gert með sér samkomulag um að hefja þær hvenær sem er og hvaða deiluaðili sem er getur hætt þeim hvenær sem er. Þær geta haldið áfram meðan málsmeðferð gerðardóms, sem stofnaður er eða kallaður saman á ný í samræmi við þennan kafla, stendur yfir.
2. Málsmeðferð, sem felst í sáttaumleitunum og einkum afstöðu deiluaðilanna samningsaðilanna á meðan á málsmeðferðinni stendur, skal vera trúnaðarmál og hefur ekki áhrif á rétt deiluaðila við frekari meðferð mála.

¹³ Að því er varðar þennan kafla geta hugtökin „samningsaðili“, „deiluaðili“, „umkvörtunaraðili“ og „samningsaðili sem kvörtun beinist gegn“ gefið til kynna einn eða fleiri samningsaðila.

Gr. 11.3

Samráð.

1. Samningsaðilarnir skulu ætíð gera sitt ýtrasta með samvinnu og samráði til að finna lausn sem allir aðilar geta sætt sig við í hverju því máli sem um getur í 1. mgr. í gr. 11.1 (Gildissvið og vettvangur).
2. Samningsaðili getur farið skriflega fram á samráð við annan samningsaðila ef hann telur að ráðstöfun samrýmist ekki ákvæðum samnings þessa. Samningsaðilinn, sem leggur fram beiðnina, skal tilgreina ástæður hennar, m.a. þær sérstöku ráðstafanir sem um ræðir og benda á þann laga- og staðreyndagrundvöll sem kvörtunin hvílir á. Samningsaðilinn, sem fer fram á samráð, skal jafnframt tilkynna hinum samningsaðilunum skriflega um þá beiðni. Sá samningsaðili, sem beiðninni er beint til, skal svara henni innan 10 daga frá viðtöku hennar.
3. Samráð skal hefjast innan 30 daga frá viðtökudegi beiðni um samráð. Samráð um brýn málefni, þ.m.t. um vörur sem eru viðkvæmar fyrir skemmdum, skal hefjast innan 20 daga frá viðtökudegi beiðni um samráð.
4. Þeir aðilar sem hafa með sér samráð skulu veita nægilegar upplýsingar til að unnt sé að kanna til fulls hvort viðkomandi ráðstöfun sé í ósamræmi við samning þennan og fara með hvers kyns trúnaðarupplýsingar, sem skipst er á meðan samráðið varir, á sama hátt og samningsaðilinn sem veitir upplýsingarnar.
5. Samráðið skal fara fram í trúnaði og hefur ekki áhrif á rétt samningsaðilanna komi til frekari málsmeðferðar.
6. Deiluaðilar skulu tilkynna hinum samningsaðilunum um gagnkvæmt samkomulag um lausn málsins.

Gr. 11.4

Stofnun gerðardóms.

1. Umkvörtunaraðilinn getur, með skriflegri beiðni til samningsaðilans, sem kvörtunin beinist gegn, farið fram á stofnun gerðardóms ef:
 - a) samningsaðilinn, sem beiðninni er beint til, svarar ekki innan tíu daga frá viðtöku beiðninnar í samræmi við 2. mgr. í gr. 11.3 (Samráð),
 - b) samningsaðilinn, sem beiðninni er beint til, gengur ekki til samráðs innan 30 daga, eða innan 20 daga ef mál eru brýn, frá viðtökudegi beiðni um samráð í samræmi við 3. mgr. í gr. 11.3 (Samráð) eða
 - c) leiði samráðið, sem um getur í gr. 11.3 (Samráð), ekki til lausnar deilu innan 60 daga, eða 45 daga í tengslum við brýn mál, þ.m.t. mál er varðar vörur sem eru viðkvæmar fyrir skemmdum, frá því að samningsaðilinn, sem kvörtun beinist gegn, veitir beiðni um samráð viðtöku.Afrit af beiðninni skal sent hinum samningsaðilunum til þess að þeir geti ákveðið hvort þeir vilji taka þátt í gerðardómsferlinu.
2. Í beiðni um stofnun gerðardóms skal tilgreina þá sértæku ráðstöfun sem um ræðir og leggja fram stutta samantekt um þann laga- og staðreyndagrundvöll sem kvörtunin hvílir á.
3. Þrír gerðarmenn sitja í gerðardóminum og skulu þeir skipaðir í samræmi við hinar *valkvæðu reglur Alþjóðagerðardómsins í Haag um gerðardómsmeðferð deilna milli tveggja ríkja*, eins og þær öðluðust gildi frá 20. október 1992 (hér á eftir nefndar „valkvæðu reglurnar“), að breyttu breytanda. Stofndagur gerðardómsins telst vera dagurinn þegar formaðurinn er skipaður.
4. Erindisbréf gerðardómsins er sem hér segir nema deiluaðilar komi sér saman um annað innan 20 daga frá viðtökudegi beiðninnar um stofnun gerðardóms:

„Að rannsaka, í ljósi viðeigandi ákvæða samnings þessa, það mál sem um getur í beiðninni um stofnun gerðardóms skv. gr. 11.4 (Stofnun gerðardóms) og komast að niðurstöðu á grundvelli laga og málsatvika og gefa út tilmæli, ef við á, um lausn deilunnar og framkvæmd úrskurðarins.“
5. Ef fleiri en einn samningsaðili leggur fram beiðni um stofnun gerðardóms í tengslum við sama málið eða ef beiðnin tekur til fleiri en eins samningsaðila sem kvörtunin beinist gegn og ávallt þegar það er framkvæmanlegt er heimilt að stofna einn gerðardóm til að rannsaka umkvörtunarfni sem tengjast sama málinu, með fyrirvara um samþykki deiluaðila.

6. Samningsaðili, sem er ekki aðili að deilunni, á rétt á, eftir að hafa afhent deiluaðilunum skriflega beiðni, að leggja skriflegar greinargerðir fyrir gerðardóminn, fá skriflegar greinargerðir, þ.m.t. viðauka, frá deiluaðilunum, vera viðstaddur skýrslugjöf og gera munnlegar athugasemdir.

Gr. 11.5

Málsmeðferð gerðardómsins.

1. Um málsmeðferð gerðardómsins fer eftir valkvæðu reglunum, að breyttu breytanda, nema annað sé tilgreint í samningi þessum eða samningsaðilar komi sér saman um annað.
2. Gerðardómurinn skal rannsaka það mál sem vísað er til hans í beiðninni um stofnun gerðardóms í ljósi viðeigandi ákvæða samnings þessa sem eru túlkuð í samræmi við hefðbundnar reglur um túlkun þjóðaréttar.
3. Öll málsmeðferð skal fara fram á ensku. Skýrslugjöf til gerðardómsins skal fara fram fyrir luktum dyrum á meðan fjallað er um trúnaðarupplýsingar. Að öðru leyti skal skýrslugjöfin vera opin almenningi nema deiluaðilarnir ákveði annað.
4. Engin einhliða (ex parte) samskipti skulu vera við gerðardóminn um mál sem hann hefur til meðferðar.
5. Samningsaðili skal senda hinum deiluaðilanum skriflegar greinargerðir sínar, skriflegar gerðir munnlegs framburðar og svör við spurningum gerðardómsins, samtímis því að framangreind atriði eru send gerðardóminum.
6. Samningsaðilar skulu gæta trúnaðar að því er varðar þær upplýsingar sem gerðardóminum eru sendar, enda hafi sá deiluaðili sem þær sendir auðkennt þær sem trúnaðarmál.
7. Meirihluti gerðarmanna skal taka ákvarðanir gerðardómsins. Gerðarmönnum er heimilt að gefa sérálit um málefni sem eru ekki samþykkt samhljóða. Gerðardómurinn skal ekki gefa upp hverjir gerðarmanna standa að meirihluta- eða minnihlutaáliti.

Gr. 11.6

Skýrslur gerðardóms.

1. Gerðardómurinn skal allajafna senda deiluaðilunum frumskýrslu, sem inniheldur niðurstöður og úrskurði hans, eigi síðar en 90 dögum eftir að gerðardómurinn er stofnaður. Í engu tilviki skal hann gera það eftir að fimm mánuðir eru liðnir frá þessum degi. Deiluaðila er heimilt að senda gerðardóminum skriflegar athugasemdir um frumskýrslu dómsins innan 14 daga frá viðtökudegi hennar. Gerðardómurinn skal allajafna afhenda deiluaðilum lokaskýrslu innan 30 daga frá viðtökudegi frumskýrslunnar.
2. Senda skal samningsaðilunum lokaskýrsluna, ásamt öllum skýrslum skv. gr. 11.8 (Lokaskýrsla gerðardóms framkvæmd) og gr. 11.9 (Bætur og frestun ávinnings). Skýrslurnar skal birta almenningi nema deiluaðilarnir ákveði annað, með fyrirvara um vernd trúnaðarupplýsinga.
3. Allir úrskurðir gerðardómsins samkvæmt ákvæði þessa kafla skulu vera endanlegir og bindandi fyrir deiluaðilana.

Gr. 11.7

Málsmeðferð gerðardóms frestað eða hætt.

1. Séu deiluaðilarnir einhuga um það getur gerðardómur hvenær sem er gert hlé á starfi sínu, þó ekki lengur en í 12 mánuði. Hafi hlé á störfum gerðardóms varað lengur en í 12 mánuði fellur umboð gerðardómsins til að fjalla um deiluna úr gildi nema deiluaðilar verði ásáttir um annað.
2. Umkvörtunaraðili getur dregið kvörtun sína til baka hvenær sem er áður en frumskýrslan er birt. Slík afturköllun hefur engin áhrif á rétt hans til að leggja síðar fram nýja kvörtun vegna sama máls.
3. Deiluaðilarnir geta hvenær sem er samþykkt að meðferð gerðardómsins, sem stofnaður er samkvæmt samningi þessum, skuli hætt með því að tilkynna formanni hans sameiginlega og skriflega um það.
4. Gerðardómur getur, á hvaða stigi málsmeðferðar sem er og áður en lokaskýrslan er birt, lagt til að deiluaðilarnir leiti vinsamlegar lausnar á deilunni.

Gr. 11.8

Lokaskýrsla gerðardóms framkvæmd.

1. Sá samningsaðili sem kvörtun beinist gegn skal umsvifalaust hlíta úrskurðinum í lokaskýrslunni. Ef ekki reynist framkvæmanlegt að hlíta úrskurðinum tafarlaust skulu deiluaðilar leitast við að semja um hæfilegan frests til þess. Liggi slíkt samkomulag ekki fyrir innan 45 daga frá útgáfudegi lokaskýrslunnar getur hvor deiluaðili sem er farið þess á leit við hinn upphaflega gerðardóm að hann ákveði lengd hæfilegs frests í ljósi sérstakra aðstæðna málsins. Gerðardómurinn skal allajafna fella úrskurð sinn innan 60 daga frá viðtökudegi fyrrnefndrar beiðni.
2. Sá samningsaðili sem kvörtun beinist gegn skal tilkynna hinum deiluaðilanum um þá ráðstöfun sem samþykkt er til að fylgja úrskurðinum í lokaskýrslunni eftir og gefa ítarlega lýsingu á því hvernig ráðstöfunin tryggir eftirfylgni sem nægir til að hinn deiluaðilinn geti lagt mat á ráðstöfunina.
3. Ef ágreiningur er um hvort um ráðstöfun sé að ræða sem fylgir eftir úrskurðinum í lokaskýrslunni eða hvort sú ráðstöfun samrýmist úrskurðinum skal sami gerðardómur kveða upp úr um slíkan ágreining, óski annar hvor deiluaðila eftir því, áður en unnt er að fara fram á bætur eða fresta ávinningi í samræmi við gr. 11.9 (Bætur og frestun ávinnings). Gerðardómurinn skal allajafna fella úrskurð sinn innan 90 daga frá viðtökudegi beiðninnar.

Gr. 11.9

Bætur og frestun ávinnings.

1. Hlíti samningsaðilinn, sem kvörtun beinist gegn, ekki úrskurði gerðardómsins sem um getur í gr. 11.8 (Lokaskýrsla gerðardóms framkvæmd) eða tilkynni hann umkvörtunaraðilanum um að hann hyggist ekki hlíta lokaskýrslu gerðardómsins, skal fyrstnefndi samningsaðilinn, fari umkvörtunaraðilinn fram á það, ganga til samráðs í því augnamiði að ná samkomulagi um bætur sem gagnkvæm sátt er um. Hafi ekkert slíkt samkomulag náðst innan 20 daga frá viðtökudegi beiðninnar ber umkvörtunaraðilanum réttur til að fresta því að veita ávinning, sem leiðir af samningi þessum, en einungis til jafns við þann sem sú ráðstöfun eða það mál, sem gerðardómurinn ákvað að samrýmdist ekki ákvæðum samnings þessa, tekur til.
2. Þegar umkvörtunaraðilinn tekur til athugunar hvaða ávinningi skuli frestað skal hann fyrst leitast við að fresta ávinningi á sama sviði eða sviðum og sú ráðstöfun eða það mál, sem gerðardómurinn ákvað að samrýmdist ekki ákvæðum samnings þessa, tekur til. Umkvörtunaraðili, sem telur það hvorki gerlegt né vænlegt til árangurs að fresta ávinningi á sama sviði eða sviðum getur frestað ávinningi á öðrum sviðum.
3. Umkvörtunaraðilinn skal tilkynna samningsaðilanum, sem kvörtun beinist gegn, um þann ávinning sem hann hyggst fresta, um ástæður þeirrar frestunar og hvenær frestunin hefjist eigi síðar en 30 dögum fyrir þann dag þegar frestunin á að koma til framkvæmda. Samningsaðilanum, sem kvörtun beinist gegn, er heimilt að fara þess á leit við upphaflega gerðardóminn, innan 15 daga frá viðtökudegi fyrrnefndrar tilkynningar, að hann felli úrskurð um það hvort sá ávinningur sem umkvörtunaraðilinn hyggst fresta sé jafngildur þeim ávinningi sem ráðstöfunin eða málið, sem talið var að samrýmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hafði áhrif á og hvort fyrirhuguð frestun sé í samræmi við 1. og 2. mgr. Gerðardómurinn skal að fella úrskurð sinn innan 45 daga frá viðtökudegi fyrrnefndrar beiðni. Ekki skal fresta ávinningi fyrr en gerðardómurinn hefur fellt úrskurð sinn.
4. Bætur og frestun ávinnings skulu vera tímabundnar ráðstafanir og skal umkvörtunaraðilinn einungis beita þeim þar til ráðstöfunin eða málið, sem talið var að samrýmdist ekki ákvæðum samnings þessa, hefur verið dregið til baka eða henni eða því breytt þannig að samrýmist samningi þessum eða þar til deiluaðilar hafa leyst deiluna með öðrum hætti.
5. Upphaflegi gerðardómurinn skal, að beiðni deiluaðila, fella úrskurð um það hvort framkvæmdar-ráðstafanir, sem eru samþykktar eftir að ávinningi er frestað, séu í samræmi við lokaskýrsluna og hvort rétt sé, í ljósi fyrrnefnds úrskurðar, að aflétta eða breyta frestun ávinnings. Gerðardómurinn skal að fella úrskurð sinn innan 30 daga frá viðtökudegi fyrrnefndrar beiðni.

Gr. 11.10

Önnur ákvæði.

1. Gerðardómurinn, sem um getur í gr. 11.8 (Lokaskýrsla gerðardóms framkvæmd) og gr. 11.9 (Bætur og frestun ávinnings), skal, ávallt þegar því verður við komið, skipaður sömu gerðarmönnum og gáfu lokaskýrsluna út. Sé gerðarmaður í upphaflega gerðardóminum ekki tiltækur skal tilnefning gerðarmanns í hans stað fara fram í samræmi við þá valaðferð sem gildi þegar upphaflegi gerðarmaðurinn var tilnefndur.
2. Heimilt er að breyta hverjum þeim fresti, sem um getur í þessum kafla, með gagnkvæmu samkomulagi deiluaðila.

12. KAFLI

LOKAÁKVÆÐI

Gr. 12.1

Neðanmálgreinar, viðaukar og viðbætar.

Neðanmálgreinar og viðaukarnir við samning þennan, þ.m.t. viðbætar við þá, eru óaðskiljanlegur hluti hans.

Gr. 12.2

Breytingar.

1. Sérhverjum samningsaðila er heimilt að leggja tillögur að breytingum á samningi þessum fyrir sameiginlegu nefndina til umfjöllunar og samþykktar.
2. Breytingar á þessum samningi eru með fyrirvara um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki í samræmi við lagaskilyrði hvers og eins. Breytingarnar öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að síðasta skjalið um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki hefur verið afhent til vörslu nema samningsaðilarnir ákveði annað.
3. Með fyrirvara um 1. og 2. mgr. getur sameiginlega nefndin ákveðið að gera breytingar á viðaukunum og viðbætunum við þennan samning. Samningsaðili getur samþykkt ákvörðun með fyrirvara um að innlend lagaskilyrði hafi verið uppfyllt. Ákvörðunin skal öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir þann dag þegar síðasti samningsaðilinn tilkynnir vörsluaðila að innlendum lagaskilyrðum hans hafi verið fullnægt nema annað sé tilgreint í ákvörðuninni.
4. Textar breytinganna og skjölin um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki skulu afhent vörsluaðila til vörslu.
5. Samningsaðili getur, heimili lagaskilyrði hans það, beitt hvaða breytingum sem er til bráðabirgða, meðan þess er beðið að samningurinn öðlist gildi fyrir hann. Tilkynna skal vörsluaðila um beitingu breytinga til bráðabirgða.

Gr. 12.3

Aðild.

1. Hvert það ríki sem fær aðild að EFTA getur gerst aðili að samningi þessum með þeim skilmálum og skilyrðum sem samningsaðilarnir og inngönguríkið sammælast um.
2. Að því er inngönguríki varðar skal samningur þessi öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir þann dag þegar inngönguríkið og samningsaðilarnir hafa afhent skjöl sín um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki aðildarskilmálanna til vörslu.

Gr. 12.4

Úrsögn og gildislok.

1. Sérhver samningsaðili getur sagt sig frá samningi þessum með skriflegri tilkynningu til vörsluaðilans. Úrsögnin tekur gildi sex mánuðum eftir þann dag þegar vörsluaðili veitir tilkynningunni viðtöku.
2. Ef Indónesía segir sig frá samningnum skal hann falla úr gildi þegar úrsögnin tekur gildi í samræmi við 1. mgr.
3. Segi EFTA-ríki sig frá samningnum um stofnun Fríverslunarsamtaka Evrópu fellur aðild þess að samningi þessum af þeim sökum úr gildi sama dag og úrsögnin tekur gildi.

Gr. 12.5
Gildistaka.

1. Samningur þessi er með fyrirvara um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki í samræmi við laga- og stjórnskipunarreglur hvers og eins samningsaðila. Skjöl um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki skulu afhent vörsluaðila til vörslu.
2. Samningur þessi öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að a.m.k. tvö EFTA-ríki og Indónesía hafa afhent skjöl sín um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu.
3. Að því er varðar EFTA-ríki, sem afhendir skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu eftir að samningur þessi öðlast gildi, skal þessi samningur öðlast gildi á fyrsta degi þriðja mánaðar eftir að það afhendir skjal sitt um fullgildingu, staðfestingu eða samþykki til vörslu.

Gr. 12.6
Vörsluaðili.

Ríkisstjórn Noregs skal vera vörsluaðili.

ÞESSU TIL STAÐFESTU hafa undirrituð, sem til þess hafa fullt umboð, undirritað samning þennan.

Gjört í Jakarta í Indónesíu 16. desember 2018 í einu frumriti á ensku sem skal afhent vörsluaðilanum til vörslu sem sendir öllum samningsaðilunum staðfest endurrit.

**COMPREHENSIVE ECONOMIC
PARTNERSHIP AGREEMENT
BETWEEN
THE REPUBLIC OF INDONESIA
AND
THE EFTA STATES**

PREAMBLE

Iceland, the Principality of Liechtenstein, the Kingdom of Norway and the Swiss Confederation (hereinafter referred to as the “EFTA States”),

and

The Republic of Indonesia,

hereinafter each individually referred to as a “Party” or collectively as the “Parties”,

RECOGNISING the common wish to strengthen the links between the EFTA States and Indonesia by establishing this Comprehensive Economic Partnership Agreement (hereinafter referred to as “Agreement”) based on the principles of sovereign equality, mutual respect, constructive spirit and common benefit;

ACKNOWLEDGING the importance of cooperation and capacity building, based on the Parties’ capabilities, with a view to promoting the implementation of this Agreement;

REAFFIRMING their commitment to the principles and objectives set out in the United Nations Charter and the Universal Declaration of Human Rights, including democracy, the rule of law, human rights and fundamental freedoms;

RECOGNISING that economic development, social development, and environmental protection are interdependent and mutually supportive components of sustainable development;

REAFFIRMING their commitment to support and promote the development objectives of the United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development, including the objective to eradicate poverty in all its forms and dimensions, and the need for holistic and integrated approaches to achieve economic growth, social development and environmental sustainability, at national, regional and global levels, and recalling in this context their rights and obligations under applicable environmental agreements and those deriving from membership of the International Labour Organisation (hereinafter referred to as the “ILO”);

DETERMINED to implement this Agreement in line with the objective to preserve and protect the environment through sound environmental management and to promote an optimal use of the world’s natural resources in accordance with the objective of sustainable development;

AIMING at creating new employment opportunities, improving living standards and raising levels of protection of health and safety and of the environment;

DESIRING to create favourable conditions for the development and diversification of trade between them and for the promotion of commercial and economic cooperation in areas of common interest on the basis of equality, mutual benefit, non-discrimination and international law;

RECOGNISING the importance of trade facilitation in promoting efficient and transparent procedures to reduce costs and to ensure predictability for the trading communities of the Parties;

DETERMINED to promote and further strengthen the multilateral trading system, building on their respective rights and obligations under the Marrakesh Agreement establishing the World Trade Organisation (hereinafter referred to as the “WTO Agreement”) and the other agreements concluded thereunder, thereby contributing to the harmonious development and expansion of world trade;

AFFIRMING their commitment to prevent and combat corruption in international trade and investment and to promote the principles of transparency and good public governance;

ACKNOWLEDGING the importance of the Paris Declaration on Aid Effectiveness;

ACKNOWLEDGING the importance of good corporate governance and corporate social responsibility for sustainable development, and affirming their aim to encourage enterprises to observe internationally recognised guidelines and principles in this respect, such as the OECD Guidelines for Multinational Enterprises, the OECD Principles of Corporate Governance and the UN Global Compact;

CONVINCED that this Agreement, along with the cooperation and capacity building projects undertaken in conjunction with it, will enhance the competitiveness of their enterprises, including small and medium enterprises in global markets and create conditions encouraging economic, trade and investment relations between them;

DETERMINED to establish a legal framework for a comprehensive economic partnership between the Parties;

HEREBY AGREE, in pursuit of the above, to conclude this Agreement:

CHAPTER 1 GENERAL PROVISIONS

Article 1.1

Establishment of a Comprehensive Economic Partnership

The Parties hereby establish a comprehensive economic partnership, including a free trade area, by means of this Agreement, which is based on trade relations between market economies, with a view to contributing to the harmonious development and expansion of world trade and to spurring prosperity and sustainable development.

Article 1.2

Objectives

The objectives of this Agreement are:

- (a) to achieve the liberalisation of trade in goods, in conformity with Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (hereinafter referred to as the “GATT 1994”);
- (b) to achieve the liberalisation of trade in services, in conformity with Article V of the General Agreement on Trade in Services (hereinafter referred to as the “GATS”);
- (c) to mutually enhance investment opportunities;
- (d) to ensure adequate and effective protection of intellectual property rights, in accordance with international standards;
- (e) to enhance cooperation and explore possible liberalisation in the field of government procurement;
- (f) to promote fair competition in their economies, particularly as it relates to economic relations between the Parties;
- (g) to ensure cooperation and capacity building in order to enhance and expand the benefits of this Agreement, thereby reducing poverty and fostering competitiveness and sustainable economic development; and
- (h) to develop international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development as it is integrated and reflected in the Parties’ trade relations.

Article 1.3

Geographical Scope

1. Except as otherwise specified in Annex I (Rules of Origin and Administrative Cooperation), this Agreement shall apply:
 - (a) to the land territory, internal waters, archipelagic waters and the territorial sea of a Party, and the air-space above the territory of a Party, in accordance with international law including the United Nations Convention on the Law of the Sea, done at Montego Bay,

December 10, 1982; and

- (b) beyond the territorial sea, with respect to measures taken by a Party in the exercise of its sovereign rights and jurisdiction in accordance with international law, including the United Nations Convention on the Law of the Sea, done at Montego Bay, December 10, 1982.
2. This Agreement shall not apply to the Norwegian territory of Svalbard, with the exception of trade in goods.

Article 1.4

Economic Partnership Governed by this Agreement

1. This Agreement shall apply to Indonesia on the one side and the individual EFTA States on the other side but not to the trade and economic relations between individual EFTA States, unless otherwise provided for in this Agreement.
2. In accordance with the Customs Treaty of 29 March 1923 between Switzerland and Liechtenstein, Switzerland shall represent Liechtenstein in matters covered thereby.

Article 1.5

Relationship to Other International Agreements

1. The Parties confirm their rights and obligations under the WTO Agreement and the other agreements concluded thereunder to which they are a party, and any other international agreements to which they are a party.
2. If a Party considers that the maintenance or establishment of customs unions, free trade areas, arrangements for frontier trade or other preferential agreements by another Party has the effect of altering the trade regime provided for by this Agreement, it may request consultations. The Party concluding such agreement shall afford adequate opportunity for consultations with the requesting Party.
3. If any international agreement, referred to in this Agreement is amended, the Parties may consult on whether it is necessary to amend this Agreement.

Article 1.6

Fulfilment of Obligations

The Parties shall take any general or specific measures required to fulfil their obligations under this Agreement. Each Party shall ensure within its territory the observance of all obligations and commitments under this Agreement by its respective central, regional and local governments and authorities, and by non-governmental bodies in the exercise of governmental powers delegated to them.

Article 1.7

Transparency and Confidential Information

1. Laws, regulations, judicial decisions, administrative rulings of general application of the Parties, as well as their respective international agreements, that may affect the operation of this Agreement, shall be published or otherwise made publicly available by the Parties.
2. Each Party shall respond to a request with respect to specific questions, and provide information requested by another Party on matters referred to in paragraph 1 in a timely manner.
3. Nothing in this Agreement shall require any Party to disclose confidential information that would impede law enforcement, or otherwise be contrary to the public interest or that would prejudice the legitimate commercial interests of any economic operator.
4. Each Party shall treat as confidential the information submitted by another Party, which has been designated as confidential by the Party submitting the information.
5. In case of any inconsistency between this Article and provisions relating to transparency in other parts of this Agreement, the latter shall prevail to the extent of the inconsistency.

Article 1.8

Taxation Exception

1. Except as provided in this Article, nothing in this Agreement shall apply to taxation measures.
2. Nothing in this Agreement shall affect the rights and obligations of a Party under a tax convention applicable between the relevant EFTA State and Indonesia. In the event of any inconsistency between this Agreement and any such tax convention, that tax convention shall prevail to the extent of the inconsistency. The competent authorities under that tax convention shall have the sole responsibility to determine whether an inconsistency exists between this Agreement and that tax convention.
3. Notwithstanding paragraph 1, the provisions referred to hereafter shall apply to taxation measures:
 - (a) Article 2.9 (Internal Taxation and Regulations) and such other provisions of this Agreement as are necessary to give effect to that Article to the same extent as does Article III of the GATT 1994; and
 - (b) Articles 3.16 (General Exceptions) and 4.11 (General Exceptions) to the same extent as does Article XIV of the GATS.
4. For the purposes of this Article, taxation measures do not include any import duties as defined in Article 2.2 (Import Duties) nor export duties as defined in Article 2.3 (Export Duties).

CHAPTER 2

TRADE IN GOODS

Article 2.1

Scope

This Chapter shall apply to trade in goods between the Parties.

Article 2.2

Import Duties

1. Each Party shall apply import duties on goods originating in another Party in accordance with Annexes II to V (Schedules on Tariff Commitments on Goods).
2. Unless otherwise provided in this Agreement, no Party shall increase import duties, or introduce new import duties, on goods originating in another Party covered by Annexes II to V (Schedules on Tariff Commitments on Goods).
3. For the purposes of this Agreement, "import duties" means any customs duties and charges of any kind, including taxes and surcharges, imposed in connection with the importation of goods, except duties and charges imposed in conformity with Articles III and VIII of the GATT 1994 as well as anti-dumping duties that are applied pursuant to Article VI of the GATT 1994 and in accordance with Article 2.15 (Anti-dumping Measures).

Article 2.3

Export Duties

If a Party agrees with a non-party to abolish or limit export duties, it shall, upon request by another Party, accord treatment no less favourable to the other Party.

Article 2.4

Rules of Origin and Administrative Cooperation

The rules of origin and administrative cooperation are set out in Annex I (Rules of Origin and Administrative Cooperation).

Article 2.5
*Customs Valuation*¹

Article VII of the GATT 1994 and Part I of the Agreement on Implementation of Article VII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.6
Import Licensing

1. The WTO Agreement on Import Licensing Procedures shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. In adopting or maintaining import licensing procedures, the Parties shall implement such procedures consistent with this Agreement. In particular, each Party shall ensure that import licensing procedures are implemented in a transparent, non-discriminatory fair and equitable, predictable and least trade-restrictive manner.
3. Subject to the domestic laws and regulations of the importing Party, if the license application is not approved, the applicant shall without undue delay be given the reason in writing and shall have a right to appeal in at least one level of administrative or judicial appeal, and be given a written justification without undue delay if the non-approval is upheld following such appeal.
4. Upon entry into force of this Agreement, each Party shall promptly notify the other Parties of existing import licensing procedures. Each Party shall promptly notify any new import licensing procedures as well as modifications to existing import licensing procedures. Such notification shall include information on the administrative purpose of such licensing procedures and shall be in accordance with Articles 5.2 and 5.3 of the WTO Agreement on Import Licensing Procedures.
5. Each Party shall promptly respond to requests for information on import licensing requirements by another Party.
6. The Parties shall exchange contact points responsible for the issuance of import licenses in order to facilitate communication and exchange of information on a regular basis.

Article 2.7
Quantitative Restrictions

1. Article XI of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. No Party may adopt or maintain any prohibition or restriction on the importation of a product of another Party or on the exportation of a product to another Party, except for measures in accordance with paragraph 2 of Article XI of the GATT 1994.
3. A Party introducing a measure in accordance with paragraph 2 of Article XI of the GATT 1994 shall promptly notify the Joint Committee. A notification by a Party in accordance with Article XI of the GATT 1994 shall be deemed equivalent to a notification under this Agreement.
4. Any measure applied in accordance with this Article shall be temporary and may not go beyond what is necessary to deal with the circumstances described in paragraph 2. The Parties shall endeavour to terminate measures no later than three years after their imposition.
5. Each Party shall ensure non-discriminatory administration and transparency of its measures in accordance with paragraph 2 of Article XI of the GATT 1994 and that such measures are not prepared, adopted or applied with the view to or with the effect of creating unnecessary obstacles to trade between the Parties.

Article 2.8
Fees and Formalities

Article VIII of the GATT 1994 shall apply, and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*, subject to Article 9 (Fees and Charges) of Annex VI (Trade Facilitation).

¹ Switzerland applies customs duties based on weight and quantity rather than *ad valorem* duties.

Article 2.9

Internal Taxation and Regulations

Article III of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.10

Agricultural Export Subsidies

No Party may adopt or maintain export subsidies, as defined in the WTO Agreement on Agriculture, in connection with the exportation of agricultural products to another Party.

Article 2.11

Standards, Technical Regulations and Conformity Assessment Procedures

1. Except as otherwise provided for in this Article, with respect to standards, technical regulations and conformity assessments, the WTO Agreement on Technical Barriers to Trade (hereinafter referred to as the “TBT Agreement”) shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. The Parties shall exchange names and addresses of contact points with expertise on technical regulations in order to facilitate communication and exchange of information.
3. The Parties agree to hold technical consultations if a Party considers that another Party has applied or is considering applying a measure not in conformity with the TBT Agreement, in order to find an appropriate solution in conformity with the TBT Agreement. Such consultations, which may be held within or outside the framework of the Joint Committee, shall take place within 40 days from the date of receipt of the request. If consultations are held outside the framework of the Joint Committee, it should be informed thereof. Such consultations may be conducted by any agreed method.
4. Upon request of a Party, the Parties shall, without undue delay, agree on an arrangement extending to each other equivalent treatment related to technical regulations, standards and conformity assessments mutually agreed between each Party and a non-party.
5. The Parties may amend this Agreement or conclude other agreements to prevent, eliminate, or reduce technical barriers to trade, including mutual recognition agreements designed to avoid duplicative and unnecessarily burdensome conformity assessment procedures in specific product sectors.

Article 2.12

Sanitary and Phytosanitary Measures

1. Except as otherwise provided for in this Article, the WTO Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures (hereinafter referred to as the “SPS Agreement”) shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.
2. An importing Party shall ensure free movement of goods complying with its relevant sanitary and phytosanitary requirements and applicable domestic laws and regulations once placed on its market. Sanitary and phytosanitary requirements and domestic laws and regulations shall be applied in a non-discriminatory manner.
3. The Parties agree to use system audits as the preferred assessment method. The need to perform on-site inspections shall be justified and agreed by the Parties.
4. The Parties agree to minimise the number of model SPS-certificates as far as possible. Where official certificates are required, these should be in line with the principles laid down in international standards. When a Party introduces or modifies a certificate, information on the proposed new or revised certificate shall be notified, in English, as early as possible. The Parties shall explain and justify introduction or modification of a certificate. The exporting Party shall be given sufficient time to adapt to the new requirements.
5. Import control should be carried out according to international standards, guidelines and recommendations issued by the relevant international organisations, such as Codex Alimentarius Commission (CAC), including Codex Committee on Food Import and Export Inspection and

Certification Systems (CCFICS), International Plant Protection Convention (IPPC) and the World Organisation for Animal Health (OIE).

6. The import requirements and checks applied to imported products covered by this Article shall be based on the risk that is associated with such products and shall be applied in a non-discriminatory manner. Import checks and border controls shall be carried out as expeditiously as possible in a manner that is no more trade-restrictive than necessary.
7. Information about the frequency of import checks or changes in this frequency shall be exchanged upon request between competent authorities.
8. Each Party shall ensure that adequate procedures exist to allow the person or entity responsible for the consignment whose goods are subject to sampling and analysis to apply for a supplementary expert opinion as part of the official sampling.
9. Products subject to random and routine checks upon importation should be cleared while awaiting results of the tests if no perceived or verified risk is associated with the products.
10. If a product is detained at the border due to a perceived risk, the clearance decision shall be issued as soon as possible. Every effort shall be made to avoid deterioration of perishable goods.²
11. If a product is rejected at a port of entry due to a verified serious sanitary or phytosanitary issue, the competent authority in the exporting Party shall be informed immediately. The factual basis and scientific justification shall, upon request, be provided to the exporting Party in writing, as soon as possible, but no later than within 14 days.
12. Where a Party detains, at a port of entry, a product exported from another Party due to a perceived failure to comply with a sanitary or phytosanitary measure, the factual justification for the detention shall be promptly notified to the person or entity responsible for the consignment. If a product is rejected at a port of entry, each Party shall ensure that appropriate administrative or legal procedures exist to file a complaint to appeal the decision in accordance with their domestic laws and regulations.
13. Consultations shall be held upon request of a Party which considers that another Party has taken a measure which is likely to create, or has created, an obstacle to trade. Such consultations shall take place within 30 days from the date of receipt of the request with the objective of finding a mutually acceptable solution. If consultations are not taking place in the Joint Committee, it should be informed thereof. In case of perishable goods, consultations between the competent authorities shall be held without undue delay. Such consultations may be conducted by any agreed method.
14. Upon request by a Party, the Parties shall, without undue delay, agree on an arrangement extending to each other equivalent³ treatment related to sanitary and phytosanitary measures mutually agreed between each Party and a non-party.
15. The Parties shall exchange names and addresses of contact points in order to facilitate communication and exchange of information. They shall notify any substantial change in structure, organisation and division of responsibilities of the competent authorities and contact points to each other.

Article 2.13

Trade Facilitation

The rights and obligations of the Parties regarding Trade Facilitation are set out in Annex VI (Trade Facilitation).

Article 2.14

Subsidies and Countervailing Measures

1. The rights and obligations of the Parties relating to subsidies and countervailing measures shall be governed by Articles VI and XVI of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Subsidies and Countervailing Measures.

² For the purposes of this Article, “perishable goods” means goods that rapidly decay due to their natural characteristics, in particular in the absence of appropriate storage conditions.

³ “Equivalent” used here shall not be understood as the term “equivalence” in the WTO SPS Agreement.

2. Upon receipt of a properly documented countervailing duty application with respect to imports from another Party, and before initiating an investigation, the Party considering initiating an investigation shall provide written notification to the Party whose goods are subject to investigation at least 30 days in advance of the date of initiation and invite the Party whose goods are subject to investigation for consultations, with the view to finding a mutually acceptable solution. The notifying Party shall allow for a 30-day period for consultations. The consultations may take place in the Joint Committee if the Parties agree and should not prevent the competent authorities of a Party from proceeding expeditiously with regard to initiating the investigation.

Article 2.15

Anti-dumping Measures

1. The rights and obligations of the Parties with regard to anti-dumping measures shall be governed by Article VI of the GATT 1994 and the Agreement on Implementation of Article VI of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, subject to paragraphs 2 to 5.
2. Subject to paragraph 1 and considering the comprehensive economic partnership established by this Agreement, the Parties will consider to refrain from initiating anti-dumping procedures or applying anti-dumping measures against each other.
3. Upon receipt of a properly documented application for the initiation of an anti-dumping investigation concerning imports from another Party, the Party considering initiating an investigation shall provide written notification to the Party whose goods are subject to investigation of the application 30 days in advance of the date of initiation of such investigation. Under very exceptional circumstances, the aforementioned notice of 30 days may be reduced to a minimum of seven days. Upon request of the Party whose goods are subject to investigation, the notifying Party shall allow for a 30-day period for consultations. The consultations may take place in the Joint Committee if the Parties agree. These consultations should not prevent the competent authorities of a Party from proceeding expeditiously with regard to initiating the investigation.
4. Unless the circumstances have changed, a Party shall not initiate an anti-dumping investigation with regard to the same product from the same Party after a determination which resulted in the non-application or revocation of anti-dumping measures or after the termination of a measure. In such case, the Parties agree to undertake a special examination on any application for an anti-dumping investigation.
5. The Parties shall, upon request of a Party, exchange views about the application of this Article and its effect on trade between the Parties at the meetings of the Joint Committee.

Article 2.16

WTO Safeguard Measures

1. The rights and obligations of the Parties with respect to global safeguards shall be governed by Article XIX of the GATT 1994, the WTO Agreement on Safeguards, and Article V of the WTO Agreement on Agriculture.
2. In taking measures under Article XIX of the GATT 1994 and the WTO Agreement on Safeguards, a Party will, consistent with its obligations under the WTO Agreement, consider to exclude imports of an originating product from one or several Parties if such imports do not in and of themselves cause or threaten to cause serious injury.

Article 2.17

Bilateral Safeguard Measures

1. Where, as a result of the reduction or elimination of a customs duty under this Agreement, any product originating in a Party is being imported into the territory of another Party in such increased quantities, in absolute terms or relative to domestic production, and under such conditions as to constitute a substantial cause of serious injury or threat thereof to the domestic industry of like or directly competitive goods in the territory of the importing Party, the importing Party may take bilateral safeguard measures to the minimum extent necessary to remedy or prevent the injury, subject to the provisions of paragraphs 2 to 11.

2. If the conditions set out in paragraph 1 are met, the importing Party may take measures consisting in:
 - (a) suspending the further reduction of any rate of customs duty for the product provided for under this Agreement; or
 - (b) increasing the rate of customs duty for the product to a level not to exceed the lesser of:
 - (i) the MFN rate of duty applied at the time the bilateral safeguard measure is taken; or
 - (ii) the MFN rate of duty applied on the day immediately preceding the date of the entry into force of this Agreement.
3. Bilateral safeguard measures shall be taken for a period not exceeding one year. In exceptional circumstances, after consultations pursuant to paragraph 7, measures may be taken up to a total maximum period of three years. After a period of non-application of three years and in an emergency situation only, a Party may apply another bilateral safeguard measure in accordance with this Article.
4. Bilateral safeguard measures shall only be taken upon clear evidence that increased imports have caused or are threatening to cause serious injury pursuant to an investigation in accordance with the procedures laid down in the WTO Agreement on Safeguards.
5. A Party intending to take a bilateral safeguard measure under this Article shall immediately, and in any case before taking such measure, notify the other Parties. The notification shall contain all pertinent information, which shall include evidence of serious injury or threat thereof caused by increased imports, a precise description of the product involved, and the proposed measure, as well as the proposed date of introduction, expected duration and timetable for the progressive removal of the measure.
6. A Party that may be affected by a bilateral safeguard measure may request any adequate means of trade compensation in the form of substantially equivalent trade liberalisation in relation to its imports.
7. The Party intending to apply or extend a bilateral safeguard measure shall provide adequate opportunity for prior consultations with the Party that may be affected by the measure, with a view to reviewing the information arising from the investigation referred to in paragraph 4, exchanging views on the intended application or extension of a bilateral safeguard measure and reaching an understanding on compensation. The consultations shall take place in the Joint Committee if the Parties agree.
8. In the absence of a mutually acceptable solution within 30 days from the first day of consultations pursuant to paragraph 7, the importing Party may adopt a bilateral safeguard measure pursuant to paragraph 2 to remedy the problem, and, in the absence of mutually agreed compensation, the Party against whose product the bilateral safeguard measure is taken may take compensatory action. The bilateral safeguard measure and the compensatory action shall be immediately notified to the other Parties. In the selection of the bilateral safeguard measure and the compensatory action, priority must be given to the action which least disturbs the functioning of this Agreement. The Party taking compensatory action shall apply the action only for the minimum period necessary to achieve the substantially equivalent trade effects and in any event, only while the measure according to paragraph 2 is being applied.
9. Upon the termination of the measure, the rate of customs duty shall be the rate which would have been in effect but for the bilateral safeguard measure.
10. In critical circumstances, where delay would cause damage, which would be difficult to repair, a Party may take a provisional bilateral safeguard measure in accordance with paragraph 2, pursuant to a preliminary determination that there is clear evidence that increased imports constitute a substantial cause of serious injury, or threat thereof, to the domestic industry. The Party intending to take such measure shall immediately notify the other Parties. Within 30 days from the date of receipt of the notification, the procedures set out in this Article shall be initiated. Any compensation shall be based on the total period of application of the provisional bilateral safeguard measure and of the bilateral safeguard measure.
11. Any provisional bilateral safeguard measure shall be terminated within 200 days at the latest. The period of application of any such provisional bilateral safeguard measure shall be counted as part

of the duration, and any extension thereof, of the measure, set out in paragraphs 3 and 7 respectively. Any tariff increases shall be promptly refunded if the investigation described in paragraph 4 does not result in a finding that the conditions of paragraph 1 are met.

12. The Parties shall, upon request of a Party, exchange views about the application of this Article and its effect on trade between the Parties at the meetings of the Joint Committee.

Article 2.18

State Trading Enterprises

Article XVII of the GATT 1994 and the Understanding on the Interpretation of Article XVII of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.19

General Exceptions

Article XX of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.20

Security Exceptions

Article XXI of the GATT 1994 shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 2.21

Balance-of-Payments

1. Nothing in this Chapter shall be construed to prevent a Party in serious balance of payments and external financial difficulties, or imminent threat thereof, from adopting any measure for balance-of-payments purposes. A Party adopting such measure shall do so in accordance with the conditions established under the GATT 1994 and the Understanding on the Balance-of-Payments Provisions of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 in Annex 1A to the WTO Agreement.
2. Trade restrictive measures adopted for balance-of-payments purposes shall be temporary and non-discriminatory, and may not go beyond what is necessary to deal with the circumstances described in paragraph 1.
3. Nothing in this Chapter shall be construed to prevent a Party from using exchange controls or exchange restrictions in accordance with the Articles of Agreement of the International Monetary Fund (hereinafter referred to as the "IMF").
4. A Party adopting a measure according to paragraph 1 shall promptly notify the other Parties thereof. A notification by a Party in accordance with its international obligations as set out in paragraph 1 shall be deemed equivalent to a notification under this Agreement.

Article 2.22

Exchange of Data

1. The Parties recognise the value of trade data in the accurate analysis of the impact of the Agreement on trade between the Parties. The Parties shall periodically exchange data relating to trade in goods between them. Such information shall include, in particular, the most-favoured-nation tariff rates and import statistics, including, if available from all Parties, separate statistics for preferential imports. The Sub-Committee on Trade in Goods shall determine the rules of procedure, as appropriate, for any exchange of data according to this paragraph.
2. A Party shall give consideration to a request for technical cooperation with regard to exchange of data under paragraph 1 from another Party.

Article 2.23

Sub-Committee on Trade in Goods

1. A Sub-Committee on Trade in Goods (hereinafter referred to as “Sub-Committee”) is hereby established.
2. The mandate of the Sub-Committee is set out in Annex VII (Mandate of the Sub-Committee on Trade in Goods).

CHAPTER 3

TRADE IN SERVICES

Article 3.1

Scope and Coverage

1. This Chapter applies to measures by the Parties affecting trade in services and taken by central, regional or local governments and authorities as well as by non-governmental bodies in the exercise of powers delegated by central, regional or local governments or authorities.
2. With respect to air transport services, whether scheduled or non-scheduled, and ancillary services, this Chapter shall not apply to measures affecting air traffic rights or measures affecting services directly related to the exercise of air traffic rights, except as provided for in paragraph 3 of the GATS Annex on Air Transport Services. For the purposes of this Chapter, the definitions of paragraph 6 of the GATS Annex on Air Transport Services are hereby incorporated and made part of this Agreement.
3. Nothing in this Chapter shall be construed to impose any obligation with respect to government procurement.

Article 3.2

Definitions

For the purposes of this Chapter:

- (a) a juridical person is:
 - (i) “owned” by persons of a Party if more than 50% of the equity interest in it is beneficially owned by persons of that Party;
 - (ii) “controlled” by persons of a Party if such persons have the power to name a majority of its directors or otherwise to legally direct its actions;
 - (iii) “affiliated” with another person when it controls, or is controlled by, that person; or when it and that person are both controlled by the same person;
- (b) “a service supplied in the exercise of governmental authority” means any service which is supplied neither on a commercial basis, nor in competition with one or more service suppliers;
- (c) “commercial presence” means any type of business or professional establishment, including through:
 - (i) constitution, acquisition or maintenance of a juridical person; or
 - (ii) creation or maintenance of a branch or a representative office, within the territory of a Party for the purpose of supplying a service;
- (d) “direct taxes” comprise all taxes on total income, on total capital or on elements of income or of capital, including taxes on gains from the alienation of property, taxes on estates, inheritances and gifts, and taxes on the total amounts of wages or salaries paid by enterprises, as well as taxes on capital appreciation;
- (e) “juridical person” means any legal entity duly constituted or otherwise organised under applicable laws and regulations, whether for profit or otherwise, and whether privately-owned or governmentally-owned, including any corporation, trust, partnership, joint venture, sole proprietorship or association;
- (f) “juridical person of another Party” means a juridical person which is either:
 - (i) constituted or otherwise organised under the applicable laws and regulations of that Party, and is engaged in substantive business operations in the territory of a Party; or
 - (ii) in the case of the supply of a service through commercial presence, owned or controlled by:

- (aa) natural persons of that Party; or
- (bb) juridical persons of that Party identified under subparagraph (i);
- (g) “measure” means any measure by a Party, whether in the form of a law, regulation, rule, procedure, decision, administrative action, or any other form;
- (h) “measures by the Parties affecting trade in services” include measures with respect to:
 - (i) purchase, payment or use of a service;
 - (ii) access to and use of, in connection with the supply of a service, services which are required by the Parties to be offered to the public generally;
 - (iii) presence, including commercial presence, of persons of a Party for the supply of a service in the territory of another Party;
- (i) “monopoly supplier of a service” means any person, public or private, which in the relevant market of the territory of a Party is authorised or established formally or in effect by that Party as the sole supplier of that service;
- (j) “natural person of another Party” means a natural person who, under applicable laws and regulations of that Party, is a national of that Party who resides in the territory of any WTO Member;
- (k) “person” means either a natural person or a juridical person;
- (l) “sector of a service” means:
 - (i) with reference to a specific commitment, one or more, or all, subsectors of that service, as specified in a Party’s Schedule;
 - (ii) otherwise, the whole of that service sector, including all of its subsectors;
- (m) “services” means any service in any sector, except services supplied in the exercise of governmental authority;
- (n) “service consumer” means any person that receives or uses a service;
- (o) “service of a Party” means a service which is supplied:
 - (i) from or in the territory of a Party, or in the case of maritime transport, by a vessel registered under the domestic laws and regulations of a Party, or by a person of a Party which supplies the service through the operation of a vessel and/or its use in whole or in part; or
 - (ii) in the case of the supply of a service through commercial presence or through the presence of natural persons, by a service supplier of a Party;
- (p) “service supplier” means any person that supplies a service;⁴
- (q) “supply of a service” includes the production, distribution, marketing, sale and delivery of a service; and
- (r) “trade in services” means the supply of a service:
 - (i) from the territory of a Party into the territory of another Party;
 - (ii) in the territory of a Party to the service consumer of another Party;
 - (iii) by a service supplier of a Party, through commercial presence in the territory of another Party; and
 - (iv) by a service supplier of a Party, through presence of natural persons of that Party in the territory of another Party.

Article 3.3

Most-Favoured-Nation Treatment

1. Without prejudice to measures taken in accordance with Article VII of the GATS, and except as provided for in its List of MFN-Exemptions contained in Annex VIII (Lists of MFN-Exemptions), each Party shall accord immediately and unconditionally, with respect to all measures affecting

⁴ This definition includes any person that seeks to supply services. Where the service is not supplied or sought to be supplied directly by a juridical person but through other forms of commercial presence such as a branch or a representative office, the service supplier (*i.e.* the juridical person) shall, nonetheless, through such commercial presence be accorded the treatment provided for service suppliers under this Chapter. Such treatment shall be extended to the commercial presence through which the service is supplied or sought to be supplied and need not be extended to any other parts of the service supplier located outside the territory where the service is supplied or sought to be supplied.

the supply of services, to services and service suppliers of another Party treatment no less favourable than the treatment it accords to like services and service suppliers of any non-party.

2. Treatment granted under other existing or future agreements concluded by a Party and notified under Article V or Article *Vbis* of the GATS shall not be subject to paragraph 1.
3. If a Party concludes an agreement of the type referred to in paragraph 2, it shall notify the other Parties without delay. The Party concluding such an agreement shall, upon request by another Party, afford adequate opportunity to negotiate the incorporation into this Agreement of a treatment no less favourable than that provided under that agreement.
4. For the purposes of this Chapter, with regard to the rights and obligations of the Parties in respect of advantages accorded to adjacent countries, paragraph 3 of Article II of the GATS shall apply and is hereby incorporated into and made part of this Agreement.

Article 3.4

Market Access

1. With respect to market access through the modes of supply identified in subparagraph (r) of Article 3.2 (Definitions), each Party shall accord services and service suppliers of another Party treatment no less favourable than that provided for under the terms, limitations and conditions agreed and specified in its Schedule of Specific Commitments.⁵
2. In sectors where market access commitments are undertaken, the measures which a Party shall not maintain or adopt either on the basis of a regional subdivision or on the basis of its entire territory, unless otherwise specified in its Schedule, are defined as:
 - (a) limitations on the number of service suppliers whether in the form of numerical quotas, monopolies, exclusive service suppliers or the requirements of an economic needs test;
 - (b) limitations on the total value of service transactions or assets in the form of numerical quotas or the requirement of an economic needs test;
 - (c) limitations on the total number of service operations or the total quantity of service output expressed in terms of designated numerical units in the form of quotas or the requirement of an economic needs test;⁶
 - (d) limitations on the total number of natural persons that may be employed in a particular service sector or that a service supplier may employ and who are necessary for, and directly related to, the supply of a specific service in the form of numerical quotas or the requirement of an economic needs test;
 - (e) measures which restrict or require specific types of legal entity or joint venture through which a service supplier may supply a service; and
 - (f) limitations on the participation of foreign capital in terms of maximum percentage limit on foreign shareholding or the total value of individual or aggregate foreign investment.

Article 3.5

National Treatment

1. In the sectors inscribed in its Schedule of Specific Commitments, and subject to the conditions and qualifications set out therein, each Party shall accord to services and service suppliers of another Party, in respect of all measures affecting the supply of services, treatment no less favourable than that it accords to its own like services and service suppliers⁷.
2. A Party may meet the requirement of paragraph 1 by according to services and service suppliers of another Party, either formally identical treatment or formally different treatment to that it accords to its own like services and service suppliers.
3. Formally identical or formally different treatment shall be considered to be less favourable if it

⁵ If a Party undertakes a market-access commitment in relation to the supply of a service through the mode of supply referred to in Article 3.2 (Definitions) and if the cross-border movement of capital is an essential part of the service itself, that Party is thereby committed to allow such movement of capital.

⁶ This subparagraph does not cover measures of a Party, which limit inputs for the supply of services.

⁷ Specific commitments assumed under this Article shall not be construed to require any Party to compensate for any inherent competitive disadvantages, which result from the foreign character of the relevant services or service suppliers.

modifies the conditions of competition in favour of services or service suppliers of a Party compared to like services or service suppliers of another Party.

Article 3.6

Additional Commitments

Parties may negotiate commitments with respect to measures affecting trade in services not subject to scheduling under Article 3.4 (Market Access) or 3.5 (National Treatment), including those regarding qualifications, standards or licensing matters. Such commitments shall be inscribed in a Party's Schedule.

Article 3.7

Domestic Regulation

1. In sectors where specific commitments are undertaken, each Party shall ensure that all measures of general application affecting trade in services are administered in a reasonable, objective and impartial manner.
2. (a) Each Party shall maintain or institute as soon as practicable judicial, arbitral or administrative tribunals or procedures which provide, at the request of an affected service supplier of another Party, for the prompt review of, and where justified, appropriate remedies for, administrative decisions affecting trade in services. Where such procedures are not independent of the agency entrusted with the administrative decision concerned, the Party shall ensure that the procedures in fact provide for an objective and impartial review.
(b) The provisions of subparagraph (a) shall not be construed to require a Party to institute such tribunals or procedures where this would be inconsistent with its constitutional structure or the nature of its legal system.
3. Where a Party requires authorisation for the supply of a service, on which a specific commitment has been made, the competent authorities of that Party shall, within a reasonable period of time after the submission of an application is considered complete under that Party's domestic laws and regulations, inform the applicant of the decision concerning the application. At the request of the applicant, the competent authorities of that Party shall provide, without undue delay, information concerning the status of the application.
4. In sectors where specific commitments are undertaken, each Party shall ensure that measures relating to qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures, are based on objective and transparent criteria, such as competence and the ability to supply the service.
5. Upon conclusion of the multilateral negotiations on the disciplines on Domestic Regulation pursuant to Article VI:4 of the GATS, the Parties shall conduct a review for the purpose of discussing appropriate amendments to this Chapter based on the result of such multilateral negotiations.
6. (a) In sectors in which a Party has undertaken specific commitments, pending the entry into force of a decision incorporating WTO disciplines for these sectors pursuant to paragraph 5, that Party shall not apply qualification requirements and procedures, technical standards and licensing requirements and procedures that nullify or impair such specific commitments in a manner which is:
 - (i) more burdensome than necessary to ensure the quality of the service; or
 - (ii) in the case of licensing procedures, in itself a restriction on the supply of the service;
(b) In determining whether a Party is in conformity with the obligation under subparagraph (a), account shall be taken of international standards of relevant international organisations⁸ applied by that Party.
7. Each Party shall provide for adequate procedures to verify the competence of professionals of another Party.

⁸ The term "relevant international organisations" refers to international bodies whose membership is open to the relevant bodies of at least all Parties.

Article 3.8

Recognition

1. For the purposes of the fulfilment of its relevant standards or criteria for the authorisation, licensing or certification of service suppliers, each Party shall give due consideration to requests by another Party to recognise the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted in that Party. Such recognition may be based upon an agreement or arrangement with the requesting Party, or be accorded autonomously.
2. Where a Party recognises, by agreement or arrangement, the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted, in the territory of a non-party, that Party shall afford another Party adequate opportunity to negotiate a comparable agreement or arrangement. Where a Party accords recognition autonomously, it shall afford adequate opportunity for another Party to demonstrate that the education or experience obtained, requirements met, or licences or certifications granted, in the territory of that Party should also be recognised.
3. Any such agreement or arrangement or autonomous recognition shall be in conformity with the relevant provisions of the WTO Agreement, in particular paragraph 3 of Article VII of the GATS.

Article 3.9

Movement of Natural Persons

1. This Article applies to measures affecting natural persons who are service suppliers of a Party, and natural persons of a Party who are employed by a service supplier of a Party, in respect of the supply of a service.
2. This Chapter shall not apply to measures affecting natural persons seeking access to the employment market of a Party, nor shall it apply to measures regarding nationality, residence or employment on a permanent basis.
3. Natural persons covered by a specific commitment shall be allowed to supply the service in accordance with the terms of that commitment.
4. This Chapter shall not prevent a Party from applying measures to regulate the entry of natural persons of another Party into, or their temporary stay in, its territory, including those measures necessary to protect the integrity of, and to ensure the orderly movement of natural persons across, its borders, provided that such measures are not applied in such a manner as to nullify or impair the benefits accruing to any Party under the terms of a specific commitment.⁹

Article 3.10

Transparency

1. Each Party shall publish promptly and, except in emergency situations, at the latest by the time of their entry into force, all relevant measures of general application which pertain to or affect the operation of this Chapter. International agreements pertaining to or affecting trade in services to which a Party is a signatory shall also be published.
2. Where publication as referred to in paragraph 1 is not practicable, such information shall be made otherwise publicly available.
3. Nothing in this Chapter shall require any Party to disclose confidential information, which would impede law enforcement, or otherwise be contrary to the public interest or that would prejudice legitimate commercial interests of particular enterprises, public or private.
4. Each Party shall treat as confidential the information submitted by another Party, which has been designated as confidential by the Party submitting the information.

Article 3.11

Monopolies and Exclusive Service Suppliers

1. Each Party shall ensure that any monopoly supplier of a service in its territory does not, in the supply of the monopoly service in the relevant market, act in a manner inconsistent with that

⁹ The sole fact of requiring a visa for natural persons shall not be regarded as nullifying or impairing benefits under a specific commitment.

Party's obligations under Article 3.3 (Most-Favoured-Nation Treatment) and specific commitments.

2. Where a Party's monopoly supplier competes, either directly or through an affiliated company, in the supply of a service outside the scope of its monopoly rights and which is subject to that Party's specific commitments, that Party shall ensure that such a supplier does not abuse its monopoly position to act in its territory in a manner inconsistent with such commitments.
3. The provisions of this Article shall also apply to cases of exclusive service suppliers, where a Party, formally or in effect:
 - (a) authorises or establishes a small number of service suppliers; and
 - (b) substantially prevents competition among those suppliers in its territory.

Article 3.12

Business Practices

1. The Parties recognise that certain business practices of service suppliers, other than those falling under Article 3.11 (Monopolies and Exclusive Service Suppliers), may restrain competition and thereby restrict trade in services.
2. Each Party shall, at the request of another Party, enter into consultations with a view to eliminating practices referred to in paragraph 1. The Party addressed shall accord full and sympathetic consideration to such a request and shall cooperate through the supply of publicly available non-confidential information of relevance to the matter in question. The Party addressed shall also provide other information available to the requesting Party, subject to its domestic laws and regulations and to the conclusion of a satisfactory agreement concerning the safeguarding of its confidentiality by the requesting Party.

Article 3.13

Payments and Transfers

1. Subject to its specific commitments and except under the circumstances referred to in Article 3.14 (Restrictions to Safeguard the Balance of Payments), no Party shall apply restrictions on international transfers and payments for current transactions with another Party.
2. Nothing in this Chapter shall affect the rights and obligations of the Parties under the Articles of Agreement of the IMF, including the use of exchange actions which are in conformity with the Articles of Agreement of the IMF, provided that a Party shall not impose restrictions on capital transactions inconsistent with its specific commitments regarding such transactions, except under Article 3.14 (Restrictions to Safeguard the Balance of Payments) or at the request of the IMF.

Article 3.14

Restrictions to Safeguard the Balance of Payments

For the purposes of this Chapter, paragraphs 1 to 3 of Article XII of the GATS, shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement.

Article 3.15

Consultation on Implementation

If, after the entry into force of this Agreement, difficulties arise in a services sector of a Party where that Party has undertaken a specific commitment, that Party may request consultations with the other Parties, regardless whether such difficulties arise from liberalisation or not, for the purposes of exchanging information, data or experience, or exchanging views on possible ways and means to address such difficulties, taking into account the circumstances of the case at hand.

Article 3.16

General Exceptions

Subject to the requirement that such measures are not applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination between the Parties where like conditions prevail,

or a disguised restriction on trade in services, nothing in this Chapter shall prevent a Party from the adoption or enforcement of measures:

- (a) necessary to protect public morals or to maintain public order¹⁰;
- (b) necessary to protect human, animal or plant life or health;
- (c) necessary to secure compliance with domestic laws and regulations which are not inconsistent with the provisions of this Chapter including those relating to:
 - (i) the prevention of deceptive and fraudulent practices or dealing with the effects of a default on services contracts;
 - (ii) the protection of the privacy of individuals in relation to the processing and dissemination of personal data and the protection of confidentiality of individual records and accounts;
 - (iii) safety;
- (d) inconsistent with Article 3.5 (National Treatment), provided that the difference in treatment is aimed at ensuring the equitable or effective¹¹ imposition or collection of direct taxes with respect to services or service suppliers of the other Parties;
- (e) inconsistent with Article 3.3 (Most-Favoured-Nation Treatment), provided that the difference in treatment is the result of an agreement on the avoidance of double taxation or provisions on the avoidance of double taxation in any other international agreement or arrangement by which the Party is bound.

Article 3.17

Security Exceptions

Nothing in this Chapter shall be construed to:

- (a) require a Party to furnish any information, the disclosure of which it considers contrary to its essential security interests; or
- (b) prevent a Party from taking any action which it considers necessary for the protection of its essential security interests:
 - (i) relating to the supply of services as carried out directly or indirectly for the purposes of provisioning a military establishment;
 - (ii) relating to fissionable and fusionable materials or the materials from which they are derived;
 - (iii) taken in time of war or other emergency in international relations; or
- (c) prevent a Party from taking any action in pursuance of its obligations under the United Nations Charter for the maintenance of international peace and security.

¹⁰ The public order exception may be invoked only where a genuine and sufficiently serious threat is posed to one of the fundamental interests of society.

¹¹ Measures that are aimed at ensuring the equitable or effective imposition or collection of direct taxes include measures taken by a Party under its taxation system which:

- (i) apply to non-resident service suppliers in recognition of the fact that the tax obligation of non-residents is determined with respect to taxable items sourced or located in the Party's territory; or
- (ii) apply to non-residents in order to ensure the imposition or collection of taxes in the Party's territory; or
- (iii) apply to non-residents or residents in order to prevent the avoidance or evasion of taxes, including compliance measures; or
- (iv) apply to consumers of services supplied in or from the territory of another Party in order to ensure the imposition or collection of taxes on such consumers derived from sources in the Party's territory; or
- (v) distinguish service suppliers subject to tax on worldwide taxable items from other service suppliers, in recognition of the difference in the nature of the tax base between them; or
- (vi) determine, allocate or apportion income, profit, gain, loss, deduction or credit of resident persons or branches, or between related persons or branches of the same person, in order to safeguard the Party's tax base.

Tax terms or concepts in subparagraph (d) of this Article and in this footnote are determined according to tax definitions and concepts, or equivalent or similar definitions and concepts, under the domestic laws and regulations of the Party taking the measure.

Article 3.18

Schedules of Specific Commitments

1. Each Party shall set out in a schedule the specific commitments it undertakes under Articles 3.4 (Market Access), 3.5 (National Treatment) and 3.6 (Additional Comments). With respect to sectors where such commitments are undertaken, each schedule shall specify:
 - (a) terms, limitations and conditions on market access;
 - (b) conditions and qualifications on national treatment;
 - (c) undertakings relating to additional commitments referred to in Article 3.6 (Additional Commitments); and
 - (d) where appropriate, the time-frame for implementation of such commitments and the date of entry into force of such commitments.
2. Measures inconsistent with Articles 3.4 (Market Access) and 3.5 (National Treatment) shall be inscribed in the column relating to Article 3.4 (Market Access). The inscription will be considered to provide a condition or qualification to Article 3.5 (National Treatment).
3. The Parties' Schedules of Specific Commitments are set out in Annex XII (Schedules of Specific Commitments).

Article 3.19

Modification of Schedules

1. Upon written request of a Party, the Parties shall hold consultations to consider any modification or withdrawal of a specific commitment in the requesting Party's Schedule of Specific Commitments. The consultations shall be held within three months from the date of the request.
2. In the consultations, the Parties shall aim to ensure that a general level of mutually advantageous commitments no less favourable to trade than that provided for in the Schedule of Specific Commitments prior to such consultations is maintained. Modifications of Schedules of Specific Commitments are subject to the procedures set out in Articles 10.1 (Joint Committee) and 12.2 (Amendments).

Article 3.20

Review

With the objective of further liberalising trade in services between them the Parties shall review at least every three years, or more frequently if so agreed, their Schedules of Specific Commitments and their Lists of MFN-Exemptions, taking into account in particular any autonomous liberalisation and on-going work under the auspices of the WTO. The first such review shall take place no later than five years from the date of entry into force of this Agreement.

Article 3.21

Annexes

The following Annexes form an integral part of this Chapter:

- Annex VIII (Lists of MFN-Exemptions);
- Annex IX (Movement of Natural Persons Supplying Services);
- Annex X (Recognition of Qualifications of Service Suppliers);
- Annex XI (Recognition of Certification of Competency and Training of Seafarers for Service on Board Vessels Registered in Switzerland);
- Annex XII (Schedules of Specific Commitments);
- Annex XIII (Telecommunications Services);
- Annex XIV (Financial Services); and
- Annex XV (Tourism and Travel Services).

CHAPTER 4 INVESTMENT

Article 4.1

Scope and Coverage

1. This Chapter applies to commercial presence in all sectors, with the exception of services sectors as set out in Article 3.1 (Scope and Coverage).¹²
2. This Chapter does not include investment protection and shall be without prejudice to the interpretation or application of other international agreements relating to investment or taxation to which one or several EFTA States and Indonesia are parties.
3. Nothing in this Chapter shall be construed to impose any obligation with respect to government procurement.

Article 4.2

Definitions

For the purposes of this Chapter,

- (a) “juridical person” means any legal entity duly constituted or otherwise organised under applicable laws and regulations, whether for profit or otherwise, and whether privately-owned or governmentally-owned, including any corporation, partnership, joint venture, sole proprietorship or association;
- (b) “juridical person of a Party” means a juridical person constituted or otherwise organised under applicable laws and regulations of a Party and engaged in substantive business operations in that Party;
- (c) “natural person” means a person having the nationality of a Party in accordance with applicable laws and regulations;
- (d) “commercial presence” means any type of business establishment, including through:
 - (i) the constitution, acquisition or maintenance of a juridical person; or
 - (ii) the creation or maintenance of a branch or a representative office within the territory of another Party for the purpose of performing an economic activity.

Article 4.3

Investment Promotion

1. The Parties recognise the importance of cooperating to promote investment and technology flows as a means to achieve economic growth and development through effective ways based on common interest and mutual benefits.
2. Cooperation as referred to in paragraph 1 may include:
 - (a) identifying investment opportunities and activities to promote investment abroad, in particular partnerships between small and medium sized enterprises;
 - (b) exchange of information on investment regulations; and
 - (c) furthering of an investment climate conducive to increase investment flows.

Article 4.4

National Treatment

In the sectors inscribed in Annex XVI (Schedules of Specific Commitments) and subject to any conditions and qualifications set out therein, each Party shall accord to juridical and natural persons of another Party, and to the commercial presence of such persons, treatment no less favourable than that it accords, in like situations, to its own juridical and natural persons, and to the commercial presence of such persons in its territory.

¹² It is understood that services specifically exempted from the scope of Chapter 3 (Trade in Services) do not fall under the scope of this Chapter.

Article 4.5

Schedule of Specific Commitments

The sectors liberalised by each Party pursuant to this Chapter and the conditions and qualifications referred to in Article 4.4 (National Treatment) are set out in the Schedules of Specific Commitments included in Annex XVI (Schedules of Specific Commitments).

Article 4.6

Modification of Schedules

1. Upon written request of a Party, the Parties shall, hold consultations to consider any modification or withdrawal of a specific commitment in the requesting Party's Schedule of Specific Commitments. The consultations shall be held within three months from the date of the request.
2. In the consultations, the Parties shall aim to ensure that a general level of mutually advantageous commitments no less favourable than that provided for in the Schedule of Specific Commitments prior to such consultations is maintained. Modifications of Schedules of Specific Commitments are subject to the procedures set out in Articles 10.1 (Joint Committee) and 12.2 (Amendments).

Article 4.7

Key Personnel

1. Each Party shall, subject to its domestic laws and regulations, grant natural persons of another Party, and key personnel who are employed by natural or juridical persons of another Party, entry and temporary stay in its territory in order to engage in activities connected with commercial presence, including the provision of advice or key technical services.
2. Each Party shall, subject to its domestic laws and regulations, permit natural or juridical persons of another Party and their commercial presence, to employ, in connection with commercial presence, any key personnel of the natural or juridical person's choice regardless of nationality and citizenship provided that such key personnel has been permitted to enter, stay and work in its territory and that the employment concerned conforms to the terms, conditions and time limits of the permission granted to such key personnel.
3. The Parties should, subject to their domestic laws and regulations, grant entry and temporary stay and provide any necessary documentation to the spouse and minor children of key personnel.

Article 4.8

Right to Regulate

1. Subject to the provisions of this Chapter, a Party may, on a non-discriminatory basis, adopt, maintain or enforce any measure that is in the public interest, such as measures to meet health, safety or environmental concerns or reasonable measures for prudential purposes.
2. A Party should not waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, measures to meet health, safety or environmental concerns as an encouragement for the establishment, acquisition, expansion or retention in its territory of a commercial presence of persons of another Party or a non-party.

Article 4.9

Payments and Transfers

1. Except under the circumstances referred to in Article 4.10 (Restrictions to Safeguard the Balance-of-Payments), no Party shall apply restrictions on current payments and capital movements relating to commercial presence in non-services sectors.
2. Nothing in this Chapter shall affect the rights and obligations of the Parties under the Articles of Agreement of the IMF, including the use of exchange actions which are in conformity with the Articles of Agreement of the IMF, provided that a Party shall not impose restrictions on capital transactions inconsistent with its obligations under this Chapter.

Article 4.10

Restrictions to Safeguard the Balance-of-Payments

For the purposes of this Chapter, paragraphs 1 to 3 of Article XII of the GATS, shall apply and are hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 4.11

General Exceptions

For the purposes of this Chapter, Article XIV of the GATS applies and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 4.12

Security Exceptions

For the purposes of this Chapter, paragraph 1 of Article XIVbis of the GATS applies and is hereby incorporated into and made part of this Agreement, *mutatis mutandis*.

Article 4.13

Review

This Chapter shall be subject to periodic review within the framework of the Joint Committee regarding the possibility of further developing the Parties' commitments.

CHAPTER 5

PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY

Article 5

Protection of Intellectual Property

1. The Parties shall grant and ensure adequate, effective and non-discriminatory protection of intellectual property rights, and provide for measures for the enforcement of such rights against infringement thereof, including counterfeiting and piracy, in accordance with the provisions of this Chapter, Annex XVII (Protection of Intellectual Property) and the Record of Understanding regarding Patents, and the international agreements referred to therein.
2. The Parties shall accord each other's nationals treatment no less favourable than that they accord to their own nationals. Exemptions from this obligation shall be in accordance with the substantive provisions of Articles 3 and 5 of the WTO Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (hereinafter referred to as the "TRIPS Agreement").
3. The Parties shall grant to each other's nationals treatment no less favourable than that accorded to nationals of a non-party. Exemptions from this obligation must be in accordance with the substantive provisions of the TRIPS Agreement.
4. If a Party concludes a trade agreement containing provisions on the protection of intellectual property rights with a non-party that has to be notified under Article XXIV of the GATT 1994, it shall also notify the other Parties and accord to them treatment no less favourable than that provided under such agreement. The Party concluding such an agreement shall, upon request of another Party, negotiate incorporation into this Agreement of provisions of the agreement granting a treatment no less favourable than that provided under that agreement.
5. Upon request of a Party, to the Joint Committee, the Parties agree to review the provisions of this Chapter and Annex XVII (Protection of Intellectual Property), with a view, *inter alia*, to further developing adequate levels of protection and implementation.

CHAPTER 6

GOVERNMENT PROCUREMENT

Article 6.1

Transparency

1. The Parties shall enhance their mutual understanding of their government procurement laws and regulations regarding their respective procurement markets.
2. Each Party shall publish its laws, or otherwise make publicly available, its domestic laws,

regulations and administrative rulings of general application, as well as international agreements to which it is a party and may affect its procurement markets.

3. Each Party shall promptly respond to specific questions and provide information requested by another Party on matters referred to in paragraph 2.

Article 6.2

Further Negotiations

The Parties shall promptly notify each other if they enter into an agreement granting market access for government procurement with a non-party and shall, upon request from another Party, enter into negotiation on market access on government procurement.

Article 6.3

Contact Points

1. Exchange of information and cooperation shall be facilitated through the following contact points:
 - (a) for EFTA, the EFTA Secretariat; and
 - (b) for Indonesia, the National Public Procurement Agency (NPPA).
2. Each Party shall notify the other Parties of any change to its contact point.

Article 6.4

Dispute Settlement

1. The Parties shall not have recourse to dispute settlement under Chapter 11 (Dispute Settlement) for any matter arising under this Chapter.
2. The Parties agree to negotiate application of Chapter 11 (Dispute Settlement) to any new articles in the context of Article 6.2 (Further Negotiations).

CHAPTER 7

COMPETITION

Article 7.1

Rules of Competition concerning Enterprises

1. The Parties recognise that anti-competitive practices have the potential to undermine the benefits of economic partnership arising from this Agreement. The following practices of enterprises are incompatible with the proper functioning of this Agreement in so far as they may affect trade between the Parties:
 - (a) agreements between enterprises, decisions by associations of enterprises and concerted practices between enterprises which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition; and
 - (b) abuse by one or more enterprises of a dominant position in the territory of a Party as a whole or in a substantial part thereof.
2. The Parties shall apply their respective domestic competition laws and regulations with a view to proscribe such practices as outlined in paragraph 1 in conformity with the principles of transparency, non-discrimination and procedural fairness.
3. The rights and obligations under this Chapter shall only apply between the Parties.

Article 7.2

State Enterprises, Enterprises with Special and Exclusive Rights and Designated Monopolies

1. Nothing in this Chapter shall be construed to prevent a Party from establishing or maintaining state enterprises, enterprises with special or exclusive rights or designated monopolies.
2. The Parties shall ensure that state enterprises, enterprises with special or exclusive rights and designated monopolies do not adopt or maintain anti-competitive practices affecting trade between the Parties, insofar as the application of this provision does not obstruct the performance, in law or in fact, of the particular public tasks assigned to them.

Article 7.3

Cooperation

1. The Parties recognise the importance of general cooperation in the area of competition policy. The Parties may cooperate to exchange information relating to the development of competition policy, subject to their domestic laws and regulations and available resources. The Parties may conduct such cooperation through their competent authorities.
2. The Parties involved shall cooperate in their dealings with anti-competitive practices as outlined in paragraph 1 of Article 7.1 (Rules of Competition concerning Enterprises). Cooperation may include exchange of pertinent information that is available to the Parties. No Party shall be required to disclose information that is confidential according to its domestic laws and regulations.

Article 7.4

Consultations

The Parties may consult matters related to anti competitive practices and their adverse effects to trade. The consultations shall be without prejudice to the autonomy of each Party to develop, maintain and enforce its domestic competition laws and regulations.

Article 7.5

Dispute Settlement

The Parties shall not have recourse to dispute settlement under Chapter 11 (Dispute Settlement) for any matter arising under this Chapter.

CHAPTER 8

TRADE AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Article 8.1

Context, Objectives, and Scope

1. The Parties recall the Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment of 1972, the Rio Declaration on Environment and Development 1992, Agenda 21 on Environment and Development of 1992, the Johannesburg Plan of Implementation on Sustainable Development of 2002, the Rio+20 Outcome Document “The Future We Want” of 2012, the UN Sustainable Development Summit Outcomes Document “Transforming Our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development” of 2015, Monterrey Consensus of the International Conference on Financing for Development of 2002, Doha Declaration on Financing for Development of 2008 and Addis Ababa Action Agenda of 2015, ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up of 1998, the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006, and the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization of 2008.
2. The Parties reaffirm their commitment to promote the development of international trade in such a way as to contribute to the objective of sustainable development and to ensure that this objective is integrated and reflected in the Parties’ trade relations.
3. The Parties recognise that economic development, social development and environmental protection are interdependent and mutually reinforcing components of sustainable development. They underline the benefit of cooperation on trade-related labour and environmental issues as part of a global approach to trade and sustainable development. They further recognise that eradicating poverty is an indispensable requirement for sustainable development and that trade can be an engine for inclusive economic growth and poverty reduction.
4. The Parties agree that this Chapter embodies a cooperative approach based on common values and interests, taking into account the differences in their levels of development as appropriate.
5. The Parties agree that the provisions of this Chapter shall not be applied in a manner that would constitute a means of arbitrary or unjustifiable discrimination or as a disguised restriction on trade between the Parties.

6. Except as otherwise provided for in this Chapter, this Chapter applies to trade-related and investment-related aspects of sustainable development in all its dimensions.
7. The reference to labour in this Chapter includes the objective to promote inclusive and sustainable economic growth, employment and decent work for all as stipulated in Goal 8 of the 2030 Sustainable Development Agenda and issues relevant to Decent Work Agenda as agreed in the ILO.

Article 8.2

Right to Regulate and Levels of Protection

1. Recognising the right of each Party, subject to the provisions of this Agreement, to pursue its own means for achieving sustainable development, including establishing its own levels of labour and environmental protection and to adopt or modify accordingly its relevant domestic laws and policies, each Party shall seek to ensure that its domestic laws and policies provide for and encourage high levels of environmental and labour protection, consistent with standards, principles and agreements which they are committed or a Party to, and shall strive to further improve the level of protection provided for in those domestic laws and policies.
2. The Parties recognise the importance of scientific, technical, and other information, and relevant international standards, guidelines and recommendations, as references in preparing and implementing measures related to environment and labour conditions that affect trade and investment between them.

Article 8.3

Upholding Levels of Protection in the Application and Enforcement of Laws, Regulations or Standards

1. The Parties shall effectively apply their environmental and labour laws, regulations or standards.
2. Subject to Article 8.2 (Right to Regulate and Levels of Protection), the Parties shall not:
 - (a) weaken or reduce levels of environmental or labour protection provided by their domestic laws, regulations or standards with the sole intention to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory; or
 - (b) waive or otherwise derogate from, or offer to waive or otherwise derogate from, such domestic laws, regulations or standards in order to encourage investment from another Party or to seek or to enhance a competitive trade advantage of producers or service providers operating in its territory.

Article 8.4

Sustainable Economic Development

1. The Parties recognise that trade is an engine for inclusive economic growth and poverty reduction, and contributes to the promotion of sustainable development in all its dimensions.
2. The Parties shall strive to facilitate and promote investment, trade in, and dissemination of, goods and services that contribute to sustainable development, such as environmental technologies, sustainable renewable energy, as well as goods and services that are energy efficient or subject to voluntary sustainability schemes.
3. The Parties agree to exchange views and may consider, jointly or bilaterally, cooperation in this area.

Article 8.5

Social Development

1. The Parties recall the obligations deriving from the international human rights instruments to which they are a party.
2. The Parties underline the need to protect the welfare and improve the livelihoods of vulnerable groups such as women, children, small holders, subsistence farmers or fishermen.

3. The Parties emphasise the importance of information, education and training on sustainability at all levels in order to contribute to sustainable social development.

Article 8.6

International Labour Standards and Agreements

1. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO and the ILO Declaration on Fundamental Principles and Rights at Work and its Follow-up adopted by the International Labour Conference at its 86th Session in 1998, to respect, promote and realise the principles concerning the fundamental rights, namely:
 - (a) freedom of association and the effective recognition of the right to collective bargaining;
 - (b) the elimination of all forms of forced or compulsory labour;
 - (c) the effective abolition of child labour; and
 - (d) the elimination of discrimination in respect of employment and occupation.
2. The Parties reaffirm their commitment, under the Sustainable Development Goal number 8 as well as the Ministerial Declaration of the UN Economic and Social Council on Full Employment and Decent Work of 2006, to recognise full and productive employment and decent work for all as a key element of sustainable development for all countries and as a priority objective of international cooperation and to promoting the development of international trade in a way that is conducive to full and productive employment and decent work for all.
3. The Parties recall the obligations deriving from membership of the ILO to effectively implement the ILO Conventions, which they have ratified, and to make continued efforts towards ratifying the fundamental ILO Conventions as well as the other Conventions that are classified as “up-to-date” by the ILO.
4. The Parties reaffirm, as set out in the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization, adopted by the International Labour Conference at its 97th Session in 2008, that the violation of fundamental principles and rights at work shall not be invoked or otherwise used as a legitimate comparative advantage and that labour standards shall not be used for protectionist trade purposes.

Article 8.7

Multilateral Environmental Agreements and Environmental Principles

1. The Parties reaffirm their commitment to the effective implementation in their domestic laws, regulations and practices of the multilateral environmental agreements to which they are a party.
2. The Parties reaffirm their adherence to environmental principles reflected in the international instruments referred to in Article 8.1 (Context, Objectives, and Scope).

Article 8.8

Sustainable Forest Management and Associated Trade

1. The Parties recognise the importance of effective law and governance in order to ensure sustainable management of forests and peatlands and thereby contribute to the reduction of greenhouse gas emissions and biodiversity loss resulting from deforestation and degradation of natural forests and peatlands, including from land-use change.
2. With the aim of contributing to sustainable management of forests and peatlands, including through the promotion of trade in products that derive from sustainably managed forests, the Parties undertake to, *inter alia*:
 - (a) promote the effective use of the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES);
 - (b) promote the development and use of certification schemes for forest-related products from sustainably managed forests;
 - (c) promote the effective implementation and use of legality assurance system for timber as required in Forest Law Enforcement Governance and Trade Voluntary Partnership Agreement and corresponding schemes, with the aim to combat illegal logging and eliminate trade of illegal timber products; and

- (d) exchange information on trade-related initiatives on forest governance, including measures to combat illegal logging and measures to exclude illegally harvested timber and timber products from trade flows.
- 3. The Parties agree to cooperate on issues pertaining to sustainable management of forests and peatlands through bilateral arrangements if applicable and in the relevant multilateral fora in which they participate, in particular the United Nations collaborative initiative on Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation as emphasised in the Paris Agreement.

Article 8.9

Sustainable Management of Fisheries and Aquaculture and Associated Trade

1. The Parties recognise the importance of ensuring the conservation and sustainable management of living marine resources and marine ecosystems, and the role of trade in pursuing these objectives.
2. For the purposes of paragraph 1, and in a manner consistent with their international obligations, the Parties commit to:
 - (a) promote the implementation of comprehensive, effective and transparent policies and measures to combat illegal, unreported and unregulated (hereinafter referred to as “IUU”) fishing and fisheries crime and to exclude products stemming from IUU fishing, fisheries crime, forced labour or human trafficking from trade flows, including from third parties into their market;
 - (b) promote the development of sustainable and responsible aquaculture;
 - (c) promote the use of FAOs Voluntary Guidelines for Catch Documentation Schemes; and
 - (d) contribute to the fulfilment of the objectives set out in the 2030 Agenda for Sustainable Development regarding fisheries subsidies.
3. The Parties commit to comply with long-term conservation and management measures and effectively implement in their laws and practices the relevant international fisheries and aquaculture instruments to which they are a party.
4. The Parties agree to cooperate on issues pertaining to sustainable management of fisheries and aquaculture through bilateral arrangements if applicable and in the relevant international fora in which they participate including in Regional Fisheries Managements Organisations by, *inter alia*, facilitating the exchange of information on IUU fishing in order to combat such activities.

Article 8.10

Sustainable Management of the Vegetable Oils Sector and Associated Trade

1. The Parties recognise the need to take into account the economic, environmental and social opportunities and challenges associated with the production of vegetable oils and that trade between them can play an important role in promoting sustainable management and operation of the vegetable oils sector.
2. With a view to ensuring economically, environmentally and socially beneficial and sound management and operation of the vegetable oils sector, the Parties commit to, *inter alia*:
 - (a) effectively apply laws, policies and practices aiming at protecting primary forests, peatlands, and related ecosystems, halting deforestation, peat drainage and fire clearing in land preparation, reducing air and water pollution, and respecting rights of local and indigenous communities and workers;
 - (b) support the dissemination and use of sustainability standards, practices and guidelines for sustainably produced vegetable oils;
 - (c) cooperate on improving and strengthening government standards where applicable;
 - (d) ensure transparency of domestic policies and measures pertaining to the vegetable oils sector; and
 - (e) ensure that vegetable oils and their derivatives traded between the Parties are produced in accordance with the sustainability objectives referred to in subparagraph (a).

Article 8.11

Cooperation in International Fora

The Parties agree to strengthen their cooperation on issues of mutual interest to promote sustainable development, including labour and environmental issues and their trade and investment-related aspects, in relevant bilateral, regional and multilateral fora, including in the ILO and within the framework of multilateral environmental agreements to which they are a party.

Article 8.12

Implementation and Consultations

1. The Parties shall designate the administrative entities, which shall serve as contact points for the purpose of implementing this Chapter.
2. A Party may, through the contact points referred to in paragraph 1, request expert consultations or consultations within the Joint Committee regarding any matter arising under this Chapter. The Parties shall make every attempt to arrive at a mutually satisfactory resolution of the matter. Where relevant, and subject to the agreement of the Parties, they may seek advice of the relevant international organisations or bodies.
3. The Parties shall not have recourse to arbitration under Chapter 11 (Dispute Settlement) for any matters arising under this Chapter.

Article 8.13

Review

The Parties shall periodically review, in the Joint Committee, progress achieved in pursuing the objectives set out in this Chapter, and consider relevant international developments to identify areas where further action could promote these objectives.

CHAPTER 9

COOPERATION AND CAPACITY BUILDING

Article 9.1

Objectives and Scope

1. This Chapter sets out a framework for cooperation and capacity building under this Agreement.
2. The Parties agree that the aim of cooperation and capacity building is to foster competitiveness of goods and services, to enhance the fulfilment of applicable international standards, and to achieve sustainable development, in particular by strengthening human and institutional capacities.

Article 9.2

Principles

1. The Parties shall promote cooperation and capacity building with the aim to enhance the mutual benefits of this Agreement in accordance with their national strategies and policy objectives and taking into account the different levels of social and economic development of the Parties.
2. Cooperation under this Chapter shall pursue the following objectives:
 - (a) facilitate the implementation of the overall objectives of this Agreement, in particular to enhance mutually beneficial trade and investment opportunities arising from this Agreement;
 - (b) support Indonesia's efforts to achieve sustainable economic and social development, including by strengthening human and institutional capacities.
3. Cooperation and capacity building shall cover sectors affected by the process of liberalisation and restructuring of the Indonesian economy as well as sectors with the potential to benefit from this Agreement.

Article 9.3

Methods and Means

1. Cooperation and capacity building by the EFTA States to Indonesia shall be provided bilaterally through EFTA programmes, multilaterally or in a combination thereof.
2. The Parties shall cooperate with the objective of identifying and employing the most effective methods and means for the implementation of this Chapter, building on already existing forms of bilateral cooperation between the Parties, and, where applicable, taking into consideration the efforts undertaken by relevant international organisations in order to ensure effectiveness and coordination.
3. Means of cooperation and capacity building may include:
 - (a) exchange of information, transfer and exchange of expertise and training, including through facilitating exchange visits of researchers, experts, specialists and private sector representatives;
 - (b) grants, development funds or other financial means;
 - (c) joint activities such as joint studies and research projects concerning issues relating to this Agreement;
 - (d) facilitation for the transfer of technology, skills and practices;
 - (e) institutional assistance and capacity building including through training seminars, workshops, conferences and internships;
 - (f) support for participation in international activities such as standards setting;
 - (g) risk assessment analyses in the trade area; and
 - (h) any other means of cooperation as mutually agreed by the Parties.
4. The Parties may implement cooperation and capacity building activities with participation of national and international experts, institutions, organisations and private sector representatives, as appropriate.

Article 9.4

Memorandum of Understanding

This Chapter shall be implemented on the basis of a Memorandum of Understanding on Cooperation and Capacity Building between the EFTA States and Indonesia (hereinafter referred to as “Memorandum of Understanding”). It shall be signed in conjunction with this Agreement, building upon and complementing existing or already planned bilateral cooperation initiatives and activities.

Article 9.5

Fields of Cooperation and Capacity Building

1. Cooperation and capacity building may cover any field jointly identified by the Parties that may serve to enhance Indonesia’s capacities to benefit from increased international trade and investment, including:
 - (a) customs, origin matters and trade facilitation;
 - (b) sustainable development;
 - (c) fisheries, aquaculture and marine products;
 - (d) standards, technical regulations and conformity assessment procedures;
 - (e) sanitary and phytosanitary measures;
 - (f) intellectual property rights;
 - (g) trade statistics;
 - (h) trade promotion and development of manufacturing industries, including vocational education and training;
 - (i) development of small and medium-sized enterprises;
 - (j) maritime transportation;
 - (k) tourism;
 - (l) labour and employment; and
 - (m) any other fields of cooperation mutually agreed by the Parties.

2. The Parties acknowledge the importance of promoting cooperation and capacity building activities to contribute to sustainable development.

Article 9.6

Financial Arrangement

1. The Parties shall cooperate to employ the most effective means for the implementation of this Chapter.
2. Each Party shall bear the cost and related expenses arising from its respective obligation for the implementation of this Chapter and the Memorandum of Understanding, in accordance with their domestic laws and regulations.

Article 9.7

Sub-Committee on Cooperation and Capacity Building

1. In order to ensure the proper implementation of the present chapter, the Parties hereby establish a Sub-Committee on Cooperation and Capacity Building (hereinafter referred to as the “Sub-Committee on Cooperation”) consisting of representatives of all the Parties.
2. The functions of the Sub-Committee on Cooperation shall be to:
 - (a) discuss implementation of this Chapter and the Memorandum of Understanding;
 - (b) identify, formulate and agree on detailed proposals for the implementation of this Chapter and the Memorandum of Understanding;
 - (c) exchange of information on the progress of cooperation and capacity building as intended by this Agreement;
 - (d) cooperate with other sub-committees established under this Agreement to perform stock-taking, monitoring and benchmarking on any issues related to the implementation of this Agreement;
 - (e) undertake a periodic review, monitoring the implementation and operation of this Chapter and the Memorandum of Understanding, evaluating progress in the implementation and developing new plans for prospective joint activities and future cooperation and capacity building. The review may take place through written exchanges;
 - (f) identify obstacles and opportunities for further cooperation. The Sub-Committee on Cooperation shall evaluate reports by the Parties and discuss issues raised by other sub-committees established under this Agreement with regard to cooperation and capacity building;
 - (g) report to and consult with the Joint Committee.
3. The Parties shall inform the Sub-Committee on Cooperation about ongoing bilateral projects of direct relevance to this Agreement and the Sub-Committee on Cooperation shall take actions according to its functions in accordance with paragraph 2.
4. The Sub-Committee on Cooperation shall act by consensus.
5. The Sub-Committee on Cooperation shall meet as often as required and normally every year either physically or through electronic conferencing. The Sub-Committee on Cooperation shall hold its first meeting within six months after the entry into force of this Agreement. It shall be convened by the Joint Committee, by the chairpersons of the Sub-Committee or upon request of a Party. The venue shall alternate between an EFTA State and Indonesia, unless otherwise agreed by the Parties.
6. The meetings of the Sub-Committee on Cooperation shall be chaired jointly by one of the EFTA States and Indonesia.
7. The chairpersons of the Sub-Committee shall prepare a provisional agenda for each meeting in consultation with the Parties, and send it to them, as a general rule, no later than two weeks before the meeting.
8. The Sub-Committee shall prepare a report on the results of each meeting, and the chairpersons shall, if requested, report at a meeting of the Joint Committee.

Article 9.8

Dispute Settlement

1. The Parties shall not have recourse to dispute settlement under Chapter 11 (Dispute Settlement) for any matter arising under this Chapter.
2. Any dispute between the Parties concerning interpretation and implementation of this Chapter shall be settled amicably.

CHAPTER 10

INSTITUTIONAL PROVISIONS

Article 10.1

Joint Committee

1. The Parties hereby establish the EFTA-Indonesia Joint Committee comprising representatives of each Party. The Parties shall be represented by senior officials, delegated by them for this purpose.
2. The functions of the Joint Committee shall be:
 - (a) monitoring and reviewing the implementation of this Agreement, including by exploring the possibility to recommend further removal of barriers to trade and other restrictive measures concerning trade between EFTA States and Indonesia;
 - (b) to consider the further elaboration of this Agreement;
 - (c) supervise the work of all sub-committees and working groups established under this Agreement;
 - (d) endeavour to resolve disagreements that may arise regarding the interpretation or application of this Agreement; and
 - (e) consider any other matter that may affect the operation of this Agreement.
3. The Joint Committee may decide to establish sub-committees and working groups, if considered necessary, to assist it in accomplishing its tasks. Except where otherwise provided for in this Agreement, the sub-committees and working groups shall work under a mandate established by the Joint Committee.
4. The Joint Committee may take decisions as set out in this Agreement, and may make recommendations on other matters, by consensus.
5. The Joint Committee shall meet within one year from the entry into force of this Agreement. Thereafter, it shall meet whenever necessary but normally every two years. Its meetings shall be chaired jointly by one of the EFTA States and Indonesia. The Joint Committee shall establish its rules of procedure.
6. Each Party may request at any time, through a notice in writing to the other Parties, that a special meeting of the Joint Committee be held. Such a meeting shall take place within 30 days from the date of receipt of the request, unless the Parties agree otherwise.
7. If a representative of a Party in the Joint Committee has accepted a decision subject to the fulfilment of domestic legal requirements, the decision shall enter into force on the date the last Party notifies that its domestic legal requirements have been fulfilled, unless the decision itself specifies a later date. The Joint Committee may decide that the decision shall enter into force for those Parties that have fulfilled their domestic legal requirements, provided that Indonesia is one of those Parties.

Article 10.2

Communications

Each Party shall designate a contact point to facilitate communications between the Parties on any matter relating to this Agreement.

CHAPTER 11
DISPUTE SETTLEMENT

Article 11.1

Scope and Forum

1. Unless otherwise provided for in this Agreement, this Chapter shall apply to the settlement of any dispute if a Party considers that a measure of the other Party is in breach of this Agreement.
2. A dispute regarding the same matter arising under both this Agreement and the WTO Agreement may be settled in either forum at the discretion of the complaining Party¹³. The forum thus selected shall be used to the exclusion of the other.
3. For the purposes of paragraph 2, dispute settlement procedures under the WTO Agreement are deemed to be selected by a Party's request for the establishment of a panel under Article 6 of the WTO Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes, whereas dispute settlement procedures under this Agreement are deemed to be selected upon a request for arbitration pursuant to paragraph 1 of Article 11.4 (Establishment of Arbitration Panel).
4. Before a Party initiates dispute settlement proceedings under the WTO Agreement against another Party, that Party shall notify the other Parties in writing of its intention.

Article 11.2

Good Offices, Conciliation or Mediation

1. Good offices, conciliation and mediation are procedures that are undertaken voluntarily if the parties to the dispute so agree. They may be requested at any time by any party to the dispute. They may begin at any time by agreement of the parties to the dispute and be terminated at any time by any party to the dispute. They may continue while proceedings of an arbitration panel established or reconvened in accordance with this Chapter are in progress.
2. Proceedings involving good offices, conciliation and mediation and in particular positions taken by the parties to the dispute during these proceedings, shall be treated as confidential and without prejudice to the rights of the parties to the dispute in any further proceedings.

Article 11.3

Consultations

1. The Parties shall at all times make every attempt through cooperation and consultations to reach a mutually satisfactory solution of any matter as referred to in paragraph 1 of Article 11.1 (Scope and Forum).
2. A Party may request in writing consultations with another Party if it considers that a measure is inconsistent with this Agreement. The Party making the request shall provide the reasons for the request, including identification of the measures at issue and an indication of the legal and factual basis for the complaint. The Party requesting consultations shall at the same time notify the other Parties in writing of the request. The Party to which the request is made shall reply to the request within ten days from the receipt.
3. Consultations shall commence within 30 days from the date of receipt of the request for consultations. Consultations on urgent matters, including those on perishable goods, shall commence within 20 days from the date of receipt of the request for consultations.
4. The consulting parties shall provide sufficient information to enable a full examination of whether the measure is inconsistent with this Agreement and treat any confidential information exchanged in the course of consultations in the same manner as the Party providing the information.
5. The consultations shall be confidential and without prejudice to the rights of the Parties in any further proceedings.
6. The parties to the dispute shall inform the other Parties of any mutually agreed resolution of the matter.

¹³ For the purposes of this Chapter, the terms "Party", "party to the dispute", "complaining Party" and "Party complained against" can denote one or more Parties.

Article 11.4

Establishment of Arbitration Panel

1. The complaining Party may request the establishment of an arbitration panel by means of a written request to the Party complained against if:
 - (a) the Party to which the request is made does not reply within ten days from the date of receipt of the request in accordance with paragraph 2 of Article 11.3 (Consultations);
 - (b) the Party to which the request is made does not enter into consultations within 30 days or within 20 days for urgent matters, from the date of receipt of the request for consultations in accordance with paragraph 3 of Article 11.3 (Consultations); or
 - (c) the consultations referred to in Article 11.3 (Consultations) fail to settle a dispute within 60 days, or 45 days in relation to urgent matters, including those on perishable goods, from the date of receipt of the request for consultations by the Party complained against.A copy of this request shall be communicated to the other Parties so that they may determine whether to participate in the arbitration process.
2. The request for the establishment of an arbitration panel shall identify the specific measure at issue and provide a brief summary of the legal and factual basis of the complaint.
3. The arbitration panel shall consist of three arbitrators who shall be appointed in accordance with the “Optional Rules for Arbitrating Disputes between Two States of the Permanent Court of Arbitration”, as effective from 20 October 1992 (hereinafter referred to as the “Optional Rules”) *mutatis mutandis*. The date of establishment of the arbitration panel shall be the date on which the Chairperson is appointed.
4. Unless the parties to the dispute otherwise agree within 20 days from the date of receipt of the request for the establishment of the arbitration panel, the terms of reference for the arbitration panel shall be:

“To examine, in the light of the relevant provisions of this Agreement, the matter referred to in the request for the establishment of an arbitration panel pursuant to Article 11.4 (Establishment of Arbitration Panel) and to make findings of law and fact together with the reasons, as well as recommendations, if any, for the resolution of the dispute and the implementation of the ruling.”
5. Where more than one Party requests the establishment of an arbitration panel relating to the same matter or where the request involves more than one Party complained against, and whenever feasible, a single arbitration panel may be established to examine complaints relating to the same matter, subject to the agreement of the parties to the disputes.
6. A Party which is not a party to the dispute shall be entitled, on delivery of a written notice, to the parties to the dispute, to make written submissions to the arbitration panel, receive written submissions, including annexes, from the parties to the dispute, attend hearings and make oral statements.

Article 11.5

Procedures of the Arbitration Panel

1. Unless otherwise specified in this Agreement or agreed between the parties to the dispute, the procedures of the panel shall be governed by the Optional Rules, *mutatis mutandis*.
2. The arbitration panel shall examine the matter referred to it in the request for the establishment of an arbitration panel in the light of the relevant provisions of this Agreement interpreted in accordance with customary rules of interpretation of public international law.
3. The language of any proceedings shall be English. The hearings of the arbitration panel shall be closed for the duration of any discussion of confidential information. Otherwise, the hearing shall be open to the public, unless the parties to the dispute decide otherwise.
4. There shall be no *ex parte* communications with the arbitration panel concerning matters under its consideration.
5. A Party’s written submissions, written versions of oral statements and responses to questions put by an arbitration panel, shall, at the same time as it is submitted to the arbitration panel, be transmitted by that Party to the other party to the dispute.

6. The Parties shall treat as confidential the information submitted to the arbitration panel, which has been designated as confidential by the Party submitting the information.
7. Decisions of the arbitration panel shall be taken by a majority of its arbitrators. Any arbitrator may furnish separate opinions on matters not unanimously agreed. The arbitration panel shall not disclose which arbitrator are associated with majority or minority opinions.

Article 11.6

Panel Reports

1. The arbitration panel shall normally submit an initial report containing its findings and rulings to the parties to the dispute no later than 90 days from the date of establishment of the arbitration panel. In no case should it do so later than five months from this date. A party to the dispute may submit written comments to the arbitration panel on its initial report within 14 days from the date of receipt of the report. The arbitration panel shall normally present to the parties to the dispute a final report within 30 days from the date of receipt of the initial report.
2. The final report, as well as any report under Articles 11.8 (Implementation of the Final Panel Report) and 11.9 (Compensation and Suspension of Benefits), shall be communicated to the Parties. The reports shall be made public, unless the parties to the dispute decide otherwise, subject to the protection of any confidential information.
3. Any ruling of the arbitration panel under any provision of this Chapter shall be final and binding upon the parties to the dispute.

Article 11.7

Suspension or Termination of Arbitration Panel Proceedings

1. Where the parties to the dispute agree, an arbitration panel may suspend its work at any time for a period not exceeding 12 months. If the work of an arbitration panel has been suspended for more than 12 months, the arbitration panel's authority for considering the dispute shall lapse, unless the parties to the dispute agree otherwise.
2. A complaining Party may withdraw its complaint at any time before the initial report has been issued. Such withdrawal is without prejudice to its right to introduce a new complaint regarding the same issue at a later point in time.
3. The parties to the dispute may agree at any time to terminate the proceedings of an arbitration panel established under this Agreement by jointly notifying in writing the Chairperson of that arbitration panel.
4. An arbitration panel may, at any stage of the proceedings prior to release of the final report, propose that the parties to the dispute seek to settle the dispute amicably.

Article 11.8

Implementation of the Final Panel Report

1. The Party complained against shall promptly comply with the ruling in the final report. If it is impracticable to comply immediately, the parties to the dispute shall endeavour to agree on a reasonable period of time to do so. In the absence of such agreement within 45 days, from the date of the issuance of the final report, either party to the dispute may request the original arbitration panel to determine the length of the reasonable period of time, in light of the particular circumstances of the case. The ruling of the arbitration panel shall normally be given within 60 days from the date of receipt of that request.
2. The Party complained against shall notify the other party to the dispute of the measure adopted in order to comply with the ruling in the final report, as well as provide a detailed description of how the measure ensures compliance sufficient to allow the other party to the dispute to assess the measure.
3. In case of disagreement as to the existence of a measure complying with the ruling in the final report or to the consistency of that measure with the ruling, such disagreement shall be decided by the same arbitration panel upon the request of either party to the dispute before compensation can be sought or suspension of benefits can be applied in accordance with Article 11.9 (Compens-

ation and Suspension of Benefits). The ruling of the arbitration panel shall normally be rendered within 90 days from the date of receipt of the request.

Article 11.9

Compensation and Suspension of Benefits

1. If the Party complained against does not comply with a ruling of the arbitration panel referred to in Article 11.8 (Implementation of the Final Panel Report), or notifies the complaining Party that it does not intend to comply with the final panel report, that Party shall, if so requested by the complaining Party, enter into consultations with a view to agreeing on mutually acceptable compensation. If no such agreement has been reached within 20 days from the date of receipt of the request, the complaining Party shall be entitled to suspend the application of benefits granted under this Agreement but only equivalent to those affected by the measure or matter that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement.
2. In considering what benefits to suspend, the complaining Party should first seek to suspend benefits in the same sector or sectors as that affected by the measure or matter that the arbitration panel has found to be inconsistent with this Agreement. The complaining Party that considers it is not practicable or effective to suspend benefits in the same sector or sectors may suspend benefits in other sectors.
3. The complaining Party shall notify the Party complained against of the benefits which it intends to suspend, the grounds for such suspension and when suspension will commence, no later than 30 days before the date on which the suspension is due to take effect. Within 15 days from the date of receipt of that notification, the Party complained against may request the original arbitration panel to rule on whether the benefits which the complaining Party intends to suspend are equivalent to those affected by the measure or matter found to be inconsistent with this Agreement, and whether the proposed suspension is in accordance with paragraphs 1 and 2. The ruling of the arbitration panel shall be given within 45 days from the date of receipt of that request. Benefits shall not be suspended until the arbitration panel has issued its ruling.
4. Compensation and suspension of benefits shall be temporary measures and shall only be applied by the complaining Party until the measure or matter found to be inconsistent with this Agreement has been withdrawn or amended so as to bring it into conformity with this Agreement, or until the parties to the dispute have resolved the dispute otherwise.
5. At the request of a party to the dispute, the original arbitration panel shall rule on the conformity with the final report of any implementing measures adopted after the suspension of benefits and, in light of such ruling, whether the suspension of benefits should be terminated or modified. The ruling of the arbitration panel shall be given within 30 days from the date of receipt of that request.

Article 11.10

Other Provisions

1. Whenever possible, the arbitration panel referred to in Articles 11.8 (Implementation of the Final Panel Report) and 11.9 (Compensation and Suspension of Benefits) shall comprise the same arbitrators who issued the final report. If an arbitrator of the original arbitration panel is unavailable, the appointment of a replacement arbitrator shall be conducted in accordance with the selection procedure for the original arbitrator.
2. Any time period mentioned in this Chapter may be modified by mutual agreement of the parties to the dispute.

CHAPTER 12

FINAL PROVISIONS

Article 12.1

Footnotes, Annexes and Appendices

The footnotes and Annexes to this Agreement, including their Appendices, constitute an integral part of this Agreement.

Article 12.2

Amendments

1. Any Party may submit proposals for amendments to this Agreement to the Joint Committee for consideration and recommendation.
2. Amendments to this Agreement shall be subject to ratification, acceptance or approval in accordance with the Parties' respective legal requirements. Unless otherwise agreed by the Parties, amendments shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of the last instrument of ratification, acceptance or approval.
3. Notwithstanding paragraphs 1 and 2, the Joint Committee may decide to amend the Annexes and Appendices to this Agreement. A Party may accept a decision subject to the fulfilment of its domestic legal requirements. Such decision shall enter into force on the first day of the third month following the date that the last Party notifies the Depositary that its domestic legal requirements have been fulfilled, unless otherwise specified in the decision.
4. The text of the amendments and the instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
5. If its legal requirements permit, a Party may apply any amendment provisionally, pending its entry into force for that Party. Provisional application of amendments shall be notified to the Depositary.

Article 12.3

Accession

1. Any State becoming a Member of EFTA may accede to this Agreement on terms and conditions agreed by the Parties and the acceding State.
2. In relation to an acceding State, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the date on which the acceding State and the existing Parties have deposited their instruments of ratification, acceptance or approval of the terms of accession.

Article 12.4

Withdrawal and Expiration

1. Each Party may withdraw from this Agreement by means of a written notification to the Depositary. The withdrawal shall take effect six months from the date on which the notification is received by the Depositary.
2. If Indonesia withdraws, this Agreement shall expire when its withdrawal takes effect in accordance with paragraph 1.
3. Any EFTA State which withdraws from the Convention establishing the European Free Trade Association shall, *ipso facto* on the same day as the withdrawal takes effect, cease to be a Party to this Agreement.

Article 12.5

Entry into Force

1. This Agreement shall be subject to ratification, acceptance or approval in accordance with the respective legal and constitutional requirements of the Parties. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Depositary.
2. This Agreement shall enter into force on the first day of the third month after at least two EFTA States and Indonesia have deposited their instrument of ratification, acceptance or approval.
3. In relation to an EFTA State depositing its instrument of ratification, acceptance or approval after this Agreement has entered into force, this Agreement shall enter into force on the first day of the third month following the deposit of its instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 12.6

Depositary

The Government of Norway shall act as Depositary.

IN WITNESS WHEREOF the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Agreement.

Done in Jakarta, Indonesia, this 16 day of December 2018, in one original in the English language, which shall be deposited with the Depositary, who shall transmit certified copies to all the Parties.

C-deild – Útgáfudagur: 4. september 2025